

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Όπως έχουμε γράψει, καθώς τα χρόνια περνούν, το βάρος της έκδοσης του περιοδικού μας γίνεται και βαρύτερο.

Στις 10 Αυγούστου ο Διευθυντής μας για λόγους υγείας θρέθηκε για δύο μήνες μακριά από την έδρα μας. Και παρά τη θέλησή μας, δεν ήτο δυνατή η συνεργασία, για την ομαλή έκδοση του περιοδικού το μήνα Σεπτέμβριο.

Αν και η ανωμαλία που παρουσιάστηκε ήταν πέρα από τις ανθρώπινες δυνάμεις μας, ζητούμε συγνώμη από τους αναγνώστες μας. Επειδή είναι δυνατόν να διαπιστώσουν κάποιο λάθος ή παράλειψη, τους παρακαλούμε όπως μας το γνωρίσουν για να το διορθώσουμε.

Την ύλη του Σεπτεμβρίου θα προσπαθήσουμε να την προσθέσουμε στα επόμενα τεύχη, όπως θα διαπιστώσετε από το φύλλο που διαβάζετε, που εκδίδεται 24σέλιδο, παρά τις δυσκολίες για ύλη.

Απευθυνόμαστε και πάλι στους νέους Ζαγορίσιους. Είναι κρίμα να στερηθεί το Ζαγόρι ενός τόσο χρήσιμου έντυπου. Κάποιος πρέπει να αναλάβει το βάρος της έκδοσης. Το οικονομικό βάρος θα το κρατάμε ακόμα εμείς. Μοναδικός όρος να μείνει το περιοδικό μακριά από κάθε πολιτική ή κομματική κίνηση, όπως γίνεται μέχρι σήμερα.

1942 - 1949 Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

Κατά την Γερμανική κατοχή χιλιάδες νέοι εγκατέλειψαν τα σπίτια τους, τις οικογένειές τους, τις δουλειές τους, για να προσφέρουν στην πατρίδα, ότι πολυτιμότερο είχαν για την ελευθερία της. Οι συντριπτική πλειοψηφία των νέων πήρε τα όπλα

ΖΑΓΟΡΙΑΚΑ

για να κτυπήσουν τον εχθρό σύμφωνα με τα ιδανικά που μας χάρισε η μακραίωνη ιστορία μας. Τελικά όμως ο αγώνας ξεστράτεψε και έγινε αδελοφοκτόνος.

Το περιοδικό μας κάλυψε πολού στομείς της ιστορίας της ιδιαίτερης πατρίδας μας, άφησε όμως ακάλυπτο το ευαίσθητο και σημαντικό αυτό μέρος της ιστορίας μας.

Το μεγάλο ελάττωμα της φυλής μας κτύπησε και πάλι και ο εμφύλιος πόλεμος στοίχισε πάρα πολύ στη γενιά του '40. Παληκάρια αδικοχάθηκαν από αδελφικά βόλια, η υγεία πολλών κλονίστηκε, περιουσίες καταστράφηκαν, και το μέλλον σε πολλούς καταστράφηκε.

Στις 28 Αυγούστου 1989 ομόθυμα τα κόμματα ψήφισαν στη Βουλή, το Νόμο της Εθνικής Συμφιλίωσης. Χειροκροτούμε την απόφαση της Βουλής που εκφράζει τα αισθήματα των πολλών και ευχόμαστε να τερματιστεί οριστικά το εφιαλτικό παρελθόν και να απαλλαγούμε από το αδελφοκτόνο μίσος.

Το περιοδικό μας καλεί όλους τους συμπατριώτες που έζησαν τα άτυχα εκείνα χρόνια να γράφουν το χρονικό τους, να γράφουν τα σημαντικότερα γεγονότα της εποχής, όπως τα έζησαν και όπως τα είδαν χωρίς φανατισμό, μακριά από τα πολιτικά και κομματικά τους πιστεύω.

Τότε μόνο θα γραφεί ιστορία. Η ιστορία απαιτεί αμεροληψία. Θα πρέπει να αποφύγουν όσο το δυνατόν να κρίνουν επώνυμα τις πράξεις των άλλων.

Το περιοδικό μας διατηρεί το δικαίωμα να κρίνει πώς θα δοθεί η ύλη στη δημοσιότητα. Θα εξαρτηθεί από τη συμμε-

τοχή και την αντικειμενικότητα των αφηγήσεων. Αν είναι πλούσιο και αντικειμενικό, ίσως εκδοθεί σε βιβλίο, αν πάλι είναι πολύ μικρή η συμμετοχή, ίσως εκδοθούν σε ειδικό τεύχος.

ΧΩΡΙΣ ΦΑΝΑΤΙΣΜΟ

Λίγες μέρες μας χωρίζουν από τις εκλογές και διαπιστώνουμε ότι δυστυχώς, οι οξυτήτες στα πολιτικά μεταξύ των συγχωριανών, βρίσκονται και πάλι σε πολύ υψηλό σημείο.

Γιατί αυτό, που είναι αδιανόητο στις ανεπτυγμένες χώρες; ποιο το κέρδος; Την επομένη των εκλογών οι βουλευτές θα πάρουν τις θέσεις τους στη Βουλή, οι συχνές επισκέψεις θα αραιώσουν όπως είναι φυσικό. Η νέα κυβέρνηση να εφαρμόσει το πρόγραμμά της, η αντιπολίτευση θα ελέγχει όπως σε κάθε δημοκρατική χώρα, ενώ εμείς; Εμείς θα χλούμε χαλάσει τις καρδιές μας. Αδέλφια, συγγενείς, αγαπημένοι, φίλοι, ίσως να χλούμε κόψει και την καλημέρα. Γιατί;

Πιστεύει κανείς ότι με τον άκρατο φανατισμό θα νικήσει το κόμμα του; πόσο πολιτισμένα είναι αν τον αγώνα μας τον κάνουμε ήρεμα, με επιχειρήματα, με διάλογο έως εκεί που μπορούμε. Τότε μπορεί να προβληματίσουμε το συνομιλητή. Αν υψώνουμε τη φωνή, αν οξύνουμε τη συζήτηση, αν πούμε και καμία βαρεία κουβέντα είναι ποτέ δυνατόν να πείσουμε τον συνομιλητή;

Τα χωριά μας έχουν ανάγκη αδελφότητας για να διεκδικήσουμε τα αιτήματά μας, που είναι τόσα πολλά. Η διάσπαση μόνο ζημιά φέρει.

ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΟ ΛΑΘΟΣ

Ανεπίτρεπτα σφάλει ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ιωαννίνων όταν αβασάνιστα σε ανακοίνωσή του κατηγορεί και δεν δέχεται καλόπιστα τις απόψεις των κατοίκων του Παπίγκου και ιδιαίτερα της Κοινοτικής Αρχής που τις παρουσιάζει σα «συμφέροντα προσωπικά», «πολιτικές διαφορές» «ώστε να παραπλανούν την κοινή γνώμη και διασύρουν το όνομα του αρχιτέκτονα».

Μαν αν δεν έχουν βαρύνουσα γνώμη οι κάτοικοι του Παπίγκου, αυτοί που επί δύο αιώνες έχουν διατηρήσει την αξιολογία Ζαγορίσια κληρονομιά που δημιουργήσαν οι πρόγονοί μας, ποιος θα την έχει;

Εάν οι κύριοι του Διοικητικού Συμβουλίου θέλουν να συμπαρασταθούν στο μέλος τους, και είναι καθήκον τους, να μεταβεί μια επιτροπή στο Πάπιγκο να ερευνήσει το όλο θέμα και να το συζητήσει με τους κατοίκους και την Κοινοτική Αρχή και σε περίπτωση που διαπιστώσει ιδιοτέλεια και παραπλάνηση τότε μόνο δικαιούται το Δ.Σ. να κατηγορήσει ονομαστικά. Δεν επιτρέπεται σε επιστημονικό σώμα τείο να προβάλλει αόριστες καταγγελίες που προσβάλουν. Και δεν προσβάλουν μόνο τους κατοίκους, προσβάλουν πρώτα την τάξη των αρχιτεκτόνων.

Αυτά χωρίς να αναφερόμαστε σε συγκεκριμένο θέμα, τη λύση του οποίου άλλοι αρμόδιοι θα δώσουν.

ΔΥΟ ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΥΟ ΣΤΑΘΜΑ

Μας καταγγέλλουν ότι η αρμόδια Υπηρεσία για την ανοικοδόμηση στο Ζαγόρι, δεν είναι το ίδιο αυστηρή σε ορισμένες μεγάλες οικοδομές, όσο στις μικρότερες. Επειδή το θέμα είναι πολύ σοβαρό, θα θέλαμε να έχουμε τη γνώ-

Αγγελική Κ. Κυριαζή

Όταν χάθηκε η Άγνη, το γλυκό και ήσυχο κορίτσι, με την ψυχή γεμάτο καλοσύνη, πάνω στον ανθό της νιότης της, ο κραδασμός που ένοιωσα δεν μ' άφησε ν' αποτυπώσω σ' ένα κείμενο το συναισθημάτά μου. Από τότε έχουν περάσει δυο μήνες. Παρόλα αυτά και σήμερα νοιώθω τον ίδιο κόμπο στην καρδιά που μ' εμποδίζει να εκφραστώ. Ύστερα και τι να πω; Να αραιώσω λόγια παρηγοριάς για τους δικούς της που δεν μπορούν, δυστυχώς, ν' απαλύνουν τον πόνο και να κλείσουν την τεράστια πληγή που άνοιξε στην καρδιά τους ο χαμός της; Ή να πλέξω το εγκώμιο των αρετών της βασανισμένης κοπέλλας, αφού είναι πάγκοινα γνωστό πως ήταν ένα διαλεχτό λουλούδι που μοσχοδούσε; Η Αγγελική ήταν το κορίτσι που αγάπησαν οι Θεοί, γι' αυτό και της χάρισαν όλα τα κάλλη τ' Ουρανού, σωματικά και ψυχικά. Δεν μπαίνει στα συνηθισμένα κριτικά μέτρα το θείο δώρημα, γι' αυτό και στέκεται αδύναμη η ανθρώπινη γραφή να το ιστορήσει. Κατά τον ίδιο τρόπο, με φόβο αντικρύζει και την επιλογή του Θεού, να καλεί κοντά του, όσους αγαπάει περισσότερο, χωρίς διάκριση ηλικίας.

«...Οι Θεοί φιλούσι...», έτσι στοχάζονται οι ποιητές και οι φιλόμοιοι. Αυτό μπορεί να γίνεται κατανοητό από το μυαλό, όχι όμως από την ανθρώπινη καρδιά. Σ' αυτή κογχάζουν τα συναισθήματα, που δεν συμβιβάζονται με τη βούληση του Θεού. Η καρδιά δεν μπορεί να ερμηνεύσει γιατί έπρεπε η Άγνη και κάθε νέο θλαστήρι, να γίνει η εκλεκτή της Θείας βούλησης, ν' αρπαχτεί από την αγκαλιά των δικών της, ν' αδειάσει το σπίτι της, να σκορπίσει την οδύνη και την απελπισία. Όμως η ανθρώπινη ζωή δεν διανύει προκαθορισμένη πορεία, αλλά ένας δρόμος γεμάτος παγίδες, στις οποίες πέφτει ανύποπτη και εξαφανίζεται. Σε μια τέτοια παγίδα έπεσε και η Άγνη, αφήνοντας πίσω απαρνητόρητους τους δικούς της και γεμάτους λύπη, όσους είχαν την τύχη να τη γνωρίσουν.

Στους γονείς της, τον Κίμωνα και τη Νόρα και Κάλλη την αδελφούλα της, που όλοι τους τόσο δοκιμάστηκαν με την αρρώστια και το χαμό της, για παρήγορο λόγο τούτο μόνο γράφω: Νάναι περήφανοι για την Άγνη τους, το στοχαστικό κορίτσι, που στη σύντομη ζωή της στάθηκε με το κεφάλι ψηλά, αγωνίστηκε για να ολοκληρώσει την προσωπικότητά της, να μορφωθεί και να μορφώσει άλλους, να φανεί χρήσιμη στην κοινωνία που την περιέβαλε με την αγάπη και την εκτίμησή της. Το διάβα της από τη ζωή δεν ήταν μια σιωπηλή πορεία, περιορισμένη στα στενά πλαίσια της καθημερινότητας, αλλά ένα σφριγηλό παρόν, η τροχιά ενός αστεριού που άφησε κάτι από τη λάμψη του. Αυτά είναι που θα κρατούν άσβηστη τη φλόγα της μνήμης της σ' όσους είχαν την τύχη να τη γνωρίσουν...

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΖΑΓΟΡΙΑΚΑ

← μη της Υπηρεσίας. Υπάρχουν παραβάσεις; Εάν ναι, γίνονται με την ανοχή κάποιου υπαλλήλου ή με την αυθαίρετη παράβαση των διατάξεων υπό των ιδιοκτητών;

Συγκεκριμένα αναφερόμαστε σε δύο μονάδες, στην Αρίστη και στο Πάπιγκο. Έχουν διαπιστωθεί παραβάσεις;

Επί πλέον, αναγνωστές επιθυμούν μία διευκρίνιση. Αν ένας κτίσις με μπετόν το οποίο στη συνέχεια, σύμφωνα με το σχέδιο, οφείλει να καλύψει με πέτρα, και δεν το κάνει, προφασιζόμενος οικονομική δυσχέρεια, θα κάνει χρήση του κτίσματος; Τι προβλέπεται από τη σχετική διάταξη; Η άδεια χρήσης δίδεται μετά την αποπεράτωση του έργου ή και προηγούμενα με την υποχρέωση π.χ. εντός 4 ετών να έχει ολοκληρώσει τις εργασίες;

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Μία από τις ωραιότερες φυσικές καλλονές του Ζαγοριού είναι ο Βοϊδομάτης. Είναι ο πυρήνας του Δρυμού Βίκου - Αώου.

Ο Βοϊδομάτης είναι απόλυτος, για τους πολλούς, σ' όλη σχεδόν τη διαδρομή του εκτός από τη θέση όπου υπάρχει ο επαρχιακός δρόμος προς Πάπιγκο. Εκεί οι αυτοκίνητα φυσιολάτρες κατασκηνώνουν για να περάσουν με τις οικογένειές του μια ευχάριστη μέρα. Μερικοί θα ψήσουν το αρνί τους, ή θα γευθούν όσα η νοικοκυρά έχει πλούσια ετοιμάσει, καλοσυσκευασμένα σε αλουμινοχαρτά, λαδόκολλες, χαρτοκιβώτια, νάυλον σακούλες (250 χρώνια υπολογίζουν οι ειδικοί ότι χρειάζονται να αλλοιωθούν) κ.λπ.

Και όταν θα 'ρθει η ώρα να φύγουν, θα πάρουν ότι τους χρειάζεται και θα αφήσουν τα υπόλοιπα εκεί, ή θα τα μαζέψουν στη ρίζα κάποιου δένδρου, ώστε με τον πρώτο άνεμο να σκορπιστούν. Λίγοι είναι εκείνοι που θα τα μαζέψουν σε κάποιον από τις σακούλες και να τα πετάξουν στον πρώτο σκουπίδοτενεκέ της πόλης.

Είναι αποτέλεσμα της

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ

1. Ποσό 500.000 δραχ. διέθεσε φέτος το καλοκαίρι η αδελφότητά μας για τον εξωραϊσμό της πλατείας του χωριού μας. Για τη σημαντική αυτή προσφορά οι κάτοικοι ευχαριστούν θερμά.

2. Μεγάλη επιτυχία σημείωσε για δεύτερη συνεχή χρονιά το γλέντι που διοργάνωσε η αδελφότητά μας στις 12 Αυγούστου στην πλατεία του χωριού μας. Η προσέλευση του κόσμου από τα γειτονικά χωριά ήταν μεγάλη η οργάνωση πολύ καλή και ο χορός κράτησε μέχρι τις πρωινές ώρες.

Περάσαμε πραγματικά μια υπέροχη βραδιά με το συγκρότημα του Δεσφ. Σαράβα, τα ωραία ζαγοριότικα τραγούδια και τους όμορφους ηπειρωτικούς χορούς.

Και του χρόνου.

Στη μικρή οθόνη 13 και 23 Οκτωβρίου:

«Υστερόγραφο από το Ζαγόρι»

Μια ωραία ταινία συμπαραγωγής ΕΤ1 - Ριζαρείου Σχολής

πορτάζ και τις τελευταίες παραγωγές των ΕΤ1 και ΕΤ2 με αποκορύφωμα εκείνη τη θαυμάσια ταινία για τα Καγιάκ του Αώου που είδαμε περίπου.

Δεν ήταν όμως ασήμαντες και οι ταινίες που γυρίστηκαν στο Ζαγόρι με σεναρία ξένα προς αυτό: μας έρχονται πρόχειρα στο νου τα θραυσιμμένα με Α' θραυσία στο Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης του 1961 ντοκιμανταίρ των Ροθήρου Μανθούλη, Φώτη Μασθενάου και Ηρακλή Παπαδόκη «Η πιο μεγάλη δύναμη» και «Το πρώτο θήμα», η κλασική «Αναπαράσταση» του Θόδωρου Αγγελόπουλου, τα «Χρόνια της θύελλας» του Τζιμα κ.α. ταινίες.

Όμως, το «Υστερόγραφο από το Ζαγόρι» που θα ιδούμε σε δύο συνέχειες από την ΕΤ1 διαφοροποιεί τις άλλες τις παραπάνω ταινίες. Γιατί εκτός από την ωραία λήψη από ελκικόπτερο και τη θαυμάσια διέδουση του φακού σε άγνωστες στο πολύ κοινό γωνίες κρυφής γοητείας του Ζαγοριού, στο «Υστερόγραφο» επιχειρείται μια πολύ ενδιαφέρουσα αναπαράσταση της ζωής στο παλιό Ζαγόρι μέσω σπάνιων φωτογραφιών και ιστορικών ντοκουμέντων, τα οποία διέθεσε στην ΕΤ1 η Ριζαρείου Σχολή που εμφανίζεται και συμπαραγωγός της ταινίας.

Για την παροχή λοιπόν περισσότερων πληροφοριών γύρω από την ταινία, απευθυνθήκαμε στον Πρόεδρο του Πολυμελούς Συεδρο του Πολυμελούς Συμβουλίου της Ριζαρείου κ. Αγγελο Κίτσο, θέτοντάς του τις παρακάτω ερωτήσεις:

— Ποια είναι η σχέση της Ριζαρείου με το Ζαγόρι;

«Η Ριζαρείου Εκκλησιαστική Σχολή, μας απάντησε ο κ. Κίτσος, που είναι από τα πιο ιστορικά και μεγάλα σε προσφορά Κληροδοτήματα του τόπου μας, έχει ισχυρούς συναισθηματικούς, λειτουργικούς και καταστατικούς δεσμούς με το Ζαγόρι για δυο βασικούς λόγους: ο πρώτος είναι ότι οι ιδρυτές της Μεγάλης Εθνικής Ενεργείας Μάνθος και Γεώργιος

Ριζάρης κατάγονται απ' αυτό και συγκεκριμένα από το Μονοδένδρι που είναι ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά χωριά της περιοχής, κι ο δεύτερος λόγος ότι με τη διαθήκη τους οι Αδελφοί Ριζάρη έχουν λάβει ειδική μέριμνα για τη μικρή πατρίδα τους «το πολυπόθητο Ζαγόρι» όπως γράφουν.

Εκτός όμως απ' αυτά, κατά τη διαθήκη της διαθήκης, οι μισοί Εκτελεστές της πρέπει να κατάνονται από το Ζαγόρι. Έτσι σήμερα, κοντά στους εκλεκτούς συναδέλφους καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Α. Φυράκη και Π. Γεμιστό, τους κ. Κ. Φαφαλιό, Θ. Βαλάση και Φ. Αθανασούλα, που εκπροσωπούν την περιοχή της «λοπής Ελλάδας», συμμετέχουμε στο Διοικητικό Συμβούλιο της Ριζαρείου και 5 Ζαγοριότι και συγκεκριμένα ο Πρύτανης του Ε.Μ.Π. κ. Γ. Νουτσόπουλος, ο Διευθυντής του Συμβουλίου της Ε.Τ.Κ.Α. κ. Στ. Ιωαννίδης, ο Διαγνώστης κ. Αθαν. Λιούμας, ο τ. Δ)ντης του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών κ. Α. Βρανούσης και ο ομιλών οι οποίοι είναι επόμενο να έχουν όλοι μαζί ηνξημένη ευαισθησία και ενδιαφέρον για τα θέματα του Ζαγοριού».

— Ποια είναι η σημερινή δραστηριότητα της Ριζαρείου στο Ζαγόρι;

«Το Ίδρυμά μας, συνέχισε ο κ. Κίτσος, αναπαύεται τώρα εκεί σημαντική εκπαιδευτική, κοινωνική, πολιτιστική και αναπτυξιακή δραστηριότητα με τη λειτουργία του αξιόλογου Χειροτεχνικού Κέντρου στο Μονοδένδρι, την ενίσχυση της Λαογραφικής Βιοτεχνικής Σχολής, τη λειτουργία μαθητικού Οικοτροφείου Δημοτικών Σχολείων, την επιδότηση των μαθητών Γυμνασίου — Λυκείου Τραπεζοπόρου, τη λειτουργία από φέτος το χειμώνα του Λαογραφικού Πνευματικού Κέντρου στο Κουκούλι, την ενίσχυση της συντήρησης και αναπολάτωσης των απαράμιλλων βυζαντινικών μνημείων της περιοχής κ.λπ. έργα».

— Πώς ξεκίνησε η ιδέα για την συμπαραγωγή της ταινίας με την ΕΤ1;

«Η αρχή έγινε το 1979 όταν μία μικρή ομάδα από Μονοδενδοίτες που τα ονόματά τους αναφέρονται στην ταινία, συγκεντρώσαμε από οικογενειακά και άλλα αρχεία πο-

λύ παλιές φωτογραφίες της περιόδου 1880—1940 που απεικόνιζαν προγονικές φρουρές και κυρίως σκηνές του καθημερινού βίου στο Ζαγόρι και στην Ξηνητιά».

Τις φωτογραφίες αυτές μεγέθυνε και επεξεργάστηκε καλλιτεχνικά — ανέστησε κυριολεκτικά έναν κόσμο — ο γνωστός φωτογράφος Σπύρος Μελετίδης κι έτσι απέτελεσαν τη βάση, μαζί με άλλο υλικό, μιας λαμπρής έκδοσης που οργανώθηκε στο Μονοδένδρι την επόμενη χρονιά, υπό την αιγίδα του Συλλόγου Μονοδενδοίτων και την συμπαραγωγή της Ριζαρείου. Η μετέπειτα σκέψη μας ήταν να διαρραχθεί και να αξιοποιηθεί κατά τον καλύτερο τρόπο αυτό το μουσειακό μορφή φωτογραφικό υλικό είτε με το «πρόγραμμα» του σε SLIDES, είτε με την έκδοση και ευρύτερη κυκλοφορία ενός λευκώματος υψηλών καλλιτεχνικών προδιαγραφών. Τελικά αποφασίστηκε — και πολύ σωστά — να δοθούν τα πιο αντιπροσωπευτικά κομμάτια στην Ριζαρείου η οποία λόγω κύρους, μέσων, αλλά και ανάλογων φωτογραφικών και ιστορικών ντοκουμέντων που διέθετε, θα μπορούσε να κάνει κάτι για την αξιοποίησή τους. Απ' εκεί και πέρα μέσω εκλεκτών φίλων φθάσαμε στην ΕΤ1, οι αρμόδιοι της οποίας από την πρώτη στιγμή έδειξαν πολύ ενδιαφέρον και συγκινητική για μας κατανόηση κι έτσι σε πολύ σύντομο διάστημα φθάσαμε στο αποτέλεσμα που θα ιδούμε στη μικρή οθόνη.

Αλλά για να τελειώσουμε, μας είπε ο κ. Κίτσος, να πούμε λίγα λόγια και γι' αυτό καθ' εαυτό το τηλεοπτικό δημιουργήμα:

Κατ' αρχήν δεν πρέπει να νομισθεί ότι είναι ιστορικό ντοκιμανταίρ. Πρόθεση μας δεν είναι να διδάξουμε ιστορία ούτε να προδώσουμε φτηνές κοινωνιολογικές και άλλες αναλύσεις. Στόχος μας είναι να αποθησαυρίσουμε κινηματογραφικά ένα σπάνιο λαογραφικό υλικό και μπάτοντάς τα στα σπινά μέσω της TV και του VIDEO να δώσουμε ένα ισχυρό ερεθισμό στους νέους μας ιδιαίτερα, για κάποιο ανεπανόλητο τρόπο ζωής και για κάποιες αξίες που κι αυτές εξασθενούν στις μέρες μας. Το τι θα προκύψει, εμείς τουλάχιστον δεν μπορούμε να το παραβλέψουμε: μακάρι κάτι καλό να βγει. Κοντά σ' αυτό τον ερεθισμό προστεθεί κι η πρόθεση να συγκινηθούν όλοι εκείνοι που πόλιναν κι έζησαν τις

● Συνέχεια στη σελίδα 132

Μνήμες της Κατοχής και της Αντίστασης

● Συνέχεια από το προηγούμενο

Κατά το τέλος του σχολικού έτους 1941—1942 μια διαταγή των Ιταλικών αρχών κατοχής μας ξανάφερε στην πραγματικότητα που κοντεύαμε να ξεχάσουμε. Ο αρμόδιος για την ελληνική εκπαίδευση Ιταλός αξιωματικός, έστειλε μια πρόσκληση - διαταγή στους δασκάλους των περιοχών Ζαγορίου, Πωγωνίου, Κάμπου κλπ., να βρίσκονται ορισμένη ημέρα και ώρα στα Δολιανά, σε συγκέντρωση που θα μιλούσε για θέματα εκπαίδευσης και θα έδινε κατευθύνσεις για καλλίτερη συνεργασία των Ελλήνων δασκάλων με τους Ιταλούς. Η διαταγή μιλούσε για προσέλευση όλων, άφηνε όμως κάποιο παράθυρο για απουσίες που θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν. Στο σχολείο της Βίτσας είμαστε τώρα τρεις: ο Σωτήρης, ο κανονικός δάσκαλος, εγώ και η Νίκη, η γυναίκα του Αντώνη, που αποσπάστηκε κι αυτή εκεί. Ο Σωτήρης κι εγώ δηλώσαμε από την πρώτη στιγμή ότι δεν θα πηγαίναμε στη συγκέντρωση. Δεν ξέραμε τις πραγματικές προθέσεις των Ιταλών και δεν διακινδυνεύαμε μια παρουσία εκεί, μπορεί να ήταν πρόσχημα για συλλήψεις, ή άλλες ενέργειες. Υποδείξαμε στη Νίκη πως μόνο αυτή θα μπορούσε να μας βγάλει από το αδιέξοδο, με κίνδυνο βέβαια, μικρότερο όμως από εκείνο που διατρέχαμε εμείς. Με σφιγμέ-

Του ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑ-ΓΑΗ

νη καρδιά δέχτηκε να πάει και ν' αντιπροσωπεύσει και μας, είμαστε, τάχα, άρρωστοι, την εφοδιάσαμε μάλιστα και με πιστοποιητικά γιατρού, για νάναι τυπικά εντάξει. Ξεγελιάμαστε να πιστεύουμε πως με τα χαρτιά θα καλύπταμε την απουσία μας; πιο προσγειωμένη η Νίκη, ήξερε πως δεν αντιπροσωπεύαμε τίποτα και πως, αν κάτι δεν πήγαινε καλά, αυτή θα πλήρωνε τις συνέπειες.

Οι Ιταλοί έκαναν τη συγκέντρωση για να προπαγανδίσουν και να διαπιστώσουν την νομιμοφροσύνη των εκπαιδευτικών. Φαίνεται πως η προσέλευση θεωρήθηκε ικανοποιητική. Πήραν βέβαια πληροφορίες για τους απόντες, έλεγαν πως τα πιστοποιητικά που βεβαίωναν ασθένεια δικαιολογούσαν τις απουσίες, χωρίς να το πιστεύουν κατά βάθος, αυτή την εντύπωση σχημάτισαν οι παρόντες, τίποτα όμως δεν πρόσδινε προθέσεις για τη λήψη μέτρων εναντίον των απειθαρχών. Ίσως δεν ήθελαν να δημιουργήσουν αναταραχή με καταδιώξεις. Η Νίκη που γύρισε το θράδυ, με μισή ψυχή, μας διηγήθηκε όλες τις λεπτομέρειες, δηλώνοντας πως σε καμιά περίπτωση δεν θ' αποτολμούσε άλλη τέτοια αποστολή. Είχε φοβηθεί πολύ, με το δικίο της. Δεν χρειάστηκε να βρεθεί σ' αυτή την ανάγκη. Οι Ιταλοί δεν οργάνωσαν άλλες συγκεντρώσεις, ούτε κι εμείς ήρθαμε σ' επαφή μαζί τους. Από το χωριό, χωρίς να συναντηθούμε, πέρασε μικρός αριθμός καραμπινιέρων είχαν έδρα την Αρτοίστα κι από εκεί εξορμούσαν για επιτάξεις ζώων ή σε έκτακτες ανάγκες, όπως όταν χρειάστηκε να πάνε στο Καπέσοβο, όπου είχε γίνει ένα φοβερό έγκλημα με δυο νεκρούς.

Η σοδειά το καλοκαίρι του '42 ήταν από τις καλλίτερες. Βοήθησε ο καιρός, προπαντός όμως δούλεψαν σκληρά όσοι θρέθηκαν στο χωριό την εποχή εκείνη. Έβλεπαν την πείνα να σέρνεται στα σοκάκια και στα σπίτια, έτοιμη να κατασπαράξει αυτούς που άφηναν

τον καιρό να διαβαίνει ανεκμετάλλευτος. Μάθαιναν και για τις δυσκολίες που συναντούσαν όσοι ήθελαν να αγοράσουν γέννημα, κι έπειτα τι είχαν να δώσουν ως αντάλλαγμα για τέτοιες αγορές; ρίχτηκαν λοιπόν στη δουλειά και δεν άφησαν κομμάτι γης ακαλλιέργητο. Όλος ο «Βαρκός», μεγάλη έκταση, με υπόγεια νερά και πλούσια βλάστηση, ανεκμετάλλευτη στο μεγαλύτερο μέρος της από χρόνια, ανασκάφηκε από τη μια άκρη ως την άλλη. Ακόμα και πολλά λιβάδια ξανοίχτηκαν παρ' όλο που το χορτάρι ήταν χρήσιμο για τροφή των ζώων. Τα πιο εύφορα μέρη ήταν εκείνα που κρατούσαν υγρασία κι είχαν μετρήσει σε αγκαθότοπος. Τα αγκάδια ξεριζώθηκαν —δουλειά πολύ δύσκολη γιατί η ρίζα τους έφτανε βαθιά— και γήινη στην επιφάνεια ένα χώμα γόνιμο, αφράτο, έτοιμο να δεχτεί το σπόρο και να δώσει πλούσια σοδειά.

Οι Ιταλοί, που στην πατρίδα τους είχαν κάνει πρόοδος στη γεωργία, βοήθησαν αυτή τη χρονιά με τη χορήγηση σπόρων καλαμποκιού μεγάλης αποδοτικότητας. «Ιταλικό σπόρο», τον ονομάτισε ο κόσμος κι αποδείχτηκε θησαυρός. Ο «Βαρκός» σπάρθηκε σ' όλη του την έκταση κι όταν τα φυτά μεγάλωσαν είχε σχηματισθεί ένα δάσος απέραντο από πανύψηλα καλαμπόκια, ξεπερνώντας τα δυο μέτρα στο ύψος και το καθένα τους είχε «κόψι» πάνω από πέντε στάχια. Όταν έγινα η συγκομιδή γέμισαν τ' αμπάρια με «ιταλικό καλαμπόκι», μ' εκείνο το μικρό αλλά πλούσιο σε απόδοση σπειρί.

Παρ' όλη την καλή σοδειά, οι υπολογισμοί που κάναμε στο σπίτι (είμαστε πέντε, εγώ, η γυναίκα μου, ο πατέρας, η μητέρα κι ο αδελφός μου Φίλιππος, που είχε εγκαταλείψει τη Βελλά, όπου σπούδαζε ως υπότροφος της Ριζαρείου) έδειχναν πως πάλι το «γέννημα» θα έλειπε τους δυο τελευταίους μήνες του χρόνου. Ήταν ανάγκη, λοιπόν, να πάρουμε έγκαιρα μέτρα.

Αυτή τη φορά αποφασίσαμε, η ξαδέλφη μου, η γυναίκα του Σωτήρη, κι εγώ, να κατεβούμε στον κάμπο, στην καρδιά της παραγωγής. Θα πηγαίναμε στην Πογδόριανη (Παρακάλαμο), μεγάλο χωριό με πολλές αποδοτικές καλλιέργειες (καλαμπόκι, ζαργαθιά, πατάτες κι άλλα), αφού πρώτα περνούσαμε από τα Δολιανά, χωριό με παραγωγή και κέντρο συναλλαγών για την αγορά τροφίμων.

Οι Ιταλοί είχαν πάψει να μας εμπνέουν φόβο, τους είχαμε κάπως συνηθίσει, χωρίς αυτό να σημαίνει παραδοχή της μοίρας και συμβιβασμό με την ιδέα μιας μόνιμης κατάκτησης. Σε λίγους μήνες η ηρεμία που επικρατούσε θάσπαζε ξαφνικά σε χίλια κομμάτια με τις πρώτες εμφανίσεις και τη δράση των ανταρτών. Αρχίζει η αντίσταση που φούντωνε γρήγορα κι έκανε τους Ιταλούς να μαζευτούν σε ασφαλή κέντρα για να προφυλαχτούν.

Οι Δολιανίτες δεν μπόρεσαν ή δεν θέλησαν να μας βοηθήσουν. Είχαν καλή συγκομιδή, γεμάτες αποθήκες, οι πληροφορίες που είχαμε πάρει προέρχονταν από αξιόπιστη πηγή, δε βιάζονταν όμως να πουλήσουν ελπίζοντας σε καλλίτερες τιμές. Αυτό το «καλλιτέρες» γι' αυτούς σήμαινε περισσότερο πλούτος, αλλά για μας, τους αγοραστές, ισοδυναμούσε με πείνα, αφού ελαττωνόταν η αγοραστική ικανότητα των χρημάτων. Σφιγγόταν η καρδιά μας στο άκουσμα τιμών που ήταν ανώτερες από ό,τι είχαμε υπολογίσει! οι ίδιοι

έμεναν ανέκφραστοι, αφήνοντας να εννοηθεί πως κι αυτά που μας ζητούσαν, λίγα ήταν.

Αφήσαμε γρήγορα τα Δολιανά, γιατί πεισθήκαμε πως δεν θα μπορούσαμε να συνεννοηθούμε· εξάλλου πλησίαζε να νυχτώσει και θ' άρχιζε η απαγόρευση της κυκλοφορίας. Τραβήξαμε για την Πογδόριανη, όπου είχαμε και γνωριμίες· πρώτο απ' όλους το Νάσιο Νάτοη, ζαργαθατζή, που μια ζωή εξυπηρετούσε τη Βίτσα με εκλεκτής ποιότητας προϊόντα —νοστιμότερη ντομάτα δεν έχω φάει στη ζωή μου· νοικοκύρης άνθρωπος, ήξερε να περιποιείται την πελατεία του και να κατανοεί τη φτωχολογιά. Σ' ένα από τα δρομολογία του Παγδόριανη — Βίτσα έχασε το ένα του μάτι, όταν κλαδί βασιλιάς τον χτύπησε.

Μας δέχτηκε στο σπίτι του με χαρά, μας έδωσε να φάμε και να πιούμε και φάνηκε πρόθυμος να μας εξυπηρετήσει. Ναι, είχε καλαμπόκι, εμείς μόνο καλαμπόκι θέλαμε, θα μας έδινε. Ούτε στην τιμή διαφωνήσαμε. Φάνηκε συγκαταβατικός, καμιά σύγκριση με τους Δολιανίτες, όλα λοιπόν πήγαιναν καλά. Όλα; Όχι. Γιατί εκεί που είμαστε έτοιμοι να ξαπλώσουμε, για να σηκωθούμε πρωί να φορτώσουμε, ξεπήδησε το θέμα του είδους της πληρωμής. Είχαμε, με πολλά θάσσανα εξουκονομήσει λίρες, πιστεύοντας πως αυτές ήταν το καλλίτερο συναλλακτικό νόμισμα. Όμως ο μπάρμπα - Νάσιος, θύμα κι αυτός των διαδόσεων που κυκλοφορούσαν, ήθελε να πληρωθεί με χιλιάρικα «Γεωργίου Σταύρου», δεν τον ενδιέφερε καθόλου το χρυσάφι. Χρησιμοποιήσαμε χίλια δυο επιχειρήματα να τον πείσουμε πως τα χάρτινα προπολεμικά χιλιάρικα δεν θα είχαν καμιά αξία ύστερα από τον πόλεμο, πως ο χρυσός ήταν πολύτιμο μέταλλο και ποτέ δεν ζημίωνε τον κάτοχό του, στάθηκε αδύνατο. Ο μπάρμπα - Νάσιος επέμενε πεισματικά στα χιλιάρικα και μόνο αν τον πληρώναμε μ' αυτά θα μας έδινε καλαμπόκι.

Του το υποσχθήκαμε, έπρεπε όμως να περιμένει να κατεβούμε στα Γιάννινα και να μετατρέψουμε τις λίρες σε «Γεωργίους Σταύρους». Δέχτηκε, γιατί ήξερε πως δεν θα τον γελούσαμε. Του στείλαμε ύστερα από καμιά δεκαριά μέρες τα χιλιάρικα, που βέβαια τα χάριξε· ήταν σίγουρος πως ήταν το μόνο νόμισμα που μπορούσε να εμπιστευτεί. Έπιασαν κι αυτά μια θέση στο μπαούλο του, κι έμειναν στο τέλος χαρτιά, που τα βρήκαν οι κληρονόμοι και θα γελούσαν με την αφέλεια του γέρο.

Ένα φόρτωμα καλαμπόκι, 70 - 80 οκάδες, ήταν βέβαια κάτι, μα πάλι δεν έφτανε, μαζί με το δικό μας, να βγάλουμε τη χρονιά. Έπρεπε να συμπληρώσουμε ό,τι έλειπε. Όμως ούτε λίρες υπήρχαν τώρα, ούτε λεφτά. Αναγκαστήκαμε να πουλήσουμε κάποια παλιά ασημένια κουταλοπήρουνα, κρατούσαμε τις δωδεκάδες σαν πολύτιμη κληρονομιά, σχεδόν δεν τα χρησιμοποιούσαμε. Είχε φτάσει η ώρα ν' αλλάξουν χέρια, να γίνουν κτήμα όσων εμπορεύονταν τη δυστυχία του κόσμου, συγκεντρώνοντας χρήμα, τρόφιμα, λίρες, κι αγοράζοντας ό,τι πίστευαν πως είχε κάποια αξία, σε τιμές εξευτελιστικές. Οι άνθρωποι των πόλεων και της υπαίθρου δεινοπάθοναν από τους μαυραγορίτες, που είχαν την εύνοια των Γερμανών, κινούνταν ελεύθερα στην κατεχόμενη χώρα, αγοράζαν πάμφθυνα και πουλούσαν πανάκριβα, λάδωναν τους κατακτητές για να μην τους ενοχλούν και ρήμαζαν ανάληγοι τον κόσμο, πλούσιους και φτωχούς, δεν έκαναν διάκριση, αρκεί να είχαν κάτι να τους αρπάξουν· περιουσίες ολόκληρες, μέγαλα, πλούτος αμύθητος πέρασε στα χέρια τους για

λίγους τενεκέδες λάδι ή μετρημένες ποσότητες τροφίμων· ο κόσμος πανικόβλητος από την πείνα αγωνίζονταν να κρατηθεί στη ζωή όπως όπως, δεν είχαν περιθώρια να περιμένουν, όλα τα έδιναν για ένα κομμάτι ψωμί.

Με τα χρήματα που πήραμε, αποφασίσαμε να αγοράσουμε ένα φόρτωμα κάστανα. Νόστιμος καρπός, θρεπτικός, που μπορούσε ν' αναπληρώσει το ψωμί, κυρίως στα θραδυνά γεύματα. Τούτη τη φορά τραβήξαμε ανατολικά. Φτάσαμε στο Λιασκοβέτσι, η γυναίκα κι εγώ, κάναμε την αγορά και το πρωί πήραμε το δρόμο του γυρισμού. Φθινόπωρο ήταν, είχαν αρχίσει από νωρίς τα πρωτοβρόχια, ο καιρός ήταν βαρύς, ψιλόβρεχε όλη τη μέρα, μουσκέψαμε· τα πόδια βάραιναν, η λάσπη κολλούσε στα παπούτσια, όλα μας ενοχλούσαν, δεν ήταν αυτό όμως που μας φόβιζε. Από καιρό είχαν αρχίσει ν' ανησυχούν οι άνθρωποι από αλογοσύρτες και περαστικούς κλέφτες· μια ενέδρα λοιπόν στον έρημο δρόμο, για να μας αρπάξουν το ζώο μαζί με το φόρτωμα, δεν ήταν κάτι φανταστικό. Προχωρούσαμε έτσι με την ψυχή στο στόμα κι όταν φτάσαμε στο σπίτι βγάλαμε στεναγμό ανακούφισης. Ο φόβος από τους αλογοσύρτες βάραινε σ' όλο το χωριό, είχαν πέσει ήδη θύματα δυο οικογένειες, ανάμεσα σ' αυτές και του πεθερού μου. Οι κλέφτες μπηγαν σ' αχούρια των σπιτιών, κάλυψαν τις οπλές των ζώων με κομμάτια από σακιά, να μην κάνουν θόρυβο κατά τη μετακίνησή τους, τα πήραν και τα έδιωξαν σ' άλλες περιοχές. Όταν ανακαλύφτηκε η κλοπή, ακούστηκαν πολλά ονόματα, ήρθαν χωροφύλακες κι έκαναν ανακρίσεις, τίποτα δεν ανακαλύφτηκε. Η κλοπή που είχε εξαφανιστεί από χρόνια, με την κατοχή άρχισε πάλι ν' ανθίζει. Κόπηκε με το μαχαίρι λίγον καιρό αργότερα, με σκληρά μέτρα, από τους αντάρτες.

Τα κάστανα αποτέλεσαν νόστιμο συμπλήρωμα τροφής. Κάθε θράδυ, άλλα θράξαμε σε ειδικό δοχείο, άλλα ψήναμε, χορταίναμε μ' αυτά κι είμαστε πολύ ευχαριστημένοι. Πέρασε έτσι, χωρίς πολλές δυσκολίες ο χειμώνας, για τους κατοίκους όμως των πόλεων ήταν η χειρότερη περίοδος. Χιλιάδες, προπαντός στην Αθήνα, πλήρωσαν με τη ζωή τους την πείνα. Όσοι είχαν, ξεπούλησαν το βίος, χωρίς να κατορθώσουν όλοι να επιζήσουν. Οι φτωχοί, σέρνονταν στους δρόμους εκλιπαρώντας το έλεος των συνανθρώπων, αδύναμων κι αυτών να τους βοηθήσουν, όπου άφηναν την τελευταία πνοή τους με απλωμένο το σκελετωμένο χέρι ή με κουλουράσμενο το λιπόσαρκό κορμί τους. Το πρωί τους μαζεύαν στα κάρα και τους παράχωναν σε ομαδικούς τάφους. Τέτοιες φρικτές μέρες καμιά πρωτεύουσα της κατεχόμενης Ευρώπης δεν είχε ζήσει.

Το σχολείο της Βίτσας, με τους τρεις δασκάλους, μεταβλήθηκε σε πρότυπο. Με δυο τάξεις ο καθένας και λίγα παιδιά, προχωρούσαμε με αλμύρα. Εγώ πήρα τις δυο τελευταίες, γιατί ο Σωτήρης δεν πολυσυμπαθούσε την αριθμητική, προπαντός τα κλάσματα. Το μάθημα που αγαπούσε και το δίδασκε εποπτικότερα, ήταν η γεωγραφία. Δος του γεωγραφία κι ήταν ικανός ώρες ολόκληρες να κάθεται με τα παιδιά γύρω του, να τον ακούν κρεμασμένα από το στόμα, όχι ξηρές περιγραφές και ονόματα βουνών, ποταμών και πόλεων, μα ωραιότατες διηγήσεις, που διακόπτονταν κατά διαστήματα, για να δίνονται περιθώρια στους μαθητές ν' αυτενεργούν, για να διαβάζονται θιέλια, αποκόμματα εφημερίδων και περιοδικών, κείμενα σχετικά με την εξεταζόμενη χώρα, ή για να βλέπουν οι μαθητές με με-

1940

Του χρόνου συμπληρώνονται 50 χρόνια από την ιταλική εισβολή. Έχουμε διαπιστώσει, όχι μόνο οι νέοι, αλλά και ηλικιωμένοι δεν γνωρίζουν το πώς οι Έλληνες μαχητές παρά τις ασθενείς δυνάμεις του σπληνισμού τους, κατορθώσαν όχι μόνο να αποκρούσουν αλλά και να διώξουν τις κατά πολύ μεγαλύτερες δυνάμεις του Ιταλού φασισμού Μουσολίνι που φιλοδοξούσε να κάνει τη Μεσόγειο «MARE NOSTRUM» (Ιταλική θάλασσα). Επειδή του χρόνου τέτοια εποχή θα γίνουν γιορτές, κρίνουμε ότι θάνατι όφελος, για τους νέους τουλάχιστον, να θυμίσουμε μερικές λεπτομέρειες από τις μάχες που έγιναν στο Καλαμάκι και την Πίνδο στα όρια δηλαδή της ιδιαίτερης πατρίδας μας, το Ζαγόρι.

Στα επόμενα φύλλα θα δημοσιεύσουμε, σε συνέχειες, περικοπές από την επίσημη Ιστορία του Στρατού, γιατί θεωρήσαμε ότι είναι η πλέον αντικειμενική.

Για ενημέρωση σημειώ-
νουμε:

Κατά την 30ήν Οκτωβρίου, οι Ισ-
οι του όγκου των προς την αμυντική
γίων και ενεργειών αναγνωρίσεων, ιδί-
α λιαμ ποταμίου προ του Τομέας Θεσπρωτι-
ταξίν των, ίνα λάβωσι την επαφήν μετά
περιοχής Δολιανών, Άνω Ραβένια και Γο-
πινάς ώρας ελαφρά τμήματα αυτών προς
λοδοιλάγους και Δολιανών, επλησίασαν
του Ελληνικού πυροβολικού, διεσκορπίθη-
λον δραστηρικώς κατά των υψομάτων Γχο-
τέρους δε κατά των υψώματος Γεραμπάλε-
και άστρογοι.

Το πελίκον της τοποθεσίας αντιστάς επαφής είχε κατά την διάρκεια της ημέρας προσήγγισαν την ελληνική τοποθεσία ήσαν προ της ενάρξεως των επιχειρήσεων πάλου πυροβολικού και τους πιθανούς χαπέρνεις επί τούτο να αναπτυχθεί. Προσδολιανών και Προσφής Ηλίας, εμαται ελληνικού πυροβολικού.

Η Ιταλική Αεροπορία εβομβάρδισε αεροπορικά ματα Γκραμπάλα, Καλπάνα, υποδείκνυται η πόλη της Γκραμπάλας, ανεπιτυχώς όμως αν κοίτουμε.

Επελθούσης της νυκτός της 30ής Οκτωβρίου
 γραμμή Μεσοβούνι - Μαυροβούνι - Δολια
 νατολικώς Κεραμίτσας - βορεία όχθη πο

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ

Η προπαρασκευή της επιθέσεως
(30 - 31 Οκτωβρίου και 1 Νοεμβρίου).

Κατά το διήμερον 28—29 Οκτωβρίου, εις τον Βορράν της Ηπείρου Τομέως της Πίνδου εδημοουργήθη κατάστασις σοβαρά. Οι Ιταλοί επιτεθέντες ισχυρώς διά της Ορεινής Μεραρχίας Τζούλια, εδημοίωρghσαν ερήγμα και αι ελαφραί δι-
νάμεις του τομέως τούτου, κατανεμνόμεναι επί ευρέος μετώπου, ηργασθήσαν
να συντητηθώσι εις αποκλεισμόν βάθος.

Η ιταλική προέλασις εκατέρωθεν της οροσειράς του Σμόλικα και δι' εὐ-
την ἀνω κοιλάδα του Λώου, απεκάλυπτε το δεξιὸν πλευρόν (βόρειον) του θά-
πτρου Επιχειρήσεων Ηλείου, καὶ διεγράφετο ο κίνδυνος της αποκοπῆς των δι-
γύσεων της Ηλείου ἀπὸ των της Δυτικῆς Μακεδονίας.

Τα Γ.Σ. συνεχιζομένης εισέτι της επιστρατεύσεως των μονάδων, ωθεί πα-
χέως τας μονάδας υπακοή, και τα εγγύτερα τμήματα πείζουσι, προς τον Τομέα
της Πίνδου διά την απόφραξιν του δημιουργηθέντος ρήγματος. Την 30ην Ο-
κτωβρίου, υπομνησκει εις την **III** Μεραρχίαν την αποστολήν της, ής συνί-
σταται εις την κάλυσιν της Θεσσαλίας από της γενικής κατευθύνσεως Ιωάν-
νου — Ζυγός Μετόχου (κυρία προσπάθεια), και δευτερευόντως, εις την από-
φραξιν των εξ Ηλείου προς Αιτωλοακαρνανίαν οδύσεων, αιτίνας, θα εκάλύ-
πτοντο υπό τμημάτων του κάτω Αρχάχθου, και υπό τοιούτων της **III** Μεραρχίας,
αίτινα ευρίσκοντο ή εκινούντο εκ της περιοχής Αγρινίου — Άρτης. Το Γ.Σ. επι-
πλέον βλέπον ότι αι προσπάθειαι της Μεραρχίας διά την διεκδίκησιν του εθνι-
κού εδάφους της Ηλείου, δεν πρέπει να αγχώσιν εις την φθοράν των μέσων
της καθιστώσαν προβληματικήν την εκλήρωσιν της ανωτέρου αποστολής.

Η υπό του Γ.Σ. μεταδόσεις της κυρίας προσπάθειας της ΤΠΠ Μερω-
ρίας προς δοράν, ωφέιλετο εις τας δημιουργηθείσας εκ της εξέλιξεως των εις
Γίνδον επιχειρήσεων δυσμενείς συνθήκας. Η κάλυψις των εξ Ηπείρου προς
Αιτωλοακαρνανίαν οδούσεων ηνύατο να επιτευχθή διά των δυνάμει της ΙΙ
Μεραρίας προανατολισθείσης προς το Θέατρον Επιχειρήσεων Ηπείρου, και
ης το 39ον Σύνταγμα Ευζώνων εκεινέτο ήδη προς Άρταν.

Την απόφασίν του ταήτην, ο Έλλην Αρχιστράτηγος, δικαιολογεί ως εξής:

‘Ὅσον ἀφορὰ τὴν Ἑπειρον, ἀναλόγως τῆς τροπῆς ἢ θὰ ἐλάμβαναν αἱ εἰς τὸν Τομέα Πίνδου ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἀναχαίτισιν τοῦ ἀντιπάλου, ὡς εἶχε καθορισθῇ διὰ τὸν νῦν ἀριθ. Α.Π. 101287) 16.9.1940 ὁδηγιῶν, εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαιᾶ - Καλαμάς ποταμοῦ, εἴτε ἐπὶ τῶν ποτιώτερον διαδοχικῶς τοιούτων, ὥστε νὰ μὴ διακυβευθῇ ἡ καθορισθεῖσα βασικὴ ἀποστολὴ τῶν δυνάμεων Ἑπείρου, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα — Ζυγὸς Μετσόβου καὶ εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἐξ Ἑπείρου πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδῶσεων. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐντολῶν προέχουσιν σημασίαν νενείχεν ἡ ἐξασφάλισις τῆς καλύψεως τῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα - Ζυγὸς - Καλαμπάκα. Ἡ ἀποστολὴ δῆθεν τῶν δυνάμεων Ἑπείρου, ἐφ’ ὅσον δεν ὑπῆρχον δυνατότητες ταχείας ἐνισχύσεως τούτων, διότι εὐρισκόμεθα εἰσέτι εἰς τὴν περίοδον τῆς ἐπιστρατεύσεως, ἀφέθη ελαστικὴ μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐν τῷ Τομέϊ Πίνδου καταστάσεως, καὶ τοῦτο ἡ μὴ αἰ προσπάθειαι, τούτων διὰ τὴν ἀναχαίτισιν τοῦ ἀντιπάλου ἐπὶ τῆς προωθημένης τοποθεσίας Ἐλαιᾶς - Καλαμά, ἀγάγωσιν ταύτας εἰς φθορὰν μέσον τοιαυτῇ ὥστε νὰ καθίσταται προβληματικὴ ἡ εκπλήρωσις τῶν ἀνωτέρω βασικῶν ἀποστολῶν τῶν. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἡ ἀπώλεια ἐθνικοῦ ἐδάφους δεν θὰ εἶχε τόσην σημασίαν ὅσην θὰ εἶχεν ἡ ἀποκοπὴ τῶν δυνάμεων τῆς Ἑπείρου ἀπὸ τῶν πρὸς Θεσσαλίαν συγκοινωνιῶν τῶν καὶ ἡ διανόμεις τῶν πυλῶν τοῦ κορμοῦ τῆς Ἐλλάδος εἰς τὸν ἐισβολέα».

Ο διοικητής της μεραρχίας, και μετά την λήψη της διαταγής ταύτης ποτός προς την αρχικήν απόφασίν του, μένει εις ταύτην και ίνα καταστήση κοινονύς τον σκέψαν και αποφάσεων του τους διοικητάς του Τομέων Νεφράδων και Καλαμιά, εκλάσει τούτους εις τον Σταθμόν Διοικήσεώς του και ανεικόνισεν την λήψην της ανωτέρωδιαταγής του Γ.Σ. Εν συνεχεία, τας κατέστης γνωστόν, ότι εξακολουθεί να εμμένει εις την απόφασιν όπως μη εγκαταλείψη τοποθεσίαν Ελαίας — Καλαμιά, αλλά να αγωνισθή εν αυτής με πλήρη βεβαιότητα διά την επιτυχή έκβασιν του αγώνος. Η προέλιπτος συμπεριφορά της με-

Τὸ ΖΑΓΟΡΙ μὰς

ραρχίας θα παρουσιάζετο μόνον εάν ο εχθρός εσημείον σοβαράν επιτυχίαν εις άλλο τμήμα του Θεάτρου Επιχειρήσεων, οπότε θα ήτο ηναγκασμένη και αυτή να συμπτυχθῇ, αλλά και τότε μόνον κατόπιν διαταγῆς της προϊσταμένης διοικήσεως. Καθώρισεν εν συνεχείᾳ εν γενικαῖς γραμμαῖς και υπό τύπον οδηγιῶν τους ἄξονας καθ' οὓς θα εκινούνηται αι διάφοροι φάλαγγες, ως και τὰς διαδοχικὰς καταληπτέας τοποθεσίας.

Αι ανωτέρω απόψεις του Διοικητού της Μεραρχίας διευρώθησαν εις απόρρητον διαταγήν προς τους διοικητάς των Τομέων.

Κατόπιν της συμπεριφοράς του Τομέως Πίνδου, συνεκεία της οποίας απεκαλύφθη το δεξιόν της ΤΗΠ Μεραρχίας και της ατελειομένης κυκλώσεως του υποτομέως Αώου διά των ορεινών διαβάσεων του Σμόλικα, η ΤΗΠ Μεραρχία συνέπτυξε τον υποτομέα Αώον την νύκτα της 3ης Οκτωβρίου νοτίως του ποταμού Αώου εις την περιοχὴν βορείως Βρυσσώζου με αποστολὴν να αμφοσῶζη τας πρὸς Νότον διαβάσεις του ποταμοῦ καὶ να ἐπιζητήσῃ τον σύνδεσμον εἰς την περιοχὴν Λαΐστης μετὰ του ἐκεῖ ἀποσπάσματος Μετσόδου, ὅπερ κατοπιν της αὐ 63ης Οκτωβρίου διαταγῆς του Γ.Σ. ἐτίθετο ὑπὸ τας διαταγὰς της μεραρχίας.

Το Απόσπασμα Μετσόβου εκ του Π/5 Τάγματος, ουλαμού ορειβατικού πυροβολικού και ομάδος όλμων, είχε διατεθεί εις την περιοχήν Μετσόβου από της 4ης Σεπτεμβρίου 1940 με την εντολήν να καλύπτει την διάβασιν Ζιγού -- Κατόρος προς Καλαμπάκην -- Τρίκαλα και Τσ Χορταρά -- Σιολόγια προς Γρεβενά από εχθρικών επίθεσιν εκ της κατευθύνσεως Ιωαννίνων και να αρθρώνει την γραμμήν ταύτην. Το απόσπασμα τούτο κατόπιν διαταγής του Γ.Σ. εκινήθη από 0700 της 29ης Οκτωβρίου διά του ορολογίου Μετσόβου -- Βοδοίτσα -- Λάτσα -- Βουραχόρι προς Κεράσσοβον ένθα θα επίθετο υπό τας δια-

ΠΙΝΔΟΣ. Ημιοινηγοί πηγαίνουν για ανεφοδιασμό

ταγής του ΤΣΔΜ. Το εσπέρας της 30ής Οκτωβρίου φθάνει εις περιχώρη δυτικώς Βωβούσης. Την 31ην Οκτωβρίου η ΤΠΗ Μεραρχία ειδοποιεί το άνω άποσπασμα όπως αχθή εις Βουρσώφον, πθήμενον υπό τας διαταγάς του Άντισυνταγματάρχου Πεξιμού Φριτζή Μαρδοχαίου. Τούτο κατά την προς Βουρσώφον κίνησιν του κατέστρεψε την εις το ύψος του χωρίου Άρματα γέφυραν του Αϊονιόταμου.

Το σχέδιον ενεργείας των ιταλών διά την 31ην Οκτωβρίου, σιγίστατο εις την προπαρασκευήν επιθετικής ενεργείας υπό της επιθετικής ενεργείας υπό της Μεραρχίας Φεράρα κατά της αμυνομένης τοποθεσίας Καλπαζίου, ήτις θα εξεδιηλούτο από Βορρά διά κυκλωτικής ελιγμού των φάλαγγων Σολίνα και Τρίτσιο, με γενικήν κατεύθυνσιν Μεσοδοίου — Γκρομπάλα — 1090, από Δυσίαιον, διά της κεντρικής φάλαγγος, ήτις θα εκινείτο από της περιοχής Δολιανών και βορείως ταύτης, και από Νότου διά της φάλαγγος Σιαπέντζα, ήτις θα εκινείτο προς την κατεύθυνσιν Παλνοκάστρου. Κατά την προηγουμένην ημέραν αι φάλαγγες Σολίνα και Τρίτσιο είχαν πραγματοποιήσει τον σύνδεσμον των. Οι Ιταλοί επιδιώξαν κατά την διάρκειαν της ημέρας να προωθήσωσιν την διάταξιν των εναντι του Τομέως Νεργράδου, πλην όμως και να το επιτύχουν, λόγω του δραματικού πυρός των ελληνικών πυροβολικού, το οποίον δεν επέτρεψεν εις τούτους να προχωρήσωσι πέραν της γραμμής Γόρμος ποταμός - Προφήτης Ηλίας (639) Λάνι Καλλιθέας δι ο και περιορίσθησαν εις την εκπομπήν επιθετικών αναγνωρίσεων ενώ ουδεμίαν δραστηριότητα επείδειξαν εις τον τομέα Καλαμά. Ιταλικοί Τάγμα, συγκεντρούμενον την 1500 εις την περιοχὴν δυτικῶς Χάνι Καλλιθέας, υποβλήθησαν εἰς σημαντικὴν ὁπισθὴν ἀπὸ τῶν πυροβολαρχιών.

Διά τον αγώνα της 31ης Οκτωβρίου αναφέρονται τα κάτωθι από ιταλικής

πηγής στοιχεία:

«Καθ' όλην την ημέραν της 31ης Οκτωβρίου, α φάλαγγες προήλυνον σταθερώς υπό το πυρ του εχθρικού πυροβολικού, το οποίον ήτο όχι πολύ πυκνόν αλλ' επαρκώς εύστοχον και απεδείχθη εξαιρετικώς αποτελεσματικόν.

Πυροβολορχία εντός σπηλαίων τας οποίας δεν κατώρθω-
σε να ανακαλύψη ούτε η επίγειος ούτε η εναέριος παρατήρησις,
έπληττον τα τμήματα εις τα σημεία της αναγκαστικής διαβά-
σεως των ή επί των ακολύπτων σημείων τα οποία δεν ήτο δυνα-
τόν να παρακαμφθούν και προεκάλουν πολλές απωλείας, βάλ-
λους προς όλως τας κατευθύνσεις κατά του μετώπου και κατά
των πλευρών των στρατευμάτων μας.

Μεταξύ των εχθρικών πυροβολαρχιών υπήρχον και μερικώς κακοί βληντικούς, οι οποίοι κείμενοι μακριά της ακτής δρόσεως του ιδικού μας πυροβολικού, δεν ήτο δυνατόν να βληθώσιν».

Η Γαλιτική Αεροπορία, δοηθούσης και της αθρίας, είναι λίαν δραστήρια. Βομβαρδίζει κατ' επανάληψιν και ανεγοχλήτως, ελλείπει αντιπάλου Αεροπορίας, όλην την τοποθεσίαν αντιστάσεως των Τομέων Νεγράδων και Καλαμιά και κυρίως τα υψόμετα Γκραμπάλας και Σουθενόν, ως επίσης και τον ασύρματον Πρεβέζης ανεπτυγώς.

Εἰς τὰ ἐν Ἠλείῳ μαχόμενα ἑλληνικά τμήματα ἤρχισαν νὰ παρατηροῦνται
δυσσέρεαι ἀνεφοδιασμοῦ εἰς τροφίμα καὶ πυρομαχικά.

Εἰς την περιοχὴν τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, αἱ ἰταλικαὶ δυνάμεις, τηρήσασα ἀμυντικὴν στάσιν, περιορίσθησαν εἰς τὴν κατὰληπτην μόνον μεθοριακῶν τιμῶν ἐλληνικῶν φυλακίων ἐκ τῶν ὁποίων ὁμως ἐξεδιώχθησαν.

Την 31ην Οκτωβρίου, το Ελληνικόν Ναυτικόν υπεβोधήσε τον αμυντικόν αγώνα της μεραρχίας. Από της 0635—0730 τα Αντιτορπιλικά «Ψαρά» και «Σπέτσαι» εβομβάρδισαν την διάταξιν του ιταλικού πυροβολικού εις τας περιοχάς Κονισπόλεως, Άνω και Κάτω Σαγιάδα, Σμέρτο και Φιλιάτες, με αποτελέσματα την ανατίναξιν πυρομαχικών εις Κονισπολιν και Σαγιάδες. Η ναυτική αΐτη επιχείρησις εγένετο κατόπιν επιμονής του Αρχιστρατήγου και της επεμβάσεως του Πρωθυπουργού και τούτο διότι τόσοι το ΓΕΝ όσον και ο εν Αθήναις Βρεττανός σύνδεσμος Αντιναύαρχος Τερλ διεφώνουν εις την εκτέλεσιν ταύτης ως άκρωσ επικινδύνου.

Εκ της δράσεως ταύτης του Ελληνικού Ναυτικού, το οποίον υπό τα όμματα σχεδόν του ισχυροτάτου πολεμικού Ναυτικού του αντιπάλου, κυριαρχούντος απολύτως του Αδριατικού Πελάγους, εβουδούρασε τας κατά ξηράν δυνάμεις αυτού, εφθονοσάσας των ελληνικών τμημάτων των δρῶντων εις τον παραλιακόν κό-
μας της Ηνωμένης, καθώς και η εύνοιας του ηθικού τούτων υπήρξε μεγίστη.

ΥΓΕΙΑ ΙΣΟΝ ΣΩΣΤΗ ΔΙΑΤΡΟΦΗ

Έχετε υπ όψη σας, ότι από μελέτες που έχουν γίνει έχει βρεθεί ότι στην «καταναλωτική κοινωνία»: τρώμε λίγους σύνθετους υδατάνθρακες (αμυλάδα) και πολλούς απλούς υδατάνθρακες (ζάχαρη), τρώμε πολύ ζάχαρη παθονοντας την όχι μόνο σα «φανερή» με τα γλυκά, καφέ, αλλά και σαν «κρυμμένη» (αεριούχα ποτά, συντηρημένα τρόφιμα κ.λπ.), τρώμε πολύ κορσας, παίρνουμε λίγες φυτικές ίνες, πίνουμε πολύ χοληστερόλη, κινούμεθα λίγο.

Για τους παραπάνω λόγους πρέπει το άτομο της κοινωνίας της αφθονίας: να τρώει περισσότερα φρούτα, λαχανικά, όσπρια, δημητριακά, να τρώει λιγότερο κρέας και περισσότερα πουλερικά και ψάρια, να τρώει λιγότερο βούτυρο, αυγά, αλλαντικά και άλλα τρόφιμα με υψηλή περιεκτικότητα σε χοληστερόλη, να τρώει λιγότερο αλάτι, να αποφεύγει τα σάκχαρα και αναψυκτικά να πίνει περισσότερο πρωινό, να τρώει σε ευχάριστη περιβάλλον, να προσπάθει, περισσότερα, να τρώει όσο του χρειάζεται.

Η συμβολή του Ευαγγ. Μπόγκα στην καταγραφή του γλωσσικού ιδιώματος του Ζαγοριού

Ο αείμνηστος Γιαννιώτης λόγιος Ευάγγελος Αθ. Μπόγκασ ασχολήθηκε εκτενώς με το Ζαγορίσιο γλωσσικό ιδίωμα. Στο ογκώδες έργο του, —που είναι άξιο θαυμασμού για την πληρότητά του— καταγράφει με ζηλευτή ακρίβεια τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου. Το όλο έργο καλύπτει δύο (2) ογκώδεις τόμους (τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου, Βορείου, Κεντρικής και Νοτίου) Α' Γιαννιώτικο και άλλα λεξιλόγια —εκδόσεις Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών— Ιωάννινα 1964 και Β' τόμος «Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου» Γλωσσάρια Βορ. Ηπείρου, Θεσπρωτίας, Κόνιτσας κ.ά. —Εκδόσεις Ε.Η.Μ.— Ιωάννινα 1966).

Στην εισαγωγή του Α' τόμου (σελ. 4) ο συγγραφέας μας πληροφορεί ότι ως «πρώτος συλλογέας Ηπειρωτικού γλωσσικού υλικού αναφέρεται από τον Π. Αραβαντινό ο Γεώργιος Κρομμύδας, ευπατρίδης Ιωαννίνης εμπορευόμενος στη Ρωσία. Φαίνεται, ότι παλαιότερος του Κρομμύδα συλλογέας ήταν άλλος Γιαννιώτης - Ζαγορίσιος, ο Ιερομόν. Διονύσιος, κατά κόσμον Παπαρρούσης, που γεννήθηκε στο Μονοδένδρι το 1760 (κατά τον Δ. Σάρρο) και που συνέγραψε «Λεξικόν της νεωτέρας Ελληνικής γλώσσης εν παραβολή προς την

Του Δευτέρη Παπαθανασίου

αρχαίαν, υπό Διονυσίου Ιερομονάχου του εξ Ιωαννίνων». (Ο παραπάνω Γεώργιος Κρομμύδας δημοσίευσε τις διατριβές του στη Μόσχα και στη Βιέννη το 1808 και 1811 αντίστοιχα).

Αργότερα στη «Νέα Πανδώρα» (1858 - 1859) δημοσιεύταν σύντομο Ηπειρωτ. γλωσσάριο από τον Γ. Κοινέμο και στα 1874 από τον Ι.Κ. Παγούνη η «Ηπειρωτική διάλεκτος». (Ελλην. Φιλολ. Σύλλογος εν Κων/πόλει τ. Η' 1874. Ο Ι.Κ. Παγούνης καταγόταν από το Πωγώνι κατά τον εκπαιδ. Ι. Λιάσκα, αλλά δίδασκε στο Ζαγόρι. Στα 1874 τον συναντάμε Καθηγητή στην Κωνσταντινούπολη και έναν από τους ιδρυτές του περιφημου περιοδικού του Ελλ. Φιλολογικού Συνδέσμου. Από τη συλλογή του που περιέχει κατά δήλωσή του «γλωσσικήν ύλην ην συνέλεξα εν Ζαγορίω κατά το πλείστον. Περιέχονται όμως εν αυτή λέξεις και φράσεις κοινά ούσαι και εν άλλαις Ελληνικαίς χώραις» σταχυολόγησα μόνο ιδιωματικές του Ζαγοριού).

Στα 1884 ο Ζαγορίσιος Θ. Πούσιος δημοσίευσε «Συλλογήν λέξεων κ.λπ. του εν Ζαγορίω Ελληνικού λαού». (Φ.Σ.Κ. τ. ΙΔ' - 1884). Αναφέρονται επίσης ως συλλέκτες Ηπειρωτικού υλικού στο Ζωγράφειο Αγώνα ο Κ. Βαρζώκας, ο Γ.Δ. Ζηκίδης και ο Α. Γόνις (1884 - Κάτω Σουδενά). Νεώτερο λεξιλόγιο είναι του Β. Φαντίσιου για το γλωσσικό ιδίωμα της Λεφτοκαρυάς (Λιασκοθέτσι) Ζαγοριού, ιδιαίτερης πατρίδας του, όπου οι λέξεις αναγράφονται όπως ακριβώς προφέρονται. (Β. Φαντίσιου «Τα καλούδια μας», Αθήνα 1940).

Βαπτιστικά ονόματα Ζαγοριού (Τομ. Α' - σελ. 446):
Γυναικών εις ω:

Αγγέλω, Αργύρω, Βασίλω, Διώχνω (όνομα φθινοπωρινού κρίνου, Καλούσιω, Λένκω, Ξάντρω (Αλεξάνδρα), Ρήνω, Σιάφω (Χρυσάφω), Στάμω και Τάμω, Φρόσω, Χάιδω.

Επίθετα ευειδών νεανίδων εν Ζαγορίω, κατά Θ. Πούσιον:

Γαλανομάτα, Γαλέσιω (η μετριωτέρας γλαυκότητος) Γελασούδω (η πάντοτε φιλομειδής), Γραμμένη, Ηλιογέννητη, Λεβάντω, Μαυρομάτα, Μαυροφρύδα, Πελστέρα, Πέρδικα (η ευκίνητος), Περδικομάτα, Περιγραμμένη, Καστανομάτα, Κοκκινομηλένια (ροδοπαρείος), Κοντυλένια, Κοντυλογραμμένη, Κουμπένια (του «κουμπιού» κομψή και επίχαρις), Πλατώνω, Σαίνω, Σέρβεα (η υψηλή), Σιουσμάνα (η ευτραφής), Τριανταφυλλιά, Χαριτωμένη.

Σκωπτικά επίθετα γυναικών (Θ. Πούσιος):

Βουλτιά, Γκαλιούρω, Γύφτ'σα, Ζούζα (η μη έχουσα ηθικόν κάλλος), Κοντοζιούπω (η μικρού αναστήματος), Κουτσομούτα, Μπιτούμ'κη (η μη έχουσα μέσην, αλλ' ούσα η αυτή από του λαιμού μέχρι της σφύρος), Μπλάτζω (χονδροειδής), Ξήγκωτη (η μη έχουσα καλώς εσφιγμένα τα φορέματα με την ήγικαν), Ορθομούτα, Πρεκνάρω (λευκή, αλλ' εστιγμένη το πρόσωπον), Σβαρνιάρω (η σύρουσα τους πόδας ανουσίως), Σημαδιακή, Ένα σημείωμα, Σιούστρατη (ισιόστρατη), Στραβοπόδαρη, Τζατζάρα (παρήλιξ) Τζιμπλιάρα, Τρούκλω (η κραδαιομένη ανουσίως κατά το βάδισμα).

Γλωσσάριο Ζαγορίσιο (με απόλυτη αλφαθητική σειρά): Τόμος Α' σελ. 27 κ.ε.:

α θ α σ τ α γ α ς (ο), όχθη αγρού.
α γ γ ε ι ό (το), το δοχείο. Παροιμ. «τ' ασύ του ξυδ' τ' αγγείο τ' χαλνάει» (για τους οξύθυμους).
α γ κ α λ ι α σ τ ό ς (ο), ευρωπ. χορός, σε αντίθεση με τον ντόπιο, όπου πιάνονται χέρι με χέρι.
α δ ο ύ ρ' τ ο (το), ανέσωτο (= που να μη σώσει), που να δουρήσει, να αμνη ανθέξει στην πρώτη αρρώστια ή ό,τι άλλο κακό. Από το ρ. δουρώ = αντέχω, βαστώ.
α λ α γ γ ί τ α (η), αντί λαλαγγίτα (ρευστό ζυμάρι από αλεύρι και νερό, που ψηνόταν σε πλάκα και σε αλλεπάλληλα λεπτά φύλλα που τα ράντιζαν με ζάχαρη, αμύγδαλα ή καρύδια τριμμένα. «Η παρασκευή τους ήταν συμβολική παράσταση των σπαργάνων, με τα οποία περιετύλιξαν τον Ιησούν στη φάνη (Αγγ. Παπακώστας, Αρίστη Ζαγοριού).
α λ α λ ο υ μ ο ί ρ α (η), στη φρ. κατάρω «να γεν' αλλαλουμοίρα», να έχει μαύρη μοίρα.
α λ' μ ο ύ ρ α (η), λεηλασία, η αρπαγή. «Κακή τ'ς αλ' μούρα (κατάρω). (Η λ. από το Αλβ. (ALMUR) (= πλιάτσικο).

α λ' μ ο υ ς (ο), (άλημος) και επιτ. ξ α λ' μ ο υ ς. Το άλημα συγγενές ίσως με το ομηρ. αλήμων (= αγύρτης, ελεεινός).

α λ' π ό π ο υ ρ δ' (η), μικρό μανιτάρι ίσο με ελιά, μία μικρή στρογγυλή φούσκα, που σπάζει εύκολα, κινώντας κάποιο κρότο κι αφήνοντας στον αέρα ένα είδος σκόνης που θρωμάει (Λεφτ. Ζαγ.).

α λ' π ο υ τ' ν ά ζ ο υ (όπως κάνει η αλεπού το θήραμά της). Μτφ. κακοποιώ, πιάνω από τον λαιμό κάποιον (Θ. Πούσιος).

α λ' χ ο υ μ α ν ά ο υ (λαχανιάζω).

Ένταξη νέας οικοδομής σε παραδοσιακό οικισμό ή ιστορικό τόπο

Η χώρα μας και ιδιαίτερα ο χώρος της Ηπείρου, διαθέτουν μια πλούσια πολιτιστική παράδοση. Ένα απ' τα κύτταρα αυτής της παράδοσης είναι οι παραδοσιακοί (λεγόμενοι) οικισμοί. Οικισμοί που επιμένουν να διατηρούν τη φυσιογνωμία τους παρά τις ανελέητες, ωρισμένες φορές, επεμβάσεις. Επεμβάσεις, την ευθύνη των οποίων φέρνει η πολιτεία, οι φορείς, οι ιδιοκτήτες, οι μελετητές. Επιγραμματικά οι πολιτικές, πολιτισμικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνονται και επικρατούν κάθε εποχή.

Η διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών και γενικότερα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Η προστασία τους είναι συνάρτηση του τρόπου και του βαθμού επέμβασης τόσο στα υπάρχοντα κτίρια, όσο και με τις υπό ανέγερση νέες οικοδομές.

Η ένταξη μιας νέας κατασκευής σ' ένα τέτοιο ευαίσθητο οικισμό, αποτελεί απ' εαυτής ένα τεράστιο πρόβλημα. Δυστυχώς, στη χώρα μας, δεν καθορίστηκαν για τους οικισμούς αυτούς βαθμοί προστασίας. Αν ωριμάσουν οι συνθήκες και εμφανισθεί επιτακτικά η αναγκαιότητα για κάτι τέτοιο, μπορεί (και πρέπει) να προκύψουν οικισμοί στους οποίους θ' απαγορεύεται η ανέγερση οποιασδήποτε νέας οικοδομής. Σήμερα όμως, μπορεί ο καθένας ιδιοκτήτης να κατασκευάσει (πολλές φορές κατεδαφίζοντας το υπάρχον κτίριο), μια νέα οικοδομή.

Ο τρόπος ένταξης της νέας οικοδομής καθορίζεται κύρια απ' τους παράγοντες:

1. Την αρχιτεκτονική παιδεία και τις ικανότητες του μελετητή.
2. Την κουλτούρα του ιδιοκτήτη.
3. Τις γνώσεις και δυνατότητες του φορέα ελέγχου, έγκρισης και παρακολούθησης των εφαρμογών της μελέτης.
4. Το νομικό και θεσμικό καθεστώς προστασίας του οικισμού.
5. Το κοινωνικό - οικο-

νομικό γίνεσθαι της αντίστοιχης εποχής.

Ξεφεύγει προφανώς αυτής της μελέτης η εξονυχιστική ανάλυση των παραπάνω παραγόντων. Άλλωστε ο καθένας απ' αυτούς μπορεί ν' αποτελέσει ξεχωριστό άρθρο. Μια επιφανειακή τους και επιγραμματική θεώρηση δι-

ΛΕΝΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΔΟΥ,
Αρχιτέκτων

ευκολύνει στην κατανόηση του προβλήματος.

Σήμερα και σύμφωνα με την ισχύουσα Νομοθεσία, παρέχεται το δικαίωμα στον κάθε λογής και ειδικότητας μελετητή να εκπονή τέτοιου είδους μελέτες. Ένα δικαίωμα προφανώς ξεκομμένο απ' την Πανεπιστημιακή (τουλάχιστον) Παιδεία που σηματοδοτεί και τις δυνατότητες ή ικανότητες του. Το γεγονός αυτό, αποτελεί το πρώτο μελανό σημείο, το ολέθριο σφάλμα, που δυστυχώς, συνεχίζει να υπάρχει.

Η σαφής οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων των μελετητών παρουσιάζεται

σ' αυτόν τουλάχιστον τον τομέα έντονη και επιτακτική.

Οι ιδιοκτήτες απ' την άλλη μεριά, γεννήματα και θρέμματα μιας κοινωνίας στην οποία η υποκρισία των λόγων συνοδεύεται απ' την κτηνοδία των πράξεων, έρμιας υποκείμενα του καταναλωτισμού, αποτελούν, δυστυχώς, τα μοναδικά κέντρα αποφάσεων, γιατί

προφανώς αυτοί πληρώνουν. Ο αστικισμός, ο βομβαρδισμός με εικόνες (κύρια απ' την τηλεόραση), η έλλειψη Παιδείας, η κρίση αξιών, αποτελούν, δυστυχώς, τα θάθηρα εκείνα που καθιστούν για πολλούς την κατοικία μέσον κοινωνικής διάκρισης και προβολής.

Οι φορείς ελέγχου και προστασίας, οι γνώσεις και οι ικανότητες των προσώπων που υπηρετούν σ' αυτούς, η ευθυνοφοβία και ο ωχαδερφισμός, το περιστασιακό ενδιαφέρον τους, η καταχρηστική άσκηση της εξουσίας, ο τρόπος ορισμού ή διορισμού τους, βρίσκονται σε μια απόλυτη σύγχυση και παραφροσύνη. Η έλλειψη πλαισίου πολιτιστικής πολιτικής ή αρχιτεκτονικών μανιφέστων αποτελεί το εχέγγυο για αυτοσχεδισμούς και ερασιτεχνισμούς. Η έλλειψη ελέγχου ή η αδιαφορία της πολιτείας ή των φορέων για τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων, οδηγούν πολλές φορές, στην ταλαιπωρία και αηδία.

Το υπάρχον νομικό και θεσμικό καθεστώς, μπορεί

μοθεσία παρελαύνει και εγκαθίσταται πλέον η αυθαίρεσία καλυμμένη με τον μανδύα του ενδιαφέροντος, με ολέθρια πλέον αποτελέσματα.

Τέλος, το κοινωνικό - οικονομικό γίνεσθαι, που για την εποχή μας ταυτίζεται, δυστυχώς, με μια επικίνδυνη κρίση αξιών και την επιτάχυνση του εκφασισμού της κοινωνίας μας, καθιστά εκείνους που πραγματικά ενδιαφέρονται, όχι μόνο ιδεαλιστές, αλλά και νειροπαρμένους. Σε μια περίοδο όπως η δική μας που ολόκληρο και περισσότερο είναι καθοριστικά της στοιχείο ο ρόλος της τεχνολογίας και η επιβολή του αριθμού —διηλαδή της απρόσωπης μάζας— σε μια εποχή που ελοχεύει ο κίνδυνος της ομαδοποίησης και της υποδούλωσης, της αλλοτρίωσης και της εσωτερικής μοναξιάς, της υποταγής σε δυνάμεις και συμφέροντα, και της απώλειας της Ελευθερίας, προβάλλει επιτακτικώτατα η χάραξη μιας πορείας πάνω και μέσα στους άξονες που καθορίζει η παράδοση.

Στην αρχαιότητα και μέχρι τα Μεσαιωνικά χρόνια, η προσαρμογή των νέων κτιρίων συνέβαινε κατά τρόπο απλό, φυσιολογικό και μοιραίο. Τα αποτελέσματα αυτού του τρόπου επέμβασης όχι μόνο δεν αλλοίωσαν, όχι μόνο δεν κατέστρεψαν, αλλά αντίθετα, δημιούργησαν «νέα» Μνημεία. Η ανάμιξη ρυθμών, η χρησιμοποίηση αρχιτεκτονικών μελών σε δυσανταχτούς ναούς, η μετατροπή για νέες χρήσεις κτιρίων, αποτελούν χαρακτηριστικές εκφράσεις του τρόπου ένταξης των νέων κτιρίων σε υφιστάμενα σύνολα ή μεμονωμένα μνημεία.

Μετά τη βιομηχανική όμως επανάσταση, που δημιουργούνται νέες τομές τόσο στον οικονομικό όσο και στον κοινωνικό τομέα, γεννιούνται νέες κλίμακες, άλλοι τρόποι κατασκευής ανακαλύπτονται ή εφευρίσκονται νέα, πρωτόγνωρα, υλικά που όλα μαζί έρχονται να επιλύσουν με ταχείς ρυθμούς, τα οδυμένα προβλήματα που δημιουργού-

● Συνέχεια στη σελίδα 134

Ίστορικά σημειώματα

Του Μάνθου
Κ. Οικονόμου

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Τα χωριά αυτού

(Αριθ. 8)

ΒΡΑΔΕΤΟΝ

1787

ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΝΟΥΤΣΟΥ ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΥ

●) Συνέχεια εκ του προηγούμενου

Ο Νούτσος Κοντοδήμος υπήρξε προσετός του Ζαγορίου. Εκαλείτο και «Φύτρος». Με αυτό ήτο γνωστός και το πήρε για τη δραστηριότητά του, γιατί ήταν πανταχού παρών, δηλαδή φύτρωνε παντού.

Γι' αυτόν έγραψαν: Λαμπρίδης «Ζαγοριακά» Β' σελ. 23 - 26 και ημείς «Ηπειρωτικό Ημερολόγιο», 1980 σελ. 352 - 361.

«Νούτσος Κοντοδήμος ή Φύτρος.

Γράφει ο Λαμπρίδης «... Ένεκα της αδρανείας του δικαστικού Σουλεϊμάν πασά του Γ' παρητήθη της προσετίας (δηλαδή ο Ν. Κοντοδήμος) μετέβη εις Κων/πολιν και μετά επίσημον ακρόασιν παρά τω Σουλτάνω Αβλούλ - Χαμίτ τω Α' (1786) προσκάλεσε την αποστολήν δημίου προς αποτομήν της κεφαλής του τοποτηρητού τούτου. Άμα λοιπόν έφθασεν εις Πόρον μετά του επίτηδες εκ Κων/πόλεως απεσταλμένου δημίου παρήγγειλε τούτον, ίνα δέση και εισαγάγει αυτόν δέσιμον εις Ιωάννιν, διακηρύττων συγχρόνως, ότ διατάχθη ν' αποκεφαλισή αυτόν εν τω δικαστηρίω ενώπιον του τότε δικαστού και πάντων των εντέλει. Ευθύς δε μετά την συνάθροισιν πάντων τούτων αναγγινώσκειται το φερμάνιον, απολύεται ο δέσιμος και αποκεφαλίζεται ο τοπάρχης. Αλλά και ο τολμηρός ούτος δολοφονείται τω 1787 υπό της συζύγου του Σουλεϊμάν Πασά, υπαυθενθείσης το δεύτερον τον Αληζότ Πασάν. Προσκαλείται και ούτος εκ Βραδέτον παρά της Σουλεϊμάν Πασίνας, ίνα παρακαθήσθ εις επίσημον δείπνον, ον προσέφερεν αυτή διά τους νέους της γάμου εις πάσαν επισομότητα χριστιανικήν εκ τε του Ζαγορίου και των Ιωαννίνων. Κατήλθε λοιπόν παρά την θέλησιν της αδελφής του Σωσάνης (Σιάνας) προαισθανομένης το δυστύχημα και της περιουσίμου ημιόνου, ην ίππευσεν, ανδισταμένης παραδόξως, εις Ιωάννινα, κατέβη προ του οίκου της Πασίνας και εισελθών εις ευρείαν τινα αίθουσαν, ένθα παρεκάθητο και ο Αλέξιος Μίσιος εναντίον αεχών και διαθέσεων τυγχάνων. Μόλις όμως προχωρεί και πίπτει εις υπόγειό τι, επειδή δοκοί τινες και σανίδες ήσαν κεκομμένοι και μόλις ίσαντο, ένθα δήμιοι οίτινες ανέμενον αυτόν και απεκεφάλισαν».

Τη δολοφονίαν του Κοντοδήμου ψάλλει και η δημόδης μούσα.

Μιχ. Λελέκου — «Δημοτική Ανθολογία» 1868

Ο ΝΟΥΤΣΟΣ ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΣ Ή ΦΥΤΡΟΣ

Επρασινίσαν τα θουνά, ελλάλησε και ο κούκος και ο Φύτρος δεν εφάνηκε να βγη προς το Ζαγόρι, να καθάληση τον ντορί, αυτό το ξακουσμένο. Να βάλη Τούρκους ομπροστά και τους δικούς του πίσω και το Μουχτάρ εις το πλευρό, να κρυφοκουβεντιάξη. Πέφτουν τουφέκια στη Δοδρά, στη μάχη στο Κουκούλι, και ακούονται στον Αηλιά και απάνω στο Βραδέτο. Βγαίνει και η Σάννα για να ιδή, η δόλια η αδερφή του

και γλέπει Τούρκους μοναχά, φονιάδες τ' αδερφού της. Ψηλή φωνίτσα έσουρε το λέει στο μοιρολόγι. Δεν μ' άκουσες και κίνησες στα Γιάννινα και πήγες να προσκυνήσης Τούρκισαν, την Σουλεϊμάν Πασίνα. Και αυτή για το χατήρι σου σε έκαμε κομμάτια. Κλαίουνε χώρες και χωριά και όλο το βιλαιέτι, που χάσανε τον πρώτο τους, το Νούτσο Κοντοδήμα. Και η μαύρη η Κοντοδήμαϊνα, παρηγοριά δεν έχει. Που ήταν γιατάκι των φτωχών και όλων των Ρωμαίων. Ήταν μεγάλο φλάμπουρο σε όλο το Ζαγόρι και βάσταξε με το σπαθί και Τούρκους και Ρωμαίους και τ' όνομά του έμεινε και αθάνατο εγίνει, (Και εγώ η κακορίζικη και κακομοιριασμένη, έμεινα ολομόναχη για να φορώ τα μαύρα. Σαν το τρυγόνι τ' αρφανό στην ερημιά να τρέχω και να θρηνώ τη μοίρα μου σε όλη τη ζωή μου).

Και άλλη παραλλαγή:

«Δεν στο είπα, Νούτσο αδερφέ, να κάτσης μετ' εμένα

.....
Και αυτή για ευχαρίστηση σώκοψε το κεφάλι, και τώριξε στα σκούπουρα, για να το φαν οι σκύλοι. Ανάθεμά σε Πάσσενα και τρισανάθεμά τον Αυτόν τον Αληζότ Πασσά, που πήρες στο πλευρό σου».

ΕΠΟΧΗ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Λαμπρίδης «Ζαγοριακά» Β' σελ. 73: «Το Ζαγόριον κατά το έτος 1788 συνίστατο εκ χωρίων 48, ον τα μεν ... τα δε λοιπά πάντα σχεδόν ατελή, ήτοι μητροκομιαί. Επεχείρησεν όμως και εμόχθησεν ο αχάριστος διά παντοίων τρόπων να υποδουλώσῃ ον μόνον. ... αλλά και τα λοιπά πάντα, πλην απέντεχεν. Η ισχύς των εν Κων/πόλει εμπορευμένων Ζαγοριοσίων εματώωσε τα καταστρεπτικά αυτού σχέδια και διέσωσε τον τιμαλφέστερον τίτλον της ιδιοκτησίας τεσσαράκοντα τριών κοινοτήτων του παραδείσου τούτου ης Ηπείρου. Ον επί των ημερών αυτού προσετώτος διατελούντος, ως και αι κείσαι και μεσολαθήσεις ευνοούμενων αυτό υπέρ της σωτηρίας των ιδίων αυτών πατρίδων... συνετέλεσαν ονκ ολίγον προς σωτηρίαν της ακινήτου του Ζαγορίου κτήσεως».

Λαμπρίδης «Ζαγοριακά» Β' σελ. 75: «Κατά το έτος 1815 —1816 απειλών και υποσχέσεων ο κακούργος και δόλιος κατώρθωσε και απέσπασε προκαταρκτικά πωλητήρια έγγραφα εκποιήσεως των γαιών του Ζαγορίου επ' ονόματι του υιού του Σαλήχ, άπερ υπέγραψαν μεν πάντες σχεδόν οι προσετώτες και πρό κριτοί εκάστον των χωρίων, μηδ' αυτού του τολμηροτέρου και σημαντικωτέρου Ιωάννου Ρέσσου εξαιρουμένου, εματώωσαν όμως ο αοίδιμος Αλ. Νούτσος, ο γεν. του Ζαγορίου προσετός, αποποιηθείς ον μόνον μετά των λοιπών να συνυπογράψῃ αλλά και επικυρώσῃ την πράξιν ταύτην των προκρίτων και τας υπογραφάς αυτών να μαρτυρήσῃ. Τούτου δε ένεκα εγένετο υπερόριος εις Αργυροκάστρον. Ανεκλήθη όμως μετά εξή μηνάς...».

1860

ΤΟ ΤΑΛΙΜΑΤΙ

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΟΙΗΣΙΣ

«Κατά το 1860 επεβλήθη σε όλα σχεδόν τα χωριά καταστρεπτική φορολογία των χριστιανών με την καταγραφή των κτημάτων και εκτίμησιν αυτών, γιατί η Τουρκία κατά την εποχήν εκείνην βρισκονταν σε αθλία και ελεεινή οικονομική κατάσταση. Σχετική επιστολή κατοίκου του Γρεβεντιού προς τας εφημερίδας «Φάρος της Όρθρου» της 22 Οκτωβρίου και «Αθηνά» της 5 Νοεμβρίου 1860. Βλ. και το «Ζαγόρι» μας μηνός

Οκτωβρίου 1987 σελ. 116.

1865

ΚΑΤΑΠΙΕΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΖΑΠΤΙΕΔΩΝ

«Ερμούπολις» 28 Νοεμβρίου 1865:

«Εκ τινος επιστολής εξ Ιωαννίνων αποσπώμεν τα εξής, τα οποία θεβαίως πάντα πατριώτην θα λυπήσωσιν. Από τον παρελθόντα Οκτώβριον απεστάλησαν εξ Ιωαννίνων εις τα χωρία Ζαγορίου ζαπτιέδες προς είσπραξιν των βασιλικών φόρων, συνισταμένων εις εν περίπου εκατομμύριον γροσίων καθ' όλην την περιφέρειαν ταύτην. Πλείστα δε καταπιεστικά μέτρα μεταχειρίζονται προς τούτο και παρ' όσων δεν δύνανται να λάβωσι χρήματα διαίως αφαιρούσιν εκ των οικιών παν ό,τι υπάρχει άξιον λόγου και παλούμενον δίδει χρήματα. Εν τοις μεσοχωρίοις των χωρίων τούτων δημοπρατούνται τα οικιακά πράγματα των μη δυναμένων να πληρώσωσι τους καταπιεστικούς φόρους αμέσως. Φαντάσθητε την δυστυχίαν των ανθρώπων και τον θρήνον αυτών βλέπόντων παλούμενα τα οικιακά αυτών έπιπλα εν τω μέσω των χωρίων υπό τας πλατάνους αυτών. Ηκ ατάστας αυτή μοι προξενεί λύπην ανέκφραστον. Δεν δύναται τις να ιδή λυπηρότερον θέαμα παρά τούτο...».

1778-1883

ΕΚΠΑΤΡΙΣΜΟΣ

«Κατά το διάστημα των αιμασίον τούτων της ληστείας ετών εξαπατρίσθησαν από το Βραδέτον τέσσαρες οικογένειες, Λαμπρίδης.

«Σύλλογοι» 25)6 Νοεμβρίου 1880. Επιστέλλουσιν εξ Ιωαννίνων εις την Παλιγγενεσίαν. «Το Ζαγόριον ερημοῦται, πλείσται οικογένειαι εκ πολλών καμών αποχαρετώσι το Ζαγόριον μεταβαίνουσαι εις Σμύρνην, Φόκαιαν, Καβάλαν, Βλαχίαν και εις άλλα μέρη πολλά. Το θέαμα τούτο του αποχαρισμοῦ τούτου κατ' αυτές ενταῦθα συγκινητικώτατον. Αγγελιδόν οι δυστυχείς οὔτοι αποχαίρεταιν και έβρεχον κρουνούς δακρύων το πάτριον έδαφος εκπατριζόμενοι εις την αλλοδαπήν».

«Σύλλογοι» 29)10 Νοεμβρίου 1880, εξ Ιωαννίνων 17) 20 Οκτωβρίου: «Η ληστεία συνεπλήρωσε το έργον της ερημώσεως εν τω Ζαγορίω. Οι κάτοικοι του τμήματος τούτου αθρόως εγκαταλείπουν τας εστίας των και μεταβαίνουσιν εις την ξένην ζητούντες άσυλον».

1878

ΚΛΟΠΗ ΑΙΓΩΝ

«Βυζάντις» 1 Δεκεμβρίου 1878 —από 17 Νοεμβρίου:

«Εσχάτως εις το χωρίον Βραδέτον οι εν τω όρει της Ροδόβολης βλαχοπομμένες έμελλον να τελέσωσι γάμον, δαπάνη των άλλων όμως. Ούτω δε οι περί τους μελλονύμφους επρομηθεύθησαν τα σπάγια του γάμου εκ του κατογείου χήρας τινος του ερημένου χωρίου, λεηλατήσαντες διά νυκτός τας οκτώ αίγας αυτής. Η δυστυχής γυνή εγεγρεθείσα την πρωίαν και μη ευρούσας τας αίγας της ήρξατο να οδύρεται. Μετ' ολίγας ημέρας χωρικός τις διερχόμενος διά χαράδρας τινός κεκαμένης περί τας σκηνάς των ποιμένων απήντησε ίχνη αιμάτων και κεράτων αιγών και έσπευσεν αμέσως ν' αναγγείλῃ τούτο εις το χωρίον. Όθεν ειδοποιηθείσης περί τούτου της χωροφυλακής συνελήφθησαν τινες των βλαχοπομένων, οίτινες μετά αυστηράν ανάγκην ομολόγησαν ον μόνον ότι αυτοί τε και οι μετ' αυτών είχαν κλέψει τας αίγας διά τον γάμον, αλλά συνάμα εχρησήμευσαν κατ' όλον το θερος και το φθινκτορον ως καταφύγιον διαφόρων ληστρικών συμμοριών λυμαινομένων το Ζαγόριον και τα περίεξ. Κατά συνέπειαν εγένοντο πολλά συλλήψεις βλαχοπομένων, οι-

τινες απήχθησαν ενταῦθα και ετέθησαν εις τας φυλακάς διά τα περαιτέρω».

1880

Η ΦΙΛΙΑ

«Παλιγγενεσία» 14 Απριλίου — Εν Ιωαννίνους 4 Απριλίου: «Κατά τον Μάρτιον του 1880 οι εις Ζαγόριον εξελθόντες 400 χαλτούπιδες στρατιώται προς φύλαξιν αυτού διεσπάρησαν εις τας διαφόρους κόμας και ψωμίζονται υπό των δυστυχών κατοίκων, επαιτούντες φιλίαν, ήτοι φίλημα άρτου και προσφαγίου, την μόνην ελληνικήν λέξιν, ην εδίδαξεν αυτούς, όπως κατορθώσωσι να ψωμίζονται δωρεάν. Η κυρία λοιπόν εργασία αυτών είναι να επιδιώκωσι και να επιζητώσι παραδειγματικώς την φιλίαν και ουχί τους ληστές».

1882

ΕΜΦΑΝΙΣΙΣ ΛΗΣΤΩΝ

«Παλιγγενεσία» 18 Ιουνίου: «Ο αρχιληστής Σουλιώτης μετά τριών απόμων αποτελέσαντες συμμορίαν ενεφανίσθησαν εν τοις όρεσι του Βραδέτου».

1894

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΧΩΡΙΩΝ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΣΤΡΑΤΩΝΟΣ — ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΕΙΣ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟΝ

«Φωνή της Ηπείρου» 22 Ιουλίου 1894: Το Ζαγόριον — Καϊμακλίκι και Δημαρχείον — Η ανέγερσις στρατώνων — Το Σκαμνέλι μαλλιά κουβάρια — Η κοινότης Λαϊστής, - η ανέχειά της -

«Προλαβόντως εξήλθεν εις Τσεπέλοβον ο Γεν. Διοικητής εξ Ιωαννίνων συνοδευόμενος υπό του δημάρχου Ιωαννίνων, του Επιθεωρητού Τυγεινής και άλλων. Άμα τη αφίξει του εις Τσεπέλοβον προσεκάλεσε δι' ανστηράς διαταγής τους μοναχαραρμογέροντας εκάστου χωρίου του Ζαγορίου και τοις εδήλωσεν, ότι η Σεβ. Κυβέρνησις κηδομένη της ησυχίας και ευημερίας του Ζαγορίου απεφάσισε να εγκαθιδρύσῃ εις Τσεπέλοβον Καϊμακλίκι, στρατώνα και στρατιωτικόν νοσοκομείον. Είπε προσέτι ότι θα ενωθή το Ζαγόρι δι' αμαξιτής οδού μετά των Ιωαννίνων. Διά τούτο λοιπόν και αι Κοινότητες του Ζαγορίου πρέπει και αυτές να φανώσιν αρωγοί διά της υλικής των συνδρομής. Ούτως υπεχρεώθησαν δι' ευγενούς τρόπου να εγγραφώσι συνδρομηταί του ανεγερθησομένου στρατώνος και νοσοκομείου επί του παρόντος, ον η δαπάνη θα υπερβαίνη τας 1.500 λίρας. Εκ τούτων 1.400 περίπου θα καταβάλῃ το Ζαγόρι. Ελάχιστος όρος συνδρομής είναι 15 λίραι των μικροτέρων των δυσπορωτέρων και μεγαλυτέρων 50 μέχρι 100... Η Κοινότης Τσεπελόβου ανέλαβε να δώσῃ οικόπεδον και ξυλείαν προς ανέγερσιν του στρατώνος. Η Κοινότης Λαϊστής ηρηνήθη να καταβάλῃ 50 λίρας προβάλλουσα ανέχειαν. Εκ ταύτης θεβαίως και αι πλείσται κοινότητες του Ζαγορίου είπω ποτε και άλλοτε μαστίγονται σήμερον ως γνωστόν. Διά τούτο η Σεβ. Διοίκησις Ιωαννίνων θα επισύρῃ την ευγνωμοσύνην των κοινοτήτων, αν απαλλάξῃ ή ανακουφίσῃ το Ζαγόρι των εκτάκτων τούτων συνεισφορών, αφού τα οικονομικά του Κράτους είναι ανθηρότατα».

1912-1913

Κ. Λαζαρίδης: «Το Ζαγόρι κατά τον πόλεμον του 1912—13 «Ηπειρωτικός Αγών» Φεβρουάριος 1963:

«Το Βραδέτον ένεκα της θέσεως στην οποία βρίσκεται πάντοτε θεωρείται το πιο απόμωρο και το πιο ασφαλισμένο μέ-

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

Γενικά

Είναι λίγο-πολύ γνωστές οι υποθέσεις που απαιτούνται για να δικαιωθεί, από το δημόσιο ταμείο, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική σύνταξη, ένας λογοτέχνης ή καλλιτέχνης (ζωγράφος, γλύπτης, μουσουργός κλπ.). Συνοπτικά και για υπενθύμιση, σημειώνω ότι, σύμφωνα με το ν.δ. 214/1973 περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του ν.δ. 1086/1971 κλπ., η σύνταξη αυτή απονέμεται:

— στους ελληνικής υπηκοότητας ή Έλληνες το γένος λογοτέχνης ή καλλιτέχνης που έχουν συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας τους ή ανεξάρτητα από ηλικία, εάν είναι σωματικά ανάπηροι, εφόσον κριθούν από Δμελή Επιτροπή ότι έχουν προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη της εθνικής μας λογοτεχνίας και των καλών τεχνών.

— μεταδίδεται, σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου, στα, σύμφωνα με τις γενικές συνταξιοδοτικές διατάξεις, δικαιούμενα σύνταξης πρόσωπα της οικογένειάς του.

Αυτό είναι το πρώτο και το πιο σποδαίο στάδιο, για την απονομή της λογοτεχνικής ή καλλιτεχνικής σύνταξης. Το επόμενο είναι το εκτελεστικό - ελεγκτικό. Από την αρμόδια Διεύθυνση Συντάξεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, στην οποία διαδίδεται ο φάκελος του δικαιούχου, καταρτίζεται η κοινή απόφαση των υπουργών Πολιτισμού και Επαισμών και Οικονομικών, υπογράφεται από την ιεραρχία και των δύο υπουργείων και στη συνέχεια δίνεται η εντολή καταβολής του δικαιούμενου ποσού. Η διεύθυνση πάντως αυτή, έχει το δικαίωμα, από το νόμο, ακόμα και ουσιαστικού ελέγχου της απόφασης της Επιτροπής.

Σημειώνω ότι η σύνταξη δεν καταβάλλεται αν ο δικαιούχος παίρνει και άλλη σύνταξη από το δημόσιο ή καταβάλλεται τμήμα της, αν παίρνει σύνταξη απ' άλλον ασφαλιστικό φορέα και ότι ο παραπάνω νόμος αρχίσει ουσιαστικά να εφαρμόζεται από τον Απρίλη του 1974. Ως τον Δεκέμβριο του 1988, είχαν δικαιωθεί σύνταξης, από το δημόσιο ταμείο, 531 λογοτέχνες και 428 καλλιτέχνες, συνολικά 959.

Το αν η κρίση της Επιτροπής ήταν δίκαιη —αν επόμενα, κατά γενική παραδοχή, οι άνθρωποι αυτοί οι κληρονόμοι τους, θα απολαμβάνουν υσούδια σύνταξης από το Δημόσιο Ταμείο, θα τους πληρώνουμε δηλαδή εμείς— είναι μια ιστορία με την οποία δε θα ασχοληθεί ο υπογράφων, έστω και αν και αυτός πληρώνει ασχολήθηκαν, κατά καιρούς, άλλοι, επικρίνοντας ή δικαιολογώντας τον θεσμό, που αποκρίθηκε έχει —όπως όλοι οι θεσμοί— τις αδυναμίες του, καθώς το υποκειμενικό και συνασθηματικό κριτήριο συμβαδίζει με το νομικό πλαίσιο. Τα όσα ακολουθούν, είναι αποτελέσματα έρευνας —ψυχροί αριθμοί, που δεν επδέχονται αμφισβήτηση. Τα

συμπεράσματα ή οι παρατηρήσεις ίσως να είναι ευάλωτα.

Στοιχεία βιογραφικά και συνταξιοδοτικά

Η έρευνα τούτη, όπως λέει και ο τίτλος, αφορά μόνο τους Ηπειρώτες λογοτέχνες και καλλιτέχνες, που δικαιώθηκαν σύνταξης με τις διατάξεις του ν.δ. 214/1973, δηλαδή όσους γεννήθηκαν στους νομούς Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Πρέβεζας και Άρτας.

Συντάξεις Ηπειρωτών Λογοτεχνών και Καλλιτεχνών

(Από έρευνα 843 περιπτώσεων)

Τα στοιχεία που παραθέτω, τα έχω πάρει από τους συνταξιοδοτικούς τους φακέλους, που υπάρχουν στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους —είναι επόμενα επίσημα και, φυσικά, αδιαμφισβήτητα. Από τους 959 φακέλους των συνταξιοδοτηθέντων ερευνήθηκαν 843, 491 λογοτεχνών και 352 καλλιτεχνών. Οι υπόλοιποι 115 (40 λογοτεχνών και 76 καλλιτεχνών) δεν ερευνήθηκαν, γιατί δεν βρέθηκαν στη θέση τους, για λόγους που δεν μπόρεσα να εντοπίσω. Πιστεύω πάντως, ότι ο αριθμός τους δεν είναι τέτοιος που να επηρεάζει την εικόνα.

Η αναφορά στους συνταξιοδοτηθέντες γίνεται με αλφαβητική σειρά. Μετά το όνομά τους καταγράφονται: το όνομα του πατέρα και της μητέρας τους, το γένος της μητέρας για τους άντρες ή το πατρικό επίθετο για τις γυναίκες, ο τόπος και το έτος ή η χρονολογία γέννησής τους και θανάτου τους, στις ανάλογες περιπτώσεις, το επάγγελμά τους, όπως οι ίδιοι το δηλώνουν, η απόφαση της Επιτροπής με τη συνοπτική αιτιολόγησή της, όπως έχει γίνει —και εάν έχει γίνει— απ' αυτήν (πρακτικά), η απόφαση απονομής σύνταξης (ΑΟ -γοτεχνική ή ΚΑ -λλιτεχνική) και ο τόπος που ζούσανε.

1. ΑΔΑΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ιωάννη και της Πηνελόπης το γένος Τσάνη. Γεννήθηκε στη Πυρσόγιαννη στις 20 Οκτωβρίου 1914 (αριθμ. 9129/23.10.1980 πιστοπ. Δήμου Καισαριανής). Δημοσιογράφος. Με την έκδοση των βιβλίων του όσο και με την εν γένει πνευματική του δραστηριότητα, έχει συμβάλει, σημαντικά, στην ανάπτυξη και διάδοση των ελληνικών γραμμάτων (πρακτ. 93/16.12.1981). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.10.1981 (ΑΟ - 371/82). Ζει στην Αθήνα.

2. ΑΡΚΑΔΙΟΥ ΜΑΡΙΑ του Νικολάου και της Ουρανίας. Γεννήθηκε στις 25.8.1915 στην Άρτα (αριθμ. 48461/31.8.82 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων). Ήταν παντρεμένη. Λογοτέχνης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη της λογοτεχνίας μας (πρακτ. 92/7.12.1981). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.11.1982 (ΑΟ - 376/1982). Ζει στην Αθήνα.

3. ΓΙΑΝΟΤΑΝΗΣ ΟΡΕΣΤΗΣ του Παύλου και της Πηνελόπης το γένος Χαρίδη. Γεννήθηκε

στο Ασμηχώρι το 1907 (αριθμ. 6690/6.6.1979 πιστοπ. Δήμου Ιωαννινών) και πέθανε στη Θεσσαλονίκη στις 30 Μαρτίου 1982 (αριθμ. 32/24/1982/31.3.82 ληξ. πράξη θανάτου Δήμου Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης). Ήταν παντρεμένος με την Ανδρονίκη Παπακόστα και είχε τέσσερα παιδιά. Αγογράφος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών (πρακτ. αριθμ. 2/25.5.1979). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.11.1978 (ΚΑ - 288/1979), η οποία μεταβιβάστηκε στη

9. ΖΩΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Ιωάννη και της Ευθαλίας, το γένος Χρ. Σακελλαρίου. Γεννήθηκε το 1916 στην Αρίστη (αριθμ. 626/23.9.81 πιστοπ. κοινότητας Αρίστης). Είναι παντρεμένος με την Ευανθία Κόντου και έχει μία κόρη. Καθηγητής φιλόλογος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας, γιατί προβάλλει με το έργο του τους Έλληνες λογοτέχνες στο εξωτερικό και με δοκίμες μεταφράσεις του κάνει γνωστούς στην Ελλάδα αξιόλογους συγγραφείς (πρακτ. αριθμ. 94/18.1.1982). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1982 (ΑΟ - 397/83). Ζει στην Αθήνα.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ του Γεωργίου και της Αμαλίας. Γεννήθηκε το 1926 στη Νεράδα Τζουμέρκων. Λογοτέχνης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη της λογοτεχνίας, διότι σαν πεζογράφος και ποιητής έχει δώσει σημαντικά έργα, η δε συνεχής έκδοσή του γνωστού λογοτεχνικού περιοδικού «Ηπειρωτική Εστία», που διευθύνει ο ίδιος, είναι πράγματι μία αξιόλογη προσφορά στα νεοελληνικά γράμματα και την πνευματική ζωή της Ηπείρου (πρακτ. αριθμ. 105/7.7.1983). Δεν δικαιώθηκε σύνταξης, γιατί η Α.Ε.Τ. Σ. έκρινε ότι η μείωση της ικανότητας για εργασία είναι κάτω των 2/3 σε σχέση με υγιές άτομο (ΑΟ - 474/1985). Ζει στα Γιάννενα.

4. ΔΑΓΚΑΝΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ του Σωτηρίου και της Καλλιόπης το γένος Λιάσκου. Γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1916 (αριθμ. 13000/2.11.1981 πιστοπ. Δήμου Ιωαννινών). Είναι παντρεμένος. Ζωγράφος - Χαράκτης. Πρόσφερε εξαιρετικές υπηρεσίες στο χώρο των εικαστικών τεχνών (πρακτ. αριθμ. 2/27.9.1981). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1982 (ΚΑ - 349/82). Ζει στην Αθήνα.

5. ΔΟΥΤΡΑΟΥΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Γεωργίου και της Αγλαΐας το γένος Τσοκώνα. Γεννήθηκε στις 22.2.1907 στο Δελβινάκι Ιωαννίνων (αριθμ. 105637/22.6.1974 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων). Είναι παντρεμένος με την Αλίκη Βούλγαρη. Ζωγράφος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη των καλών τεχνών (πρακτ. 1/26.4.1974). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.4.1974 (ΚΑ - 48/1974). Ζει στην Αθήνα.

6. ΔΡΑΓΑΤΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Λεωνίδα και της Ελένης το γένος Ζαρκάδα. Γεννήθηκε στις 22.1.1914 στην Πλατανούσα (αριθμ. 52530/6.4.1979 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων). Είναι παντρεμένος με την Ηρώ Αϊδωλιώτη και έχει δυο παιδιά. Μουσουργός. Πρόσφερε εξαιρετικές υπηρεσίες στην ελληνική μουσική, με το πλουσιώτατο συμφωνικό του έργο (πρακτ. αριθμ. 1/30.3.1979). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1980 (ΚΑ - 279/79). Ζει στην Αθήνα.

7. ΖΙΤΣΑΙΑ ΧΡΗΣΑΝΘΗ του Νικολάου και της Αικατερίνης. Γεννήθηκε το 1902 στη Ζίτσα Ιωαννίνων (... 6.6.1974 πιστοπ. του Δήμου Θεσσαλονίκης). Ήταν παντρεμένη με τον Δάμπερο Οικονομίδη, λογοτέχνης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της εθνικής λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 3/8.5.1974). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.5.1974 (ΑΟ - 107/1974). Ζει στη Θεσσαλονίκη.

8. ΖΥΜΑΡΙΑΝΗΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ του Ιωάννη και της Μάρθας. Γεννήθηκε το 1918 στην Άρτα (αριθμ. 8789/20.5.1988 πιστοπ. Δήμου Ζωγράφου). Γλύπτης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών (πρακτ. αριθμ. 2/17.5.1988). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.5.1988 (ΚΑ - 498/88). Ζει στην Αθήνα.

9. ΖΩΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Ιωάννη και της Ευθαλίας, το γένος Χρ. Σακελλαρίου. Γεννήθηκε το 1916 στην Αρίστη (αριθμ. 626/23.9.81 πιστοπ. κοινότητας Αρίστης). Είναι παντρεμένος με την Ευανθία Κόντου και έχει μία κόρη. Καθηγητής φιλόλογος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας, γιατί προβάλλει με το έργο του τους Έλληνες λογοτέχνες στο εξωτερικό και με δοκίμες μεταφράσεις του κάνει γνωστούς στην Ελλάδα αξιόλογους συγγραφείς (πρακτ. αριθμ. 94/18.1.1982). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1982 (ΑΟ - 397/83). Ζει στην Αθήνα.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ του Γεωργίου και της Αμαλίας. Γεννήθηκε το 1926 στη Νεράδα Τζουμέρκων. Λογοτέχνης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη της λογοτεχνίας, διότι σαν πεζογράφος και ποιητής έχει δώσει σημαντικά έργα, η δε συνεχής έκδοσή του γνωστού λογοτεχνικού περιοδικού «Ηπειρωτική Εστία», που διευθύνει ο ίδιος, είναι πράγματι μία αξιόλογη προσφορά στα νεοελληνικά γράμματα και την πνευματική ζωή της Ηπείρου (πρακτ. αριθμ. 105/7.7.1983). Δεν δικαιώθηκε σύνταξης, γιατί η Α.Ε.Τ. Σ. έκρινε ότι η μείωση της ικανότητας για εργασία είναι κάτω των 2/3 σε σχέση με υγιές άτομο (ΑΟ - 474/1985). Ζει στα Γιάννενα.

11. ΚΟΤΤΣΟΤΚΑΛΗΣ ΑΛΕΚΟΣ του Γεωργίου και της Ελένης, το γένος Κωστόκη. Γεννήθηκε το 1919 στην Ελάτη Άρτας (αριθμ. 207/7.8.1986 πιστοπ. κοινότητας Ελάτης). Είναι παντρεμένος με την Αμαλία Παπακώστα και έχει δύο παιδιά. Συγγραφέας. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας με το πρωτότυπο πεζογραφικό του έργο, το οποίο σαν μορφή και περιεχόμενο είναι αξιόλογο, σε συνδυασμό με τις μεταφράσεις αξιόλογων έργων της ξένης λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 118/2.7.1985). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1985 (ΑΟ - 548/1985). Ζει στην Αθήνα (ως το 1977 ζούσε στη Σοβιετική Ένωση).

12. ΚΟΤΖΙΟΤΛΑΣ Ή ΓΚΟΤΖΟΤΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Κώστα και της Ευαγγελής. Γεννήθηκε στην Πλατανούσα στις 4.9.1909 και πέθανε στην Αθήνα στις 29.8.1956 (αριθμ. 692/18.9.1974 πιστοπ. της κοινότητας Πλατανούσας). Ήταν παντρεμένος με την Ειμορφία Κηπουρού και είχε ένα γιο. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της εθνικής λογοτεχνίας (πρακτ. 6/22.6.1974). Η χήρα σύζυγός του δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1975 (ΑΟ - 137/1975). Ζούσε στην Αθήνα.

13. ΚΩΤΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Νικολάου και της Μαρίνας. Γεννήθηκε το 1895 στη Χειμάρρα και πέθανε στην Αθήνα στις 29.9.1971 (αριθμ. 102120 - 300022/17.8.1974 πιστοπ. του υπουργείου Δημοσίας Τάξεως). Ήταν παντρεμένος με την Ελπίδα Δεμήρη και είχε τέσσερα παιδιά. Αγογράφος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη των καλών τεχνών (πρακτ. αριθμ. 1/26.4.1974). Δικαιώθηκε σύν-

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

ταξης η χήρα σύζυγός του από 1.4.74 (ΚΑ - 142/1975). Ζούσε στην Αθήνα.

14. ΜΑΛΑΜΟΤ - ΔΙΠΛΑ ΚΛΕΑΡΙΤΗ του Ευσταθίου και της Πηνελόπης. Γεννήθηκε το 1886 στην Πρέβεζα (αριθμ. 43/20.6.1974 δεδαιώση Μητροπόλεως Νικοπόλεως και Πρεβέζης). Πέθανε στην Αθήνα στις 1.1.1977. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 2/4.4.1974). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.4.1974 (ΑΟ - 6/1974). Ζούσε στην Αθήνα.

15. ΜΟΣΧΟΣ ΕΤΑΓΓΕΛΟΣ του Νικολάου και της Βασιλικής το γένος Οικονόμου. Γεννήθηκε στις 24.12.1914 στη Δαφνωτή Πρέβεζας (αριθμ. 180693/1979 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων). Είναι παντρεμένος με την Αικατερίνη Ματαρόση και έχει μια κόρη. Ζωγράφος - Χαράκτης - Ξυλογλύπτης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στον χώρο των εικαστικών τεχνών (πρακτ. αριθμ. 3/28.4.1980). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.4.1980 (ΚΑ - 310/1980). Ζει στην Αθήνα.

16. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ του Περικλή και της Αθανασίας. Γεννήθηκε το 1910 στην Πρέβεζα και πέθανε στις 26.11.1984 στην Αθήνα (αριθμ. 78122/13.12.1984 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων και αριθμ. 40605/2.7.85 απόσπ. ληξ. πράξ. θανάτου ληξιαρχείου Αθηνών). Ήταν παντρεμένος με τη Φραγκίσκη Γκουτζάλα και έχει δύο γιους και μία κόρη. Θεολόγος. Με το πολυπλευρο ογκώδες λογοτεχνικό έργο του (ποιητικό, πεζογραφικό, θεατρικό και μεταφραστικό), καθώς και την ιδιαίτερα αξιοσημείωτη συμβολή του στην ανανέωση της ορθόδοξης πνευματικής παράδοσης, πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της ελληνικής λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 117/5.6.1985). Δικαιώθηκε σύνταξης η χήρα του από 1.2.1986 (ΑΟ - 536/1985). Ζούσε στην Αθήνα.

17. ΜΠΕΝΕΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Γεωργίου και της Αναστασίας το γένος Κωνσταντή. Γεννήθηκε στις Χουλιαράδες Ιωαννίνων το 1907 (αριθμ. 203/25.4.68/8.9.1969 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων). Είναι παντρεμένος με την Ουρανία Αργυροπούλου και έχει ένα γιο και μια κόρη. Δικηγόρος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 11/5.9.1976). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1975 (ΑΟ - 183/1976). Ζει στην Αθήνα.

18. ΠΕΡΑΝΘΗΣ ΜΙΧΑΗΛ του Γεωργίου και της Μαρίας, το γένος Μίχου. Γεννήθηκε στην Άρτα το 1917 και πέθανε στην Αθήνα στις 3.8.1984 (αριθμ. 2335/10.8.1984 πιστοπ. Δήμου Βιλίων και αριθμ. 45968/6.8.1984 απόσπ. ληξ. πράξ. θανάτου ληξιαρχείου Αθηνών). Ήταν παντρεμένος με την Κωνσταντίνα Πολίτη. Λογοτέχνης - Δημοσιογράφος. Το πρωτότυπο έργο του και ιδιαίτερα η σημαντική ανθολογική εργασία του, αποτελούν εξαιρετική προσφορά στη λογοτεχνία (πρακτ. αριθμ. 17/26.11.1982). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1983

(ΑΟ - 399/1983), η οποία μεταβιβάστηκε στη χήρα σύζυγό του από 4.8.1984 (ΑΟ - 505/1985). Ζούσε στην Αθήνα.

19. ΠΕΤΣΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ του Δημητρίου και της Βασιλικής, το γένος Ι. Μαριαλάγκα. Γεννήθηκε το 1907 στο Μεσοβούνιο Ιωαννίνων (αριθμ. 347/1.10.1974 πιστοπ. Κοινότητας Μεσοβουνίου) και πέθανε στην Αθήνα στις 3.10.1981 (αριθμ. 4712/5.10.81 απόσπ. ληξ. πράξ. θανάτου ληξιαρχείου Περιστερίου). Ήταν παντρεμένος με την Ελπίδα Γκέκα και είχε και τρία παιδιά. Συνταξιούχος Ι.Κ.Α. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 40/28.9.1977). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.12.1976 (ΑΟ - 225/1977), η οποία μετά το θάνατό του μεταβιβάστηκε στη σύζυγό του (ΑΟ - 357/1981). Ζούσε στην Αθήνα.

20. ΠΛΑΤΗΣ ΕΛΕΘΕΡΙΟΣ του Νικολάου και της Ασασίας, το γένος Αναγνωστίδη. Γεννήθηκε στις 4.4.1920 στα Ιωάννινα (αριθμ. 40/16.1.1986 πιστοπ. Δήμου Αθηναίων). Είναι παντρεμένος με την Όλγα Μπούκη. Καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης. Η προσφορά του στο χώρο των γραμμάτων είναι σημαντική (ποιότητα της δοκιμαχίας του γραφής και θέματα διδύλων του αξιοσημείωτα) (πρακτ. αριθμ. 123/3.3.1986). Δεν δικαιώθηκε σύνταξης γιατί έπαιρνε (Α.Μ. 269908, πολιτικού συνταξιούχου) και άλλη από το Δημόσιο (ΑΟ - 588/86). Ζει στην Αθήνα.

21. ΣΙΜΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Σενοφώντος και της Ελένης, το γένος Κόκορου. Γεννήθηκε στους Ασπαργγέλους Ιωαννίνων το 1914 (αριθμ. 235/5.6.1982 πιστοπ. κοινότητας Ασπαργγέλων). Είναι παντρεμένος και έχει μία κόρη. Καταστηματούχος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της ελληνικής λογοτεχνίας, διότι το έργο του έχει εκπονηθεί σε ένα γεωγραφικό χώρο, όπου ο άλλοτε ακμάζων ελληνισμός χερμάζεται και όπου τέτοιες καλλιτεχνικές και πνευματικές προσπάθειες αποκτούν ιδιαίτερη εθνική αξία (πρακτ. αριθμ. 113/8.11.1984). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.3.1984/ (ΑΟ - 520/1985). Ζει στην Αθήνα. (Ζούσε στο Κάρολ).

25. ΦΑΝΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ του Χριστοδούλου και της Ουρανίας, το γένος Τσίμη. Γεννήθηκε στις 16.3.1902 στη Λεπτοκαρνα Δωδώνης (αριθμ. 358/8.7.1979 πιστοπ. κοινότητας Λεπτοκαρνας) και πέθανε στις 23.11.1984 στην Αθήνα (αριθμ. 52/6.12.1984 απόσπ. ληξ. πράξ. θανάτου ληξιαρχείου Λεπτοκαρνας). Τυπογράφος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 69/26.6.1979). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.10.1978 (ΑΟ - 289/1979), η οποία μεταβιβάστηκε στην αδελφή του Ευτέρπη από 23.11.1984 (ΑΟ - 524/1985). Ζούσε στα Γιάννενα.

26. ΦΩΤΙΑΔΟΥ ΕΡΜΗΝΕΙΑ. Γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1925. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας με την πο-

λύτιμη προσφορά της στο χώρο της πολιτιστικής ζωής της Ηπείρου, την οποία επιτυχώς έχει προβάλλει και στο εξωτερικό και με τα πεζογραφημάτα της και τα θεατρικά της (πρακτ. αριθμ. 114/29.3.1985). Δεν δικαιώθηκε σύνταξης, επειδή η Α.Σ.Τ.Ε. έκρινε ότι δεν είχε μείωση της ικανότητάς της για εργασία κατά τα 2/3 (ΑΟ - 604/1988). Ζει στα Γιάννενα.

27. ΧΑΤΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Γεωργίου και της Αθηνάς, το γένος Κυριακοπούλου. Γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1914 (αριθμ. 6609/5.6.1979 πιστοπ. Δήμου Ιωαννινών) και πέθανε στην Αθήνα στις 20.7.1981 (αριθμ. 76739/3.9.1981 απόσπ. ληξ. πράξ. θανάτου ληξιαρχείου Αθηνών). Ήταν παντρεμένος με την Αικατερίνη Αργυροκαστρίτου. Συγγραφέας - φιλόλογος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας (αριθμ. 67/7.5.1979 πρακτ.). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1980 (ΑΟ - 280/1979), η οποία μεταβιβάστηκε στη σύζυγό του από 21.7.1981 (ΑΟ - 388/1982). Μετά τον επανακαταρισμό του από την Ουγγαρία, ζούσε στην Αθήνα.

22. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Βασιλείου. Γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1907 (αριθμ. 14468/3.12.1977 πιστοπ. Δήμου Ιωαννινών). Είναι παντρεμένος και έχει δύο κόρες. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες για την ανάπτυξη της λογοτεχνίας (πρακτ. 43/26.10.1977). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.3.1977 (ΑΟ - 235/1978). Ζει στα Γιάννενα.

23. ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ του Στέφανου και της Πηνελόπης. Γεννήθηκε το 1912 στις Σαράντα Εκκλησιές (αριθμ. 74473/29.11.1976 πιστοπ. Δήμου Πειραιά και από 14.1.1977 δήλωση ν.δ. 105/1969). Αγογράφος. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη των καλών τεχνών (πρακτ. 8/1.11.1976). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.1.1978 (ΚΑ - 242/1978). Ζει στον Πειραιά.

24. ΤΣΙΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (φιλ. ψευδ. Πελασγός) του Μιχαήλ και της Αλεξάνδρας, το γένος Ελευθερίου. Γεννήθηκε στο Αργυρόκαστρο στις 9.8.1909 και πέθανε στο Παλιό Φάληρο στις 26.3.1985 (αριθμ. 14031/16.11.76 και αριθμ. 154/50/1985 πιστοπ. και ληξ. πράξ. θανάτου Δήμου Παλαιού Φαλήρου). Ήταν παντρεμένος με τη Γιαννούλα Σιάχου. Λογοτέχνης. Πρόσφερε σημαντικές υπηρεσίες στην ανάπτυξη της λογοτεχνίας (πρακτ. αριθμ. 17/3.11.76). Δικαιώθηκε σύνταξης από 1.2.1976 (ΑΟ - 193/1977), η οποία μεταβιβάστηκε στη χήρα σύζυγό του από 25.3.1985 (ΑΟ - 522/1985). Ζούσε στην Αθήνα.

Το σύνολο των καλλιτεχνών δηλώνει σαν επάγγελμα το είδος της τέχνης με την οποία ασχολείται, πράγμα που είναι μάλλον αποδεκτό. Το ίδιο όμως κάνουν σχεδόν όλοι οι λογοτέχνες και βέβαια αυτό δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην πραγματικότητα, μια και είναι τοίς πάσι γνωστόν ότι στην Ελλάδα ελάχιστοι αποξύνονται από το λογοτεχνικό τους έργο.

Παρατηρήσεις

Προκαλεί —καταρχήν— εντύπωση ο μικρός αριθμός των συνταξιοδοτηθέντων. Και το γράφω αυτό, γιατί στους συγκεκριμένους πίνακες που έχω κάνει, με βάση τα στοιχεία της έρευνας, πανελλαδικά, η Ήπειρος μόλις βρίσκεται στην 11η θέση (για λο-

γοτέχνες και καλλιτέχνες), στην 8η (για λογοτέχνες) και στη 14η (για καλλιτέχνες) — σε σύνολο 18. Τα στοιχεία βέβαια αυτά δεν επαβεβαιώνουν κανένα αφορισμό του τύπου «η τάδε περιοχή είναι ανεπτυγμένη πνευματικά και η άλλη υπανάπτυκτη», αφού είναι δυνατόν να διατυπωθεί και η άποψη: η τάδε περιοχή είναι γερασμένη πνευματικά (εξ ου και οι πολλές συνταξιοδοτήσεις) — όταν δεν γίνεται αναφορά και στην υπάρχουσα σήμερα κατάσταση — είναι πάντως, σχετικά, ενδεικτικά.

Με εξαίρεση το νομό Ιωαννίνων, η κατάσταση στους άλλους νομούς είναι από απογοητευτική έως τραγική και το γεγονός πως μόνο τα Γιάννενα είχαν παράδοση στα γράμματα, αυτό δεν αιτιολογεί την εντύπωση. Πιο συγκεκριμένα: ο νομός Ιωαννίνων (20 —14 και 6— συνταξιοδοτηθέντες) είναι 100ς, 90ς, 150ς, της Άρτας (5 —3 και 2—) 340ς, 340ς, 280ς, της Πρέβεζας (2 —2 και 0—) 450ς, 890ς ενώ εκείνος της Θεσπρωτίας δεν έχει κανέναν συνταξιοδοτηθέντα.

Από τους 27 συνταξιοδοτηθέντες (3,320/ο στο σύνολο των Ελλήνων λογοτεχνών και καλλιτεχνών), 19 είναι λογοτέχνες (3,860/ο στο σύνολο των Ελλήνων λογοτεχνών) και 8 καλλιτέχνες μόνο 2 (Αρχαδίου, Ζιτσαία) ασχολήθηκαν μόνο με την ποίηση. Οι πεζογράφοι (που πολλοί έγραψαν και ποίηση) θεωρούνται, δηλαδή, ότι έχουν καλύτερη προσφορά στη λογοτεχνία μας —κι αυτό δεν παρατηρείται ειδικά στους Ηπειρώτες, αλλά πανελλαδικά. Στους καλλιτέχνες, υπάρχει και ένας μουσουργός (Αραγάτκης), περίπτωση που δεν συναντιέται συχνά. Εξαιρετικές υπηρεσίες θεωρήθηκε ότι πρόσφεραν μόνον δύο «Ηπειρώτες και Αραγάτκης».

Στην Αθήνα ή στο εξωτερικό, ζούνε ή ζούσανε οι 20 (74,070/ο) από τους 27 συνταξιοδοτηθέντες. Ποσοστό πολύ μεγάλο, που δείχνει αυτό που πάντοτε επαληθεύεται: την τραγική αδυναμία της ιεραρχίας να κρατήσει κοντά της τους πνευματικούς της ανθρώπους —με τις αναπόφευκτες συνέπειες.

Το σύνολο των καλλιτεχνών δηλώνει σαν επάγγελμα το είδος της τέχνης με την οποία ασχολείται, πράγμα που είναι μάλλον αποδεκτό. Το ίδιο όμως κάνουν σχεδόν όλοι οι λογοτέχνες και βέβαια αυτό δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην πραγματικότητα, μια και είναι τοίς πάσι γνωστόν ότι στην Ελλάδα ελάχιστοι αποξύνονται από το λογοτεχνικό τους έργο.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΣΣΙΟΣ
(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ)

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

ΚΑΠΕΣΟΒΟ. — Στην αγαπητή μου οικογένεια Μιχάλη Μπασιγιάννη εύχομαι για την κόρη τους που πέτυχε στη Σχολή Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, υγεία και εις ανώτατα.

Φιλομήλα Τόλογλου

● Συνέχεια απ' το προηγούμενο

Από δω, από κεί, τον κατάρρετο το δόλιο πιστικό και του σφάζει τα πενήντα προβάτριά του. Ο Δράκος είχε κι αυτό το σκοπό του. Είχε από χρόνια αμάχη με το Δράκο του Σμόλυγγου, γιατί εκείνος όριζε περισσότερο τόπο και τούτος ήθελε να τον τον αρπάξει. Γλέπς ήταν κι αυτοί στον τόπο σαν βασιλιάδες. Τον επολέμαγε τούτος τόνον χαϊρό με κάτι λιθάρια τρανά, θεώρατα· ίστα χαμένα όμως. Άνοιγε εκείνος τούτος τόνον στήναι του και κατάπινε τα λιθάρια σαν σκάγια. Μα έχουν και μια οργή οι Δράκοι. Άμα καταπιούν ένα κουβάρι ξύγγι—πάνω από πενήντα πρόβατα θηλ'—κά—πεθαίνουν εντός. Το σκέφτηκε ο Δράκος τούτο· αυτό, και για τούτο τον φορτώ-

Κώστα Κρυστάλλη

θηκε τον βλάμη του για πενήντα πρόβατα. Και μονομιάς, άμα τ' άσφαξε ο πιστικός, τα στήζει αυτός χωρίς να τα γδάρη, πέρνει ταίς πάναις· όλαις, ταίς τυλίγει σ' ένα κουβάρι μεγάλο και το πετάει του Δράκου του Σμόλυγγου. Εκείνος άσπρο-άσπρο, το πήρε για πέτρα και το δέχτηκε στο στόμα του. Άμα το κατάπιε αυτό· εντός ξεψύγισε. Πηδάει με μιας εκεί τούτος και τον παίρνει την καρδιά. Την ψαίνει και την φέρνει του Βλάμη του, να φάη.

— Τι έκαμες; τον ρωτάει.

— Δεν είναι δική σου δουλειά, τον λέει ο Δράκος, αν θέλεις φάε καρδιά ψημένη.

Στην αρχή συλλογιζόταν να μη φάη ο πιστικός. Κατόπι, σαν είδε τον βλάμη του πώτρωε με τόνον όρεξι, τον παρατήρησε κι αυτός με λόγια, πήρε κι έφαγε ένα κομμάτι. Μονοκαπιανός, χωρίς να το καταλάβη αγριεύει και χύνεται και τρώει ζωντανά και τάλλα πενήντα τον πηδάει ύστερ' από μια κορυφή σ' άλλη, σαν Δράκος τώρα κι αυτός, και όρίγεται στη λίμνη του Σμόλυγγου - εκεί στοιχειώθηκε. Όποιος φάει από καρδιά Δράκου, αποδρακωνεύεται. Ο Δράκος επί τούτου τώδωκε τον βλάμη του απ' την καρδιά του Δράκου του Σμόλυγγου, για να τον βάλει στο ποδάρι αυτονού κι έτσι, σαν βλάμης του, να μην τον έχη για εμπρός ογτρού και ορίξη τούτον τον τόπο, ο στοι-

Δρακόλιμναι

χειωμένος πιστικός είχε, είπαμν, μάννα χήρα, είχε κι έναν ξάδερφο πιστικό κι αυτόν στα ίδια τα βουνά. Απ' την ημέρα που στοιχειώθηκε σ' αυτόν τον ξάδερφό του, φανερωνόταν συχνά στην ίδια τη μορφή του πιστικού πούταν πρώτα. Όσας φορές τον άκουγε να παίζει τη φλογέρα σήδαγε απ' την κορυφή του Σμόλυγγου κι ερχόνταν και τον ήγλεπε. Η δόλια η μάννα του δεν ήξερε τίποτα. Με λίγες μέρες σαν τον έχασε πήρε τα βουνά δίπλα ζητώντάς τον. Βρίσκει τον ανεψιό της και τον ρωτάει.

— Στάσου, της λέει αυτός, και σου τον φέρνω γά. Κρύψου αυτού πίσω στη στήνη και κίτταξε μοναχά, μην του κρίνεις γιατί έφερε και δεν ξαναπατάει εδώ. Κρύβεται η πολύπαθ' η μάννα και ο ανεψιός της αοιγνείει να παίζει τη φλογέρα σ' ολίγον γάτο και το στοιχειωμένο παιδί της· δε βαστίζεται η μάννα και όρίγεται σκούζοντας να τ' αγκαλιάσει, καπνός κι αντάρα ο Δράκος· κι η μάννα απ' τον καϊμό, σαν είδε κι έμαθε τη μεταμόρφωση του γιου της, πέθανε η αγλάνικη παρά καιρα· ο Δράκος απ' τα τότε ούτε στον ξάδερφό του δεν ξαναφανερώθηκε. Μολογάν' μονάχα πώς μια φορά κάτι αγωγιόταϊ Σαλαρινιώταις, γούριζαν με στάρια απ' τα Τριγκάλια στο χωριό τους. Κατάστρατα, εκεί που ξεφύττωσαν για να κάνουν κονάκι, ανοίγουν άξαφνα τα σκαλιά και βροίκουν σε καθέν' από μια γούφα φλωριά και μέσα σ' ένα σκαλί του καρβουνάση, ήσαν ένα τάσι· μαλαματένιο με γρόαατα, πούλεγαν πώς τάβαλε ο Δράκος αυτός τα φλωριά στα σκαλιά τους κρυφά και πως είναι στοιχειωμένος αυτός από τα ποτάμια της Σαλαμινιάς και της Βουβούσας άκρη σ' άκρη».

Η τρίτη τέλος Λίμνη της Πίνδου, κείται επί του Λάκωνος νιν Περιστερί, κορυφή ης το ύψος υπολογίζεται ίσον του μεταξύ της Τήμης και του Λύγγου, κειμένης δε άνωθεν του Μετσόβου και του Συρράκου. Η Λίμνη αυτής, πολύ μικρότερα των δύο προηγούμενων, είναι, στρογγυλή και καλείται βλαγιστή, διότι Βλάχοι και περί ταύτην βιώσι, Βοίγγα (κίρκος), είτε εκ του κυκλικού της σχήματος είτε διότι το ύδωρ αυτής, το οποίον εξέρχεται επί της επιφανείας της γης από

βράχον και μετά ελικοειδή ροήν σχηματίζει αυτήν, χωνεύει εν τω πυθμένι της περιστρεφόμενον· ως προς τον τοιούτον δε ροήν και την περιστροφήν του ύδατος της λίμνης ταύτης, αναφέρουσιν οι περιοικούντες, ότι ο Δράκος αυτής εξελθών εν μορφή ύφους από τον βράχον, αφ' ου εκπηδά το ύδωρ, έρωαν δε επί τη διάστημα ελικοειδώς, εισήλθε πάλιν υπό την γην εις το μέρος ένθα η λίμνη χωνεύει δηλ. εις το μέρος αυτής και ότι αμέσως τότε ανεπήδησαν τα ύδατα, τα οποία ακολουθούντα τα ίχνη του Δράκου, εσχημάτισαν τον ελικοειδή ροήν των και την περιστρεφόμενην Δρακολίμνην.

Αλλ' εκτός της οφειοειδούς μορφής ο Δράκος ούτος λουιβάει και μορφήν κριού, διότι διηγούνται ότι ενεφανίσθη ποτέ υπό τοιαύτην μορφήν και εδάτευσε· το περί την λίμνην νεμόμενον ποιμνιον προσβάτων. Τα πρόβατα εγέννησαν εις τα γεωμαδιά ωραιότατους αμνούς, αλλά κατά την άνοιξιν, ότε το ποιμνιον ανήλθεν εις τας θερινάς βοσκάς των βουνών, άπαντες οι αμνοί ούτοι επήδησαν εις την Δρακολίμνην του Λάκωνος, εν ή και απελιδώθησαν.

Ταύτα περί των τριών Δρακολίμνών της Πίνδου εν Ηπειρώ.

Δεν κλείω όμως την περί αυτών πραγματείαν μου, χωρίς να παραθέσω και τον αρχαίον περί του Πίνδου μύθον, ον διέσωσεν ημίν ο Πλίνιος (εν τω περί Ζώων βιβλίω Χ), αναθεσά δε εις τους ειδήμονας μυθολόγους και ιστορικούς την σύγκρισιν του μύθου τούτου, προς τους παρ' ημίν περί των εν λόγω Τριών λιμνών.

Κατ' αυτόν ο Πίνδος, ο υιός του Μοκεδόνης βασιλέως της Μακεδονίας, διά το κάλλος και την σύνεσιν αυτού φθονηθείς υπό των τριών αδελφών του, ανεγώρησε της πατρώας αοχής και κατόκησεν εις χωρίον τι επί του όρους τούτου (της Πίνδου) δι' άνεσιν ηνυχάζη και σωματικήν. Ων δε φύσει ελεύθερος, κατεγίνετο πάντοτε εις θήρας διασφόρον ζώων, μάλιστα γεβρών. Καταβάς ποτε τον ίππου του και πεζός επιζήτων εις δάσος τι και εις άντρα τους νεβρούς, ακούει αίφνης μεγάλην φωνήν, ήτις τον διέταττε να μη άπτηται των νε-

βρών. Παρατήρησεν εα τα πέριξ και ουδένα ιδών, διελόγησθη ότι η φωνή προήρχετο εξ αοράτου και κρείττονος αίτίας· την δ' επαύριον έρχεται πάλιν μετά του ίππου του εις το αυτό μέρος, ίνα κατασκοπεύση μη ήσαν άλλοι θηρευταί. Παρατηρών όμως τα πέριξ επιμελώς, βλέπει μέγαν Δράκοντα, εγείροντα μακρόν τι την κεφαλήν προς αυτόν. Εξεπλάγη επί τη θέα τούτου ο Πίνδος, ούσης της κεφαλής αυτού μεγαλειότητας τελειον ανδρός, δεν έφυγεν όμως ως δειλός, αλλά διά σοφίας και τέχνης έδειξε προς τον Δράκοντα σχήμα ευλαβείας και προσέφερεν αυτό εκ του κυνήγιου του, ως υποτέλης δώρον· ο δε Δράκων ιδών τον νέον την εύνοίαν ουδ' ετίερα-ξεν αυτόν (τοιαύτη είναι η ισχύς των δώρων, ώστε και ζώα εξημερούσι). Μεγάλως έχρη ο Πίνδος και έκτοτε κνηγών επιλοδορεί και τον Δράκοντα, ως φίλον του ακριβόν, μάλλον δ' ηνύχει εις το κυνήγιον, ως εκ της θείας αίτίας. Αλλ' όσον ηγαπάτο ο νεαρός Πίνδος διά την έμφαντον καλοκαγαθίαν αυτού παρ' ά των αγροτών μεθ' ων ήδη συνέζη, τόνον εμπισέτο παρά των αδελφών του, οίτινες παραφυλάξαντες ποτέ αυτόν και επί των ορέων οι τρεις ομού πλησίον του ποταμού, παρ' ω ο Πίνδος ετήρευνεν, επιπίπτουσι κατ' αυτού με τα ξίφη και τον φρονέουσι. Μόνος εν τη ρημιά, αμφορτος και βαρέος πληγωμένος ο ωραίος Πίνδος, εστέναζεν εκ των αλγιδόνων εκπνέων. Ακούει αμέσως αυτόν ο φίλος του Δράκων (επειδή φύσει το ζώον τούτο είναι οείκρον) και τρέχων μεθ' οομής προφθάνει τούς ιαδελφοκτόνους και πνίγει αυτούς και τους τρεις. Επιστρέφον δε κλαίει παρά το πτώμα του αγαπητού του Πίνδου. Είδον τον αγαθόν νέον φρονιμένον οι χωρικοί, αλλά δεν ετόλμων ένεκα του Δράκοντος να πλησιάσας και κηδεύσασιν αυτόν, μέχρις ότου ο Δράκων εννοήσας την καλήν πρόθεσιν των, απεμακρόνθη του πτώματος και παρεγώρησεν εις αυτούς τόπον εκεί επί του όρους προς ταφήν του Πίνδου, εξ ου έκτοτε ε-παινομιάσθη και το όρος τούτο.

1. Πόλεμο.
2. Το λίπος.
3. Κύπελλο.
4. Επέδη.

Δροσιά στο καλοκαίρι

Η μεγαλύτερη ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου είναι να ξεκουραστεί ψυχικά, να ηρεμήσει και να ελευθερωθεί από τις πολλές πιέσεις της σύγχρονης ζωής.

Ο άνθρωπος χρειάζεται σήμερα εσωτερική αναψυχή. Η ψυχική του κούραση, που είναι πιο μεγάλη από τη σωματική. Είναι η αιτία για τις διάφορες σωματικές και ψυχικές ασθένειες.

Ο άνθρωπος αν και παλαιότερα εργαζόταν περισσότερες ώρες, δεν ένωθε τόσο κουρασμένος, όσο αισθάνεται σήμερα.

Η τρομερή δύναμη του εσωτερικού κόσμου του

Επιμέλεια: ΑΝΝΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ — ΒΛΑΧΟΥ

ανθρώπου ανύποπτα επιδρά στο σώμα του και του δημιουργεί τόσο ψυχοσωματικές ασθένειες, όσο και αγχώδεις καταστάσεις που στη συνέχεια δημιουργούν μια μόνιμη σωματική και ψυχική υπερκόπωση.

Ο άνθρωπος, ιδιαίτερα στην κάψα του καλοκαιριού, χρειάζεται ψυχική, εσωτερική, πνευματική ξεκούραση και αλλαγή. Όσο καλό κι αν κάνει η καλοκαιρινή παραθέριση, ο άνθρωπος φορτωμένος πηγαίνει στην εσχόλη και φορτωμένος γυρίζει.

Η αύξηση των τιμών, η μόλυνση της ατμόσφαιρας, οι κίνδυνοι πολέμων, οι τυχόν αποτυχίες στον επαγγελματικό, εκπαιδευτικό, κοινωνικό, μορφωτικό, οικογενειακό και οικονομικό τομέα, επιδρούν αρνητικά επάνω του και κάνουν την καθημερινή του ζωή ανυπόφορη.

Αντίθετα, όταν ο άνθρωπος είναι ελεύθερος εσωτερικά, τότε μπορεί τα εσωτερικά αυτά προβλήματα να τα αντιμετωπίσει με μεγάλες επιτυχίες.

Την μόνιμη σωματική και πνευματική κούραση που νιώθει ο σύγχρονος άνθρωπος, προσπαθεί να τη γιατρέψει με το να αγωνίζεται να αποκτήσει περισσότερα υλικά αγαθά και με το να προσπαθεί να γεμίσει το χρόνο του, ώστε να μην έχι ελεύθερο καιρό να ενοχλείται από την εσωτερική του κε-

νότητα, όσο όμως πιο πολύ δουλεύει και πιο πολύ αγαθά μαζεύει, τόσο πιο πολύ φορτώνεται με αυτά και τόσο πιο πολύ βουλιάζει στα άγχη, στην κατάθλιψη και στη σωματική υπερκόπωση. Η ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου είναι να αδειάσει, να ελευθερωθεί εσωτερικά και όχι να φορτωθεί άρα, που δεν έχει ούτε τη σωματική δύναμη να τα σηκώσει. Για να γίνει όμως αυτό, χρειάζεται υπεράνθρωπη και υπερφυσική δύναμη, που μόνο ο Θεός μπορεί να τη δώσει.

Ο άνθρωπος που δεν πιστεύει ότι υπάρχει Θεός, είναι καταδικασμένος από τον εαυτό του να ζει και να πεθαίνει φορτωμένος.

Ο άνθρωπος όμως που πιστεύει ότι υπάρχει Θεός, έχει την σπάνια ευκαιρία να αρχίσει μια εντελώς καινούργια ζωή.

Ο Θεός βλέπει το σύγχρονο άνθρωπο με πολλή συμπάθεια, αγάπη και πόνο.

Με ανυπομονησία περιμένει τον σύγχρονο άνθρωπο να του ζητήσει να επέμβει στη ζωή του και να την κάνει «παραδείσιο».

Δεσμευμένος από την υποχρέωσή του να μην καταλύσει την ελευθερία του, περιμένει να ακούσει την κραυγή του: «Κύριε ελέησέ με, τον αμαρτωλό».

Η πρόσκλησή του και τα αποτελέσματα της επέμβασής του στη ζωή του ανθρώπου βρίσκονται στα λόγια του Θεοανθρώπου: «Ελάτε σε μένα όλοι οι κουρασμένοι και φορτωμένοι και εγώ θα σας ξεκουράσω» Ματθ. 11:28.

Όπως η κάψα του καλοκαιριού απαιτεί τη δροσιά της εσχόλης και της παραθέρισης, έτσι και η κάψα της ψυχής απαιτεί τη δροσιά της αναψυχής, που μόνο ο Θεός προσφέρει. Το καλοκαίρι γρήγορα θα περάσει. Θα έρθει η δροσιά του φθινοπώρου που είναι ευχάριστη στην πατρίδα μας. Γι' αυτόν όμως που θρίσκειται μακριά απ' το Θεό, η ψυχική κάψα θα συνεχίζεται όλες τις εποχές του χρόνου. Για εκείνον όμως, που με ειλικρίνεια αναγνωρίζει την κατάστασή του και με πίστη ζητήσει το Θεό να αναλάβει τη ζωή του,

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ

Συνεχίζοντας την παράδοση των γυναικών του Ζαγορίου, που από τα παλιά χρόνια είχαν την πρωτοβουλία σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής αυτής, οι γυναίκες του Μονοδενδρίου ίδρυσαν σύλλογο ξεχωριστό γυναικών, με την επωνυμία: «Οικολογικός Σύλλογος Γυναικών Μονοδενδρίου».

Το γεγονός αυτό είναι πολύ σημαντικό, γιατί αποκαθιστά η ευαισθησία, που διακρίνει τις γυναίκες στα θέματα της καθαριότητας, της τάξης και της ευκοσμίας, θα συμβάλει σημαντικά για τη διατήρηση ενός καθαρού περιβάλλοντος, που τόσο έχουμε την ανάγκη—ιδιαιτέρα στο χωριό μας— ύστερα από την αλματώδη τουριστική χί-νηση.

Τα πρώτα του ιδρυτικά μέλη ξεπερνούν τα 45 και υπόσχονται να ενεργοποιηθούν ευθύς αμέσως όταν γίνει και τυπική επίσημη αναγνώριση του από το Προτοδικείο.

Οι προοπτικές του νεοσύστατου Συλλόγου είναι πάρα πολύ αισιόδοξες και ο αριθμός των μελών του θα αυξηθεί σημαντικά, περιλαμβάνοντας στους κόλπους του όλες τις γυναίκες του χωριού, αλλά και τις άλλες Μονοδενδριώτισσες, που λόγω επαγγελματός ή οικογενειακών υποχρεώσεων ζουν τον περισσότερο χρόνο μακριά από το χωριό.

Ευχόμενες στο νεοσύστατο Σύλλογο κάθε πρόοδο και προκοπή. Σάββας Θεοδώρου

Η δροσιά της νέας ζωής του Θεού θα τον συνοδεύει για πάντα.

Ο Απ. Πέτρος στο δεύτερο του κήρυγμα μετά την Πεντηκοστή είπε: «Μετανοείτε και επιστρέψτε (στο Θεό) για να εξαλειφθούν οι αμαρτίες σας, για να έρθουν καιροί αναψυχής από την παρουσία του Κυρίου» (Πράξ. Αποσ. 3:19). Απ' αυτούς που άκουσαν την πρόσκληση αυτή του Απ. Πέτρου, δύο χιλιάδες άνδρες πιστέψαν στα λόγια του, σώθηκαν από την κάψα της ψυχής, ζήσαν ευτυχισμένοι και χαρούμενοι εδώ κάτω στη γη και συν χί-ζουν να ζουν ακόμα πιο ευτυχισμένοι στην παρουσία του Θεού σήμερα και για πάντα.

ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΑ Κ. ΣΟΥΔΕΝΑ

Όσοι έτυχε να βρεθούμε αυτό το καλοκαίρι, απόβραδο στο μεσοχώρι του χωριού μας, θα εντυπωσιάστηκαμε ασφαλώς όλοι μας, από μια ωραία αξιόπαινη και πρωτότυπη γυναικεία εκδήλωση, που όμοιά της εμείς τουλάχιστον ούτε ξαναείδαμε, αλλ' ούτε και θα συνέβη πιστεύουμε σε άλλο χωριό του Ζαγοριού.

Όλες σχεδόν οι γυναίκες του χωριού μας, εκτός φυσικά των ηλικιωμένων και εκείνων που οι ασχολίες τους δεν τους επέτρεπαν, παραβήλιναν και ενδημιούσαν, νοικοκυρές και εργαζόμενες, αγρότισσες και μορφωμένες, χωρίς κανενός την προτροπή ή παρέμβαση, αλλά με δική τους αποκλειστικά και μόνο πρωτοβουλία, συγκεντώνονταν κάθε βράδυ σε κοινό τραπέζι στο μεσοχώρι στο μαγαζί του χωριού μας, να ξεφύγουν για λίγο από την τύχη της καθημερινότητας, να κουβεντιάσουν άνετα και φιλικά μαζί τους, να διασκεδάσουν με τον τρόπο τους και ρεφενίζοντας, με δικό τους εκ περιτροπής παρασκευάσματα και με κάθε λογής ζαχαρώδεις πάτες και άλλες λουκούδες και όλα αυτά μ' ένα τρόπο κόσμιο, ευπρεπή και σοβαρό και πάνω απ' όλα μέσα σ' ένα φιλικό και οικείο περιβάλλον και ένα κλίμα συμπαινωτικό και ομόνοιας που εδώ και λίγα χρόνια επικρατεί εντυχώς στο χωριό μας.

Εμείς, όχι μόνο χαίραμε αυτή την όμορφη εκδήλωσή τους, αλλά και τις ζήλησαμε γιατί προτρέψανε κατά πολύ τον Σουδενιώτην, αλλά και γιατί μας θύμισαν αλλοτινές εποχές, τότε που το μεσοχώρι και πολύ περισσότερο το καρενάι του χωριού μας, ήταν άβυσσος χάος για τις γυναίκες, τότε που στο χωριό μας και σ' όλο το Ζαγόρι κυριαρχούσε ο πατριαρχισμός, τότε που οι μανάδες μας σαν γούφες κατάρρεαν από τον καθημερινό πόθο και σιμντούσαν στα μάγαρα του μεσοχωριού τους τους άνδρες, έπρεπε απαραίτητα να ξεπεφύγουν σ' ένδειξη απερίσκεπης και υποταγής στο ανδρικό φύλο. Ευτυχώς η ζωή κούλεε με γοργό ρυθμό, συμπάσασαν και γαργάρισε στο διάβα της άγνοια ταπεινή και από μόνη της και χωρίς τα φεμινιστικά κινήματα, δημιούργει κατανόησης συνθήκες και διαμορφώνει νέους τρόπους συμπεριφοράς.

Γι' άλλη μια φορά συγχαίρουμε δηλαδή όλες εκείνες τις καλές και αγαπητές κυρίες και δεσποινίδες του χωριού μας και ξεχωριστά τις κυρίες Λούλα Πάντου, Πόλυ Σιουσιπούλου και Κούλα Κολίτα, που πρώτες συνέλαβαν την ιδέα της ομοταξίας αυτής εκδήλωσης και ευχάριστες πάντα αναπνεύσες και μονιμάζουσες να συνεχίζουν τέτοιες και παρόμοιες εκδηλώσεις.

Βλάνης Οικονόμου

γεθυντικό φακό έγχρωμες καρτ - ποστάλ' πολλά μέσα χρησιμοποιούσε για να κάνει ζωντανή τη διδασκαλία του, όπως την ήθελε το «Σχολείο εργασίας», που το πιπιλίζουν τότε οι δασκάλοι, σαν καρναμέλα στο στόμα τους.

Την εποχή εκείνη, κυρίως τα τελευταία χρόνια πριν από τον πόλεμο, το «Σχολείο εργασίας» θεωρούνταν η πανάκεια, το μοναδικό φάρμακο που θα έλυσε τα προβλήματα της διδασκαλίας και της μάθησης. Λίγοι, μορφωμένοι δασκάλοι, που είχαν ασχοληθεί ειδικά, ήξεραν τι είναι το παιδαγωγικό αυτό σύστημα και τι δυνατότητες έκρυβε κατά την εφαρμογή του στην Ελλάδα. Η μεγάλη πλειοψηφία των δασκάλων, από σνομπισμό ή μιμητισμό, εμφανίζονταν ως ένθερμοι οπαδοί του συστήματος, χωρίς να ξέρουν, εκτός από λίγες έννοιες και ορισμούς, τίποτ' άλλο. Τρίτη κατηγορία δασκάλων οι παλιοί τριτοβάθμιοι, που είχαν περάσει μια ή δυο τάξεις γυμνασίου, λίγοι πήραν απολυτήρια, και κάποιο επίχρισμα μετεκπαίδευσης σε διδασκαλεία, σέρνονταν κοντά στους άλλους, για να μη φανούν οπισθοδρομικοί. Μόδα ήταν, έπρεπε να την ακολουθήσουν. Αυτοί οι τελευταίοι, όσοι διατηρούσαν και κάποια αγάπη για τη δουλειά, όπου νάταν θάβαναι στην σύνταξη, κατέβαλαν πολύ κόπο να μάθουν στοιχειώδη πράγματα για το «Σχολείο εργασίας», χωρίς βέβαια στην ουσία να το εφαρμόζουν στα σχολεία, γιατί και νάθελαν δεν μπορούσαν.

Οι επιθεωρητές, από την πλευρά τους, περισσότερο οι νέοι, αγωνίζονταν να επιμεδώνουν στη συνείδηση των δασκάλων το νέο σύστημα, του οποίου απαραίτητο συμπλήρωμα είχε γίνει η μέθοδος DECROLY, άλλο θάσσανο αυτό για τους δασκάλους, κυρίως για τις δασκάλες, που αγωνίζονταν στην πρώτη τάξη, να μάθουν τα παιδιά να διαβάζουν ευκολότερα και καλύτερα σπάνια να πετύχαιναν, κι αναγκάζονταν να γυρίζουν από την αρχή και να εφαρμόζουν τις παλιές δοκιμασμένες μεθόδους. Όχι πως αυτές ήταν επιστημονικές, στα χέρια όμως ενός άπειρου δασκάλου ήταν καλύτερες από τη μέθοδο, για την οποία ελάχιστα γνώριζαν.

Για να κατατοπίσουν τους δασκάλους τους στα νέα συστήματα οι επιθεωρητές είχαν επιλέξει, ως καλύτερο μέσο, τη συγκρότηση συνεδρίων, τοπικών και γενικών. Υποδειγματικές διδασκαλίες, επιστημονικές ανακοινώσεις, συζητήσεις ατέλειωτες ήταν τα αντικείμενα που απασχολούσαν τους συνέδρους. Στο τέλος έβγαίναν τα πορίσματα, «μπούσουλας» για τους δασκάλους στη δουλειά τους. Για τους πολλούς τα συνέδρια ήταν άχρηστα και τα παρακολουθούσαν παθητικά. Λίγοι έπαιρναν το λόγο, όσοι ήταν κατατοπισμένοι σε βάθος και μερικοί άλλοι που ήθελαν να κάνουν επίδειξη γνώσεων. Δεν ήταν υπερβολή αν σημειώνα πως οι πολλοί με ανακούφιση δέχονταν τη λήξη των εργασιών, οι οποίες ολοκληρώνονταν με την κοινή φωτογραφία, στα σκαλοπάτια του σχολείου, όπου συνεδρίαζαν, με τον επιθεωρητή στη μέση ή και κάποιους άλλους επίσημους που «τιμούσαν» τις εργασίες του συνεδρίου και τους δασκάλους γύρω τους —κοντά στον επιθεωρητή πάντα οι δασκάλες—, τοποθετημένους στα σκαλοπάτια, ώστε να φαίνονται όλοι, να μη λείπει κανείς. Οι φωτογραφίες ύστερα κορνιζώνονταν και κρεμούνταν σε περίοπτη θέση του σπιτιού, πολύτιμο «ενθύμιον της διδασκαλικής ζωής».

Καθώς περνούσε ο καιρός κι έφτανε ο χειμώνας, φήμες άρχισαν να φτάνουν άλλες από την πόλη, άλλ-

λες από τα γειτονικά χωριά, πως η σκλαβωμένη χώρα αναταρασσόταν από γεγονότα πρωτόγνωρα. Από τη άνοιξη κι όλας, έλεγαν, είχαν εμφανιστεί ένοπλες ομάδες στα βουνά, αντάρτες, γνώριμο όνομα από παλιότερες ιστορικές επιζησίες των κατοίκων του Ηπείρωτικού και Μακεδονικού χώρου, στα προαπελευθερωτικά χρόνια' αντάρτες που χτυπούσαν τους κατακτητές, όπου μπορούσαν, έπαιρναν τον οπλισμό τους, πληθύνονταν, επεκτείνονταν και σ' άλλους χώρους, που ακριβώς κανένας δεν ήξερε με βεβαιότητα. Τρία ορεινά συγκροτήματα ακούνταν περισσότερο, το Τζουμέρκα, η Ρούμελη και η Πίνδος, βουνά γνωστά από την παλιότερη και νεώτερη ιστορία. Στα χωριά οι άνθρωποι αποκομμένοι από τα κέντρα, λίγοι κατέβαιναν στα Γιάννινα, αγωνίζονταν μέσα από τις φήμες και διαδόσεις που κυκλοφορούσαν να βγάλουν κάποιο νόημα, να προσανατολιστούν. Δεν ήταν εύκολο, γιατί πολλά αντιφατικά άκουαν, δεν άντεχαν ή δεν μπορούσαν να κάνουν την όποια αφαίρεση για να μείνει ο πυρήνας της αλήθειας. Το βέβαιο είναι ότι συντελούνταν μια εσωτερική διεργασία, που θα διευκόλυνε την προσαρμογή στη νέα κατάσταση η οποία άρχισε να δημιουργείται, το καταλάβαιναν από τη φορτισμένη ατμόσφαιρα και την οσμή του αέρα' δεν θ' αργούσαν να βουν αντιμέτωποι με τα ίδια τα γεγονότα, που διαμορφώνονταν και εξελίσσονταν ραγδαία.

Πρώτα έφτασε το μήνυμα από το Γοργοπόταμο. Εκεί, έλεγαν, αντάρτες από δυο οργανώσεις και Άγιοι που είχαν πέσει με αλεξιπτώτα τίναξαν μια μεγάλη γέφυρα στον αέρα, αφού εξόντωναν τους Ιταλούς φύλακες. Πού ήταν ο Γοργοπόταμος; Ανοιξαμε τους χάρτες, λίγα πράγματα καταλάβαμε. Με τον καιρό και τις νέες πληροφορίες που έρχονταν σχηματίσαμε μια σαφέστερη εικόνα της τοποθεσίας και της πολεμικής επιχείρησης, μάθαμε περισσότερα για τις αντάρτικες ομάδες και τα αποτελέσματα της ανατίναξης, που είχε σοβαρές επιπτώσεις στον πόλεμο της Αφρικής. Ότι και να είχε γίνει, το μεγάλο κατόρθωμα γέμισε περηφάνεια τις καρδιές των σκλάβων, ήταν διάχυτη η ικανοποίηση στα πρόσωπα για το χτύπημα που είχαν δώσει οι Έλληνες αντάρτες ενωμένοι —δυστυχώς για μοναδική σχεδόν φορά— στην οίηση του κατακτητή, προ παντός του Γερμανού, που κόμπαζε εκείνη την εποχή με τα κατορθώματα του Ρόμελ.

Την ίδια εποχή έφταναν στα χωριά κι άλλες ειδήσεις. Δεν ήταν πια φήμες, αλλά πληροφορίες, εξογκωμένες πολλές φορές, για γεγονότα που συνέβαιναν στα Γιάννινα, σ' άλλες πόλεις, στην Ήπειρο κι έξω απ' αυτή. Στα Γιάννινα είχαν πιάσει αρκετούς, τους δίκασαν στο Μεσολόγγι σε βαρείες ποινές, στέλνοντάς τους σε φυλακές και στρατόπεδα. Τότε ακούστηκε πως αυτοί που κυνηγούσαν οι Γερμανοί ανήκαν σε μια οργάνωση που λέγονταν Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (Ε.Α.Μ.), έτσι με τ' αρχικά του έγινε περισσότερο γνωστό στον κόσμο. Οι ομάδες των ανταρτών της οργάνωσης ονομάζονταν Ε.Λ.Α.Σ. (Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός), ονομασία που ηχητικά έμοιαζε με το όνομα της πατρίδας. Τον ίδιο καιρό μαθεύτηκαν αρκετά πράγματα και για άλλη οργάνωση, τον Ε.Δ.Ε.Σ. (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος) είχε αρχηγό το στρατηγό Ναπ. Ζέρβα, γνωστό για τη δράση του στα «Δημοκρατικά τάγματα», την εποχή της «πρώτης Δημοκρατίας».

(Συνεχίζεται)

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

● Συνέχεια από τη σελίδα 120

ανά κ' ρα (η), η συχία, η άνεση. Στο Ζαγόρι συναντάται ως ανάγκρη.

Κατά τον αείμνηστο διαπρεπή Καθηγητή (στη Ζωσιμαία) Κων. Αράπη η λ. σχετίζεται με την ομηρ. καρ (= κεφαλή).

ανά ρτ' γου (το), το μη αρτυμένο φαγητό.

ανασόν (το), το άνησον (φ.) «Μέσ' στο Ζαγόρι» είναι δεντρί, το λένε ανασόνι. Όσες κόρη μ' κι αν φίλησα, καμιά δεν είπε σώνει (Σάρος).

αν αλ' μος (ανάλυμος), «καύσων υπερβολικός» (Θ. Πούσιος).

ανιχώρ' γ' (ανεχώραγοι) στην ευχή των συμπεθερών κατά το πρώτο συμπόσιο «να γίνουμε ανιχώρ' γ'», να γίνουμε πολλοί με το γάμο, που να μην μας χωράει το σπίτι ή σχώριστοι, να μη χωρίσουμε.

αντάρα (η), 1) η πυκνή ομίχλη του χειμώνα. Η ξηρή ομίχλη της άνοιξης λέγεται κατακνιά, 2) μτφ. η αναστάτωση, η αγωνία «και στα καύμένα Γιάννινα λο καπνός κι αντάρα», ρ. ανταριάζουμε (= θορυβούμαι, ταράσσομαι), αρχ. ανταύρα (Λεξ. Ν. Ανδρ.).

αντικατάλαγα, εναλλάξ, όχι παραλληλιστά τα φελά της πίττας π.χ. «το ένα έστω το άλλο αλλοιώς θαλμένα για να τα χωρέσει η πιατέλλα. (Λεφτακαρύ Ζαγ. Β. Φανίσιος).

αντιρρίματα (τα), «οι μικροί παρά την ρίζαν δένδρου θλαστοί. Και παραβλάσταρα (Αραβ.). αντρίρ' γμα (Τσεπέλοβο Ζαγ.).

αξάι (το) ή ξάι - ξάγι = η σε είδος αμοιή του μυλωνά («όλοι έκλαιγαν το χάλι τους κι ο μυλωνάς τ' αξάι του»).

άουψους και άόψαστους (ο), «ο μη έχων χροιάν εμφανίζουσιν υγείαν και ρώμην» (Θ. Πούσιος). «Δεν ουψιάστ' κι σκόμα η πίττα» λέει πολλές φορές η Μάνα μου στο χωριό (Ελάτη Ζαγορίου).

απουλουίετι (απολογιέται, Λεφτ. Ζαγ.).

απουμόρκα (η), η αναίσθησία, η χαύνωση. Στο Ζαγόρι σήμαινε και τον βραχνά, τον εφιάλη, τη μόρκα, όπως λένε τον εφιάλη στην Ήπειρο.

απού τον κινό τ' κινού, πολύ παλιό, αφ' ότου βήκε ο καιρός (Λεφτ. Ζαγ.).

απώχ' σαν («κατώκησαν») τα μελίσσια. Απουχούν = αποικούν (Θ. Πούσιος).

αραδίζου, ραδίζου («δεν αραδίζω απ' αυτόν του δρόμου») = κυκλοφορώ, περνώ συχνά.

αργυόστα (η), είδος σήτας με μεγάλες τρύπες, «με την οποία κοσκίνιζαν το αλεύρι για το καθημερινό ψωμί» (Γ. Σαραλής — Ηπ. Εστ. 1961).

αριντάτος (ο), αρεντάτος, ο τρεχάτος, άρκλα (η), Μεσοντούλαπο του τοίχου, που χρησιμεύει για «αρτοντούλαπο» (Λεφτ. Ζαγ.).

αστάμ' (το) ή σταμ', το στήθος των πουλερικών (Σουδενά), το «στηθάμι»;

ατάραγος (ο), ακλόνητος (Λεφτ.).

αφωτιά (η), «το άλευρον» διά τας δυσκολίας ως παρήκει η προμήθεια αυτο ύεν τω ορεινώ Ζαγορίω (Θ. Πούσιος).

αφουγκράζουμε και πιο πολύ ακουρμαίνουμε. Αφ' κράζουμε (Δ. Σάρος).

αφ' σκιές (οι), τα αισχρολόγα (Μονοδέντρι).

αχλώρατου (το), που να μη νοιώσεις χλωρασία (δροσερή χλόη).

(Συνεχίζεται)

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ ΣΤΗ ΒΙΤΣΑ

Ήθε και πέρασε το φετινό καλοκαίρι με ζωντάνια και μελαγχολία συνάμα. Η μελαγχολία ήθε με το θάνατο του συγχωριανού και προέδρου του συλλόγου μας Γιώργου Λαδιά. Γεμάτος δύναμη και ιδέες για το χωριό, σύντροφος στις εκδρομές και τα γλέντια, μας άφησε ένα μεγάλο κενό με το χαμό του. Ελάχιστος φόρος τιμής στο θάνατό του, η απόφασή μας να μην κάνουμε καμία εκδήλωση, το καλοκαίρι αυτό.

Θυμήθηκε στο πανηγύρι και την Αθηνά την Κισιάκη, που με κέφι και ζωντάνια, έκανε την πληθωρική της παρουσία απαραίτητη, στις καλοκαιρινές μας παρέες.

Χάσαμε και το μάστιγα Δήμο Χαρίση, ένα συμπαθέστατο γεροντάκο του χωριού μας, παρακαταθήκη του Σαρακαστικού παρελθόντος.

Παρ' όλα αυτά, η Βίτσα ήταν και φέτος γεμάτη κόμπο ντόπο και ξένο.

Στις 20 Ιουλίου πήγαμε στον Αη-Λια για την θραυτή λειτουργία κάτω από το φεγγαρόφωτο. Αρχές του Αυγούστου κάναμε την ανακομιδή των λειψάνων του Πάτερ Ιακώβου του 6' στον Αη-Λια. Ήταν ο τελευταίος καλόγερος —συνεχιστής της μακραίωνης ιστορίας του μοναστηριού που υπήρξε αριστούργημα της Ζαγορίας αρχιτεκτονικής. Τι ειρωνία όμως! Τώρα από την μια μεριά στις κρεβάτες του να κροίζουν νυχτοπούλια, οι τοι-

χογραφίες να πέφτουν, το φλωροκαπνισμένο τέμπλο να καταστρέφεται και από την άλλη η περιοχή του κληροδοτήματος της Βίτσας, που τόσο γενναίωδρα προσφέρθηκε από τους δωρητές Πατάζογλου, να αυξάνει και να μην διατίθεται. Πότε οι υπεύθυνοι του κληροδοτήματος θα δραστηριοποιηθούν;

Ο Δεκαπενταύγουστος γιορτάστηκε τέσσερις μέρες. Πλήθος επισκεπτών γλέντησε μαζί μας. Χαρήκαμε τις μικρές Βιτινές που χόρεψαν την Γράβα, το Πάπυγκο, το παλιό Ζαγόρι, με περίσσεια χάρη και άνεση σαν παλιές.

Στις 19 Αυγούστου, οι Βιτινές γιορτάσαν την μακή τους γυναικοκρατία στο μαγαζί του Σπύρου Φώτου, στο Μονοδέντρι, ως το πρωί. Είναι μια παράδοση που κρατά αρκετές δεκαετίες στο χωριό μας.

Στο δεύτερο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου έγινε στο σχολείο γιορτή με παραδοσιακή Ζαγορία κοζίνα. Οι γυναίκες του χωριού μαγειρέψαν και γλέντησαν οικογενειακά ως αργά.

Δεν πρέπει να ξεχάσουμε και τις δυο εκδρομές μας. Η πρώτη έγινε στις αρχές του μήνα και διασχίσαμε το Βίκο από τη σκάλα της κυρά-Αλέξ-Ξαννας ως το Βιτσιό, όπου και κολυμήσαμε στις πηγές. Η δεύτερη ήταν ένα ξαφέτι στο Κορινίσι, στη δρόση και στην συνέχεια επίσκεψη στο Δίλοφο.

Έγιναν και οι εκλογές του Συλλόγου μας, όπου εκλέχτηκαν:

1. Κική Παπαχρήστου: Πρόεδρος
 2. Άγγελος Κήτας: Αντιπρόεδρος
 3. Στάθης Βασδέκης: Ταμίας
 4. Τάκης Τσουμάνης: γραμματέας
 5. Γιώργος Αλεξίου
 6. Γεωργία Γαραζιώτη και
 7. Θανάσης Παλιάντος, μέλη.
- Ευχαριστούμε την εφημερίδα για τη φιλοξενία που μας πρόσφερε. Εκπολιτιστικός Σύλλογος Βίτσας Αλέξιος & Άγγελος Πατάζογλου

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου, με υπόμνημά της της προς τον υπουργό Πολιτισμού κ. Γεώργιο Μυλωνά, ζήτησε την χρηματοδότηση από το Υπουργείο με το ποσό των 2.500.00 δραχ. για την χύτευση του αγγαματος της Ζαγορίας Γυναικας.

Ο κ. υπουργός κατ' αρχήν υπεσχέθη την ικανοποίηση του αιτήματος και έδωσε εντολή για την προώθησή του.

Παρακαλούνται οι συμπατριώτες που έρχονται σε επαφή με τον κ. υπουργό, να του το θυμίζουν.

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ. — Θεομότατα συγχαρητήρια, άριστη πρόοδο και λαμπρή τύχη στα παρακάτω αγόρια και κορίτσια από το χωριό μου:

1. Μίμη Γ. Φερεντίνο που πήρε το πτυχίο του της Σοματικής Αγωγής από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
2. Φώτη Δελιγιάννη που πέτυχε στις εξετάσεις στην Ακαδημία Σοματικής Αγωγής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
3. Νάντα Γ. Κίτσου που μπήκε στο Πολυτεχνείο Θεσσαλονίκης, πολιτικός μηχανικός.
4. Μαρίν Γ. Βαγγελή που πέτυχε στη Φιλοσοφική του Πανεπιστημίου Κρήτης.
5. Ηλία Αλεξ. Τσουμάνη που πέτυχε στο Τμήμα Ψυχολογίας — Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ε.Γ.

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ. — Στους αγαπούς μας Ελευθέριο Οδυσ. Καμπέτσα και Απόστολο Χρ. Τζιουμάρα που πέτυχαν αντίστοιχα στην Ιατρική Σχολή Θεάκης και στη Σχολή Πετρολόγων - Μηχανικών Πάτρας ευχόμεστε θερμά συγχαρητήρια και καλές σπουδές.

Δευτέρης — Αννέτα

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

«ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ
ΑΠΟ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ»

●) Συνέχεια από τη σελίδα 115

τελευταίες ώρες αυτών των «ωραίων» ημερών. Θα θέλαμε επίσης μέσω της ταινίας να εκτιμηθεί κι η αξία της οπουσδήποτε συλλεκτικής ερμηνείας σε περιωχές με πλούσια παράδοση και αρετικό σκόνη υλικό, όπως είναι το Ζαγόρι. Και μια κι ο λόγος για συλλογές, μας απομένει να ευχαριστήσουμε θερμά την Ηπειρωτική Εταιρεία Αθηνών, τους συμπατριώτες μας Κώστα Μπαλάρα, Φίλιππα Γιουβάνη, Αγγελό Καλογερίδη, Κωνσταντή Κασταδίδη, Φώτη Πέτσα, τους κληρονόμους Βασίλη Κουτσαβέλη και δεκάδες άλλους φίλους μας, για τις θαυμάσιες φωτογραφίες απ' τα παλιά Γιάννινα και το Ζαγόρι που μας δώσανε. Το ωραιότερο υλικό τους επιβεβαιώνει τη φρόνη του γνωστού μας αισθητικού Μπαρτ, ότι η φωτογραφία είναι ποιηση παγιδευμένη με κλάμα δειτερολόγιου. (Μόνον που δεν ακουόσαν τα δειτερολόγια για να εμφανισθούν πολλές φωτογραφίες των συλλογών τους από τις παμπάλαιες και γραφικές πλάκες).

Να προσθέσουμε ακόμη ευχαριστίες στο Πολυμελές Συμβούλιο της Ριζαρείου, στον Προϊστάμενο των Τηλεγραμμάτων Κώστα Παναγιώτη, στον ακινητο Κώστα Ράπτη επίσης της Ριζαρείου και στον Πρόεδρο του Συλλόγου Μονοδενδριτών Γιώργο Στύλο. Δίγως τη δική τους προσωπική συμπαράσταση θα διασφαλούνταν πολύ η πραγματοποίηση της ταινίας. Για τους συνεργάτες της ΕΤΙ ό,τι και να πούμε είναι λίγο. Τους αξίζει ειδική διακρίση από όλο το Ζαγόρι. Τέλος, να ευχαριστούμε την ευγνωμοσύνη μας στους γνωστούς Πνευματικούς ανθρώπους του Ζαγοριού Φώτη Πέτσα, ομότιμο Καθηγητή της Αρχαιολογίας, Γιάννη Νικολαΐδη λόγω και ιστορικό ερευνητή και Κώστα Οικονόμου λέκτορα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για την προθυμία με την οποία δέχθηκαν να εμφανιστούν σε ολιγόλεπτος μονόλογος για να ενημερώσουν σε θέματα του Ζαγοριού που μελέτησαν. Θα μπορούσαν δεκάδες επώνυμοι λόγιοι και ερευνητές Ζαγοριώτες να μιλήσουν, αλλά επειδή αυτό ήταν αδύνατον προτιμήθηκε η συμβολική και τιμητική για όλους τους υπόλοιπους παρουσία των παραπάνω τριών προσώπων. Το ίδιο συνέβη και με την περιορισμέ-

νη λόγω χρονικής διάρκειας της ταινίας, αναφορά στα διάφορα ιστορικά πρόσωπα και τα χωριά του Ζαγοριού. Κι εδώ η επιλογή ήταν σε σημαντικό βαθμό συμβολική, ενώ παράλληλα προσδιορίστηκε και από το υπάρχον φωτογραφικό υλικό.

Κι ένα «υστερόγραφο» της δικής μας εφημερίδας:

Είδαμε κι εμείς σε δοκιμαστική προβολή στην ΕΤΙ την ταινία κι ομολογουμένως εντυπωσιαστήκαμε, αλλά και συγκινήσαμε γιατί παρήλασαν απ' τα μάτια μας αμέτρητες ανθετικές σκηνές απ' το παλιό Ζαγόρι και τα εξίσου γραφικά Γιάννινα εκείνης της ωραίας εποχής. Και γι' αυτό το λόγο κάνουμε μια πρόταση στους συμπατριώτες Συνδούλους της Ριζαρείου: να αναλάβουν κάποια πρωτοβουλία ώστε η ταινία να περάσει σε διανομή σε όλη την Ελλάδα, να μην μείνει σε τμήμα πραγματικού κόστους από κάποιο Πολιτιστικό φορέα του Ζαγοριού, ώστε αυτό το σπάνιο ντοκουμέντο να μη λείπει από κανένα σπίτι Ζαγοριώτη.

Ο «ΖΑΦΕΙΡΗΣ»
ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΩΝ

●) Συνέχεια από τη σελίδα 122

σε αυτό και να μην είναι απλή εικόνα, πράγμα πάντως καθόλου απίθανο κι έξω από τις λαϊκές ποιητικές συλλήψεις.

Όπως και αν έχουν τα πράγματα, τόσο από το ίδιο το έθιμο, τον Ζαφείρη, όσο κι από τον χώρο όπου τελείται, αλλά και από τη φυλετική καθαρότητα, τη γνήσια ηπειρωτική φλέβα των ανδρών που το τελούσαν και που με πολλή υπερφάνεια δεν σταμάτησαν να λένε πως είναι απόγονοι των αγωνιστών του μεγάλου βασιλιά τους, του Πύρρου, ξεχνώντας πραγματικά μια μαγεύα. Γοητεύει η ειδυλλιακή εικόνα, η αμειψότητα της εκφράσεως των συγκινήσεων που είναι τόσο ανεπιτήδευτη, ώστε τελικά ίσως να έχει συντελέσει και στη σύγχυση των διαφωτιστικών στοιχείων των δύο Ζαφειριδών που διακρίνει κανείς, που, τέλος, πραγματικά λυπάται γιατί απ' ό,τι τα πανέμορφα Ζαγοροχώρια *

* Τα Ζαγοροχώρια έχουν ένα πανάρχαιο ελληνικό όνομα από το ήδη γνωστό στον Όμηρο και που το χρησιμοποίησε πολύ, πρόθεμα «ζα», δηλ. «ζω» του μέγας, πολυ (ζάθεος 'Ο. Λυμπος κ.λπ.), γνωστό και σήμερα στη γλώσσα μας με την ίδια έννοια, ζάπλουτος κ.λπ. και πιθανότατα τη λέξη 'Οριον, όνομα μιας εκεί αρχαίας ελληνικής πόλεως ή απλάς 'Οριον = σύνδρο ορεινό κ.λπ. Η μετοχή της δασείας (') σε ορεινή κλήση γ' είναι φυσική κι έτσι σχηματίστηκε το Ζα(γ)ορι(ον).

Καιμία ιστορική κάλυψη, αλλά ούτε και η λογική, αμνηστική για το λεγόμενο πως το Ζα είναι το ολαυικό πίσω και η δεύτερη λέξη μόνον ελληνική, το 'Οριον. Μία ολαυική και μία ελληνική λέξη δικαιολογούνται πάρα πολύ λιγότερο από δύο ελληνικές μαζί, που εναρμονίζονται, αλλά και εννοιολογικά θαυμάσια, κάτι που δεν συμβαίνει στην άλλη περίπτωση. Πανάρχαια ελληνική περιοχή, πρόσκαιρη κι ασθετική η ολαυική παρουσία, πανάρχαια ελληνική και οι

ΒΡΑΔΕΤΟ

●) Συνέχεια από τη σελίδα 124

ρος από τις επιδρομές διαφόρων. Στον πόλεμο του 1912—1913 στο Βραδέτο είχαν καταφύγει πολλές οικογένειες από πολλά χωριά για να γλιτώσουν από τους Τούρκους. Στο χωριό αυτό είχαν κουβαλήσει τότε τα πιο πολύτιμα αντικείμενα για να γλιτώσουν από το πλιάτσικο των Αρβανιτών.

1943—1944

Κατά τον Λαζαρίδη: «Το ίδιο παιγνίδι επαναλήφθηκε και στα 1943—44 από το φόβο των Γερμανών, που τότε είχαν κάψει τα μισά σχεδόν χωριά του Ζαγοριού. Και ενώ δεν υπήρχε τρόπος που να μην πάτησαν πόδι οι Γερμανοί, στο Βραδέτο δεν πέρασαν καθόλου Γερμανοί».

Κατά την εποχή εκείνη σκοτώθηκαν υπό των Ναζί οι Βραδετινοί Βασίλειος Τσουμάνης και Δημήτριος Τσουμάνης — Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων - Τμήμα Ερεύνες —.

Για το Βραδέτο ο Γεώργιος Β. Σωτήρης έγραψε τους εξής στίχους «Έμμετρος Ιστορία του Ζαγοριού» (ανέκδοτος).

ΙΓ' ΒΡΑΔΕΤΟΝ

Και το Βραδέτο στο βουνό ψηλά είναι κτισμένο,
και με αέρα καθαρό πάντοτε δροσισμένο.
Έχει ωραία θέρετρα και εις ωραία μέρη,
παρθερίζουν πρόβατα πολλά το καλοκαίρι.
Έχουνε και χωράφια, γεννήματα που σπέρνουν,
κ' επάνω κάτω, κάμποσα θερίζουν, εισοδεύουν.
Η εκκλησία του καλή, Γέννησις Παναγίας
Είναι κι αυτή από τα καλές κι ωραίες εκκλησίας.
Κάμουν κι εδώ πανήγυρον οκτώ το Σεπτεμβρίου,
Ωραίων, έμορφον, καλών, γεμάτο μεγαλείου.
Είν' έμορφο χωριό πατρίς Αναστασίου
Γυμνασιάρχου υιού Σακελλαρίου,
κι επαναστάτου άξιου Νικόλα του Μηλιώνη,
που Τούρκους εις τον πόλεμον χτυπούσε, φαρμακώνει.
Των Τσιγαράδων αδελφών ως και του περιφήμου
του προεστώτος Ζαγοριού Νούτσου του Κοντοδήμου.
Που για πρόνομία στην Πόλη είχε πάει.
Στο γύρισμα τον σκότωσε Σουλεϊμάν Πασίνα
τη μέρα π' Αληζότ Πασά έπαιρνε γι' άνδρα της.
Οι Κοντοδήμου αδελφοί Χριστόδουλος και Νούτσος
μαζί με τον Νικόδημον έκτισαν τον Αϊ - Γιάννη
εις του Ρογκοβού τη θέση, το θείο Μοναστήριον.

Για το Βραδέτο έγραψαν:

Κ. Λαζαρίδης «Το Βραδέτο», «Ηπειρωτικός Αγών» 1955
Αυγούστου 28 και «Σύντομη περιγραφή του Βραδέτου — Τοπωνυμίες», ανέκδοτος μελέτη.

(Συνεχίζεται)

Καιμία ιστορική κάλυψη, αλλά ούτε και η λογική, αμνηστική για το λεγόμενο πως το Ζα είναι το ολαυικό πίσω και η δεύτερη λέξη μόνον ελληνική, το 'Οριον. Μία ολαυική και μία ελληνική λέξη δικαιολογούνται πάρα πολύ λιγότερο από δύο ελληνικές μαζί, που εναρμονίζονται, αλλά και εννοιολογικά θαυμάσια, κάτι που δεν συμβαίνει στην άλλη περίπτωση. Πανάρχαια ελληνική περιοχή, πρόσκαιρη κι ασθετική η ολαυική παρουσία, πανάρχαια ελληνική και οι

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

ΚΛΕΑΡΧΟΣ
ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΗΣ

Πέθανε ο αποκαλούμενος «πρίγκιπας των παραγωγών» κινηματογραφικών ταινιών Κλέαρχος Κονιτσιώτης σε ηλικία 61 ετών.

Γεννήθηκε το 1928 στους Ασπραγγέλους όπου και έζησε τα πρώτα παιδικά του χρόνια. Το αξιόλογο σπάτι του — όπου είχε έντονες αναμνήσεις — πουλήθηκε το '43 από τους Ναζί. Έκτοτε αποσπείονταν αραιά τη γένετρα ανασυνθέοντας συγγενικές σχέσεις και παιδικές μνήμες.

Οι 40 περίπου ταινίες που γύρισε σαν παραγωγός, χαρακτηρίζονται από νεωτεριστικό πνεύμα και αγάπη για το ωραίο και το εντυπωσιακό. Έκανε το ντεμπούτο του στις αρχές της δεκαετίας του '50 με τις ταινίες «Ροκ εν ρόλ», «Στουρνάρα 288», «Αστέρας», «Ακολουθήσαν οι ταινίες «Ζητείται ψεύτης», «Ο γαμπρός της Ευτυχίας», «Η Αθήνα τη νύχτα».

Συνέχισε το 1963 με τα «Χτυποκάρδια στο θανάτο» και τον «Καζανόβα». Η ταινία του «Προδοσία» απέσπασε το βραβείο Κριτικών στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, καθώς και το ειδικό βραβείο της Ευρωπαϊκής Ειρήνης του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Μόσχας και συμμετείχε στο Φεστιβάλ των Καννών.

Ακολούθησαν οι ταινίες «Τον παλιό εκείνο τον καρό», «Κορίτσια στον ήλιο», «Κόμισσα της φάμπρικας», «Η Επιστροφή», «Μιας πεντάρας νάτα», «Τα τρένα που φύγαν», «Το αγίστρι», μια διεθνής παραγωγή σε σενάριο του ίδιου, «Κλειστό παράθυρο» που έλαβε βραβείο Σκηνογραφίας στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, «Το μεγάλο κανόνι» και πολλές άλλες.

Τα τελευταία χρόνια έμεινε πίσω από τα κινηματογραφικά κυκλώματα και ασχολήθηκε περισσότερο με τις τηλεοπτικές παραγωγές.

Το Αττικό χόμα που σκεπάζει ακόμα ένα αξιόλογο τέκνο του Ζαγοριού, ας σταθεί ανάλαφρο στον Κλέαρχο Κονιτσιώτη.

ΠΛΑΤΩΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Τόσο αδόκητα, τόσο πρόωρα, τόσο απότομα, έφυγε απ' ανάμεσά μας, ο φίλατος μου Πλάτων Δημητριάδης. Τσεπελοβίτης απ' τη μάνα του την αρχόντισσα Πελαγία, κόρη του κυρ Γιαννάκη Καρανάσιου του άρχοντα, που στόλισε το Τσεπελόβο με τρία ωραίατα παραγκέλια και Μπαγιώτης απ' τον πατέρα του, το θαυμάσιο κυρ Γούλα Δημητριάδη...

Αντών των αιμνήτων γονέων του γιος ήταν ο Πλάτων. Και κληρονόμησε όλα τους τα προτερήματα. Ευγενής, χαρούμενος, κοινωνικός, φιλόξενος, γεμάτος καλοσύνη και συμπόνια για όλους. Πάντα πρωτοπόρος σε κάθε Ζαγορία εκδήλωση και προσπάθεια, σε Ζαγορίσιος, για την προκοπή και διατήρηση της Ζαγορίας πολιτιστικής μας κληρονομιάς...

Σα στρατιωτικός ξεκίνησε, όταν

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ανδρόθυμα και με την απέραντη εργατικότητα του και την ευσυνειδήσια του, ανέβηκε σε ανώτερο βαθμό της στρατιωτικής ιεραρχίας. Και τον τίμησε το βαθμό του με την τιμότητα του και την αξιοσύνη του...

Σεμνός, απόλυτα ανιδιοτελής κι εργατικός, καταξιώθηκε σε στρατιωτικό. Πρόσφερε πάντοτε τις υπηρεσίες του προς την Πατρίδα, μ' απόλυτη αγάπη και φιλοπατία. Απέραντα άριστος οικογενειάρχης.

Παντρεύτηκε μια εκλεκτή κόρη της Μακεδονίας την κ. Λένα κι οι δυο μαζί χέρι, χέρι ζήσανε αγαπημένα κι απόχτησαν ένα αγόρι και μια κόρη, χαρά τους και καμάρι τους, στολίδι του σπιτιού τους...

Με τη στοργή τους και τις φροντίδες τους τα αποκατέστησαν και τώρα αποτελούν άξια μέλη της Ελληνικής και της Ζαγορίας κοινωνίας μας...

Δεν ήταν πάντα χαρούμενη η ζωή του Πλάτωνα Δημητριάδη. Έχασε δυο αδέρφια, το Χριστόδουλο και το Νίκο και δυο αδερφές, την Ιουλίνα και την Ευγενούλα. Πόσο πόνεσε, πόσο πόνεσε, για το χαμό τους...

Τώρα ο τόσο φίλατος μου Πλάτων αναπαύεται με τους τιμημένους, τους άξιους και τους δίκαιους. Ο Απόστολος Πέτρος δεν του αρνήθηκε τον ανοίξει την πόλη του Παραδείσου...

Ο σπαραγμός που άφησε στην αγαπημένη του οικογένεια είναι μεγάλος, μα πιστεύω, η στοργική Μεγαλόχαρη, θα τον αμβλύνει...

Αιώνια η μνήμη σου αλησμόνητε Πλάτωνα Δημητριάδη.

Ε. Γ.

ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΜΑΟΣ

Ένας θαυμάσιος Τσεπελοβίτης, ο Γιώργος Δ. Μάος, μας άφησε χόμα το καλοκαίρι.

Γέννημα και θέρμα Τσεπελοβίτης, από την αρχοντική οικογένεια των Μάων. Εδώ γεννήθηκε, εδώ έμαθε γράμματα στο Δημοτικό και στο Σχολαρχείο. Και μετά στην Εμπορική Σχολή Θεσσαλονίκης, απ' όπου αποφοίτησε με άριστα. Μετά τη στρατιωτική του θητεία εργάστηκε σε Δημόσια Τηλεσκόπια, πάντα ευσυνειδήτως κι ευδόκμως.

Παντρεύτηκε με κόρη της Μακεδονίας, κι απέκτησαν δυο αγόρια, που τα μεγάλωσαν και τα αποκατέστησαν θαυμάσια και χάρηκε εγγόνια.

Αγάπη του το Τσεπελόβο κι η ζωή του. Ερχόταν κάθε καλοκαίρι στα πατρικά του σπία. Ήταν πάντα χαρούμενο, με πηγάδι χιούμορ και χαριτωμένα πειράγματα...

Στον πόλεμο του 1940 στη πρώτη γραμμή με άριστη διαγωγή...

Τέφερε τα τελευταία χρόνια πολύ, πάρα πολύ. Όμως με υπομονή, πίστη στο Θεό κι αισιοδοξία... Και πάντα ερχόταν στο χωριό το καλοκαίρι...

Το περασμένο καλοκαίρι ήταν το

τελευταίο του. Πέθανε στη Θεσσαλονίκη.

Αιώνια σου η μνήμη Γιώργο.
Ε. Γ.

ΙΟΥΛΙΑ ΒΟΛΟΓΙΑΝΝΙΔΟΥ -
ΚΥΡΚΟΠΟΥΛΟΥ

Κοντά στον μοναχισμό της και την νύφη της Λίτσα άφησε την τελευταία πνοή της, η Τσερδαριώτισσα αρχόντισσα Ιουλία —Θεία (Λία), πρώτη θυγατέρα του Μιχαήλ Κυρκόπουλου. Δεν ήταν γραφό της να ταφεί στα χώματα του αγαπημένου της χωριού που τόσο λάτρευε. Την τελευταία πνοή της άφησε στους Ωραίους Ευβοίαν όπου και ετάφη. Στα 97 χρόνια της ζωής της ο νους της ήταν στο αγαπημένο της χωριό το Τσερβάρι και σε μας που μας προσέφερε τόσα πολλά. Το ελαφρύ χόμα των Ωραίων σκέπασε το άτρυχο κορμί της αλλά η ψυχή της φτερουγίζει στο Ζαγορίσιο χόμα που την γέννησε.

Αιώνια η μνήμη σου θεία (Λία).

Οι ανεψιές σου
Αλίκη Βλαχοπούλου — Αναστασία
Μερότη Βλαχοπούλου — Κουτρούμπα
Νίκη Βλαχοπούλου
Φρόσω Τσαβαλιά — Γκαγκοπούλου

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΣΤΑΣΙΔΙΩΝ

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Ελαφροτόπου αποφάσισε την αντικατάσταση των στασιδίων της εκκλησίας «ΠΑΝΑΓΙΑ».

Παρακαλεί όλους τους απανταχού Ελαφοτοπίτες να συνδράμουν.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ

ΔΙΑΦΟ. — Η κ. Λιλί Παληού επέλεξε 4ετες μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του πολυματημένου της σεζόγου στον Ιερό Ναό της Ριζαρείου Σχολής και διέθεσε:

40.000 δραχ. στον Ιερό Ναό Διολέου.
30.000 δραχ. για βραβεία μαθητών της Ριζαρείου Σχολής
20.000 δραχ. στο Ναό της Ριζαρείου Σχολής
5.000 δραχ. στην εφημερίδα «Ηπειρωτικών Μελών».

ΣΥΛΛΑΓΗΤΗΡΙΑ

ΚΑΤΩ ΣΟΥΛΕΝΑ. — Το Διοικητικό Συμβούλιο του «ΜΟΡΦΟΤΙΚΟΥ ΕΞΩΡ-ΙΣΤΙΚΟΥ ΣΤΑΛΟΓΟΥ» Κατω Σουδενών, εκφράζοντας την οδύνη όλων των συγχωριανών μας, για το χαμό του παληκαριού ΓΙΩΡΓΟΥ ΗΛΙΑΔΗ, πύλου, συγκυβερνήτη του τραγικού αεροπλάνου, στέλνει τα παλαιότερα συλλυπητήρια στους χαροκαμένους γονείς ΠΑΚΗ και ΜΑΓΔΑΛΙΝΗ ΗΛΙΑΔΗ, στην οικογένεια του θείου του ΤΑΣΙΟΥ ΗΛΙΑΔΗ και σ' όλους τους συγγενείς.

Εισφορές

5.000

Λαμπρίδης Νεόφυτος

2.400

Αποστόλου Ιωάν. Ανδρέας
Ζώης Αλέκος

2.200

Πασχάλη Π. Ευθαλία

2.000

Βαρέλη Χρ. Μερότη
Βασιλά Γρ. Ελένη
Βαταβάλης Αντώνιος
Βλαχοπούλου — Βελέντζα Μίνα
Γενναδίου — Περαπικού Πιάτσα
Καλλέας Βασίλης
Ρέππας Γεώργιος
Τσορόνη — Ράπτη Αν. Όλγα

1.500

Αναστασιάδης Αν. Δεονίδας
Βαταβάλης Θεμιστοκλής
Δάλλας Κ. Μιχαήλ
Δαλαγγέλης Άγγελος
Θεοδώρα Θεοδ. Σάββας
Καρίτσος Χρ. Ιωάννης
Κατσίκης Χρ. Σπύρος
Κομμάρος Φωκίων

Κρίτης Μιχαήλ

Λούτα — Σιάκα Γαλάτεια

Ντινούλης Κωνσταντίνος

Οικονόμου Ιωάννης

Σακελλαρίου Χαράλδης

Στυλίδης Χρ. Γεώργιος

Στυλίδης Π. Κώστας

Στυλίδης Π. Χρήστος

Τζιώβα Ε. Αθηνούλα

Τριανταφυλλίδης Γ. Κωνσταντίνος

Τσαούση — Ιωαννίδου Έρρικα

Τσαούση — Βαγγελή Ρένα

Τσάντη Απ. Σανθίτση

Τσάτσου Νικ. Έλλη

Τσέπη Παν. Κούλα

Τσέπη Π. Ιουλίνα

Τσοκαλίδου Ισαβέλλα

Φραγκοπούλου Δανάη

Φωτίου Ι. Νικόλαος

Φωτίου — Ζαχάρη Μαρία

Χριστοφορίδου Χ. Καλλιό

1.200

Κατσιώτης Β. Νίκη

Κρατάση — Γκορτίου Λούλα

Ταυλαμάκης Αλ. Σπύρος

Τομής Γεώργιος

Φωτίου Ελευθέριος

Χατζής Δημ. Βασίλειος

1.000

Καραβώστας Κ. Αλκιμάδης

Καρατζάς Ιωάννης

Παπακόστα Κλεονίκη

Στεφανοπούλου - Βλαχοπούλου Ιωάννη

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

ΛΕΠΤΟΚΑΡΤΑ. — Πέτυχαν σε ανώτερες και ανώτατες σχολές οι:

1) Δέσποινα Σαβδοπούλου, πολιτικός μηχανικός στη Θεσσαλονίκη.
2) Βασίλειος Μεγγιλιδής, κοινωνιολόγος, Αθήνα.
3) Ιωάννης Αποστόλου, ΤΕΙ ορυχείων Κοζάνης.

Θερά συγχαρητήρια στους επιτυχόντες και να έχουν υγεία και δύναμη για τις παραπέρα σπουδές τους.
Φ. Γ.

ΕΝΤΑΞΗ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ
ΣΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ
ΟΙΚΙΣΜΟ

● Συνέχεια από τη σελίδα 121

νται, κύρια απ' τη μετακίνηση των πληθυσμών. Η δυναμική παρουσία της μοντέρνας αρχιτεκτονικής, αποτελεί τον κυρίαρχο λόγο συνειδητοποίησης του κινδύνου της αλλοίωσης και καταστροφής όχι μόνο της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, αλλά γενικότερα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ένα φαινόμενο που παρουσιάζεται σε ευρωπαϊκό πλέον επίπεδο. Ένας κίνδυνος που οδηγεί στην υπογραφή του Χάρτη της Βενετίας (1954) και τη Διακήρυξη του Άμστερνταμ (1975) από πολλά κράτη.

Αυτός ο προβληματισμός, σε διεθνές πλέον επίπεδο, που εμφανίζεται έντονα τη δεκαετία του '60, οδήγησε στη διατύπωση ωρισμένων βασικών προδιαγραφών για την ανέγερση νέων οικοδομών σε παραδοσιακό ή ιστορικό περιβάλλον. Στη γενικότητα που παρουσιάζουν αυτές οι προδιαγραφές, προβάλλει χαρακτηριστικά η ανάγκη της ταυτότητας του κτιρίου. Μιας ταυτότητας που καθορίζεται απ' την εποχή κατασκευής του, τα υλικά και τους τρόπους δόμησης, απ' την αποτύπωση σ' αυτό όλων των οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών της εποχής του, και τέλος απ' τον αποκλεισμό της παραχάραξης της εξωτερικής πορείας των ιστορικών, λειτουργικών και μορφολογικών στοιχείων.

Αν και ακόμα δεν ξεκαθαρίστηκε, ή δεν αποφασίστηκε, γιατί οι απόψεις είναι εξίσου σεβάσιμες και διαθέτουν την ανάλογη επιχειρηματολογία, εν τούτοις ανάμεσα, στην εκκωφαντική αντίθεση, στην ψευτομυσική υπαινικτική παρουσία μορφολογικών (κυρίως) στοιχείων, στην ουδετερότητα, στη στείρα μίμηση και στην εξελικτική πορεία, πιστεύω (προσωπικά) ότι κάθε νέο κτίριο που δομείται σε τέτοιους ευαίσθητους οικισμούς, πρέπει να διέπεται απ' τις βασικές αρχές οργάνωσης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του συγκεκριμένου οικισμού. Παραστατικά κι απλά να υφαιίνεται στο στίγμα της παράδοσης με το ιφάδι του σήμερα. Βέβαια

τι είναι και ποια είναι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική και κύρια ποιες είναι οι αρχές οργάνωσης και λειτουργίας της είναι ερωτήματα που η απάντησή τους προϋποθέτει γνώσεις με τις οποίες θα γίνει η έρευνα και η ανάλυσή τους.

Αυστηρώς στη χώρα μας και ιδιαίτερα στην Ήπειρο, η παραδοσιακή αρχιτεκτονική ταυτίζεται με εκείνη που προηγούμενου αιώνα. Και ακόμα - ακόμα με μια αφαιρετική, εξ' αδυναμίας, ταχυδακτυλουργία ταυτίστηκε με το τόξο ή την καμάρα, το ξύλινο κιγκλίδωμα, την κεραμοσκεπή στέγη και τα στενά παράθυρα. Η πτώχευση δηλ. της αρχιτεκτονικής μας στο μεγαλύτερο της. Και η θεώρηση της παραδοσιακής μας αρχιτεκτονικής μ' αυτό το πρίσμα δεν γίνεται δυστυχώς απ' τους ανειδίκευτους μελετητές, αλλά κι από δήθεν «ειδικούς», και το χειρότερο, απ' τους επαίοντες που ασκούν τον έλεγχο των μελετών. Ξεχνάνε ή δεν γνωρίζουν πολλοί τον «ηλιακό» με τα μεγάλα παράθυρα, το χαγιάτι κυρίως στο νοτιά (τον κατ' εξοχήν δηλ. μεσογειακό χώρο). Επίσης, ο χώρος της αυλής, που αποτελούσε ανέκαθεν έναν, εξίσου με τον εσωτερικό, ζωτικό χώρο τονίζοντας τη γκάμα της κλιμάκωσης κλειστός - ημιυπαίθριος - αίθριος χώρος. Επίσης, για τα Γιάννινα, το ύψος του αυλόγερου που δεν το επέβαλλε μόνο ο φόβος του Τούρκου, αλλά και η ιδιαιτερότητα που ήθελε ο χρήστης, η θέση του κτιρίου στο οικοπέδο που δεν καθόριζε ούτε το Δ ίσον με 3 συν μηδέν δέκα του Η, ούτε τα 2,50 μ. αλλά κυρίως ο προσανατολισμός και οι σχέσεις του με το γείτονα. Ξεχνάμε ή δεν βλέπουμε με μάτια που βλέπουν (LE CORBUSIER) τα παράθυρα στους μεσότοιχους που μια μόνο διάταξη (κατάργηση δουλείας φωτισμού) τα εξαφανίζει. Προφανώς η έννοια του φωταγωγού κατέστρεψε τα χαρακτηριστικά εσωτερικά παράθυρα, ενώ οι διατάξεις —φραγμοί— για άνετη διέλευση διαβίωσης, απαγορεύουν το χαμηλό (2,20 - 2,50 μ.) πλην όμως χαρακτηριστικό ύψος των χώρων, αφαιρώντας τη ζεστασιά

του χώρου και προσδίδοντας του την ψυχρότητα της ισοπέδωσης.

Στοιχεία δηλ. άγνωστα, που δυστυχώς εξαφανίζονται. Μια εξαφάνιση που συντελείται κύρια απ' τη μεταφορά και ανασπαράγωγή του διαμερίσματος της αστικής πολυκατοικίας όχι μόνο στην υπαίθρο, αλλά και στους ίδιους τους παραδοσιακούς οικισμούς. Αυτός ο τρόπος παραγωγής αρχιτεκτονικού έργου επιβεβαιώνει την άποψη - θεωρία του αρχιτέκτονα της κάτοψης. «Σχεδιάζεται» δηλ. η κάτοψη του κτιρίου και στη συνέχεια γίνεται η προσπάθεια της οργάνωσης των όψεων (κυρίως της «πρόσοψης»). Μια μονόδρομη διαδικασία που καταργεί τη διαλεκτική σχεδιαστική σχέση ανάμεσα σε κάτοψη - όψεις - λεπτομέρειες με προοπτικά ή αξονομετρικά σκίτσα ή σχέδια.

Η άγνοια των βασικών αρχών οργάνωσης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής οδηγεί και στην αδυναμία ή στην αναγκαιότητα της σωστής χρησιμοποίησης των σύγχρονων υλικών. Εδώ ακριβώς βρίσκεται το κλειδί. Η προσφυγή στα παραδοσιακά υλικά (πέτρα, ξύλο κ.λπ.) δεν σημαίνει κατ' ανάγκη και επίλυση του προβλήματος. Άλλωστε τα δείγματα κιτς είναι τόσο πολλά που αποδεικνύουν πλέον την αναγκαιότητα για νέους επαναπροσδιορισμούς. Κατηγορήθηκε και συνεχίζει να κατηγορείται το μπετόν αρμέ. Μπήκαν στη μαύρη λίστα το αλουμίνιο, το κρύσταλλο, ο υαλόπλινθος, το πλαστικό, το PLEXI - GLASS και μια σειρά άλλων σύγχρονων υλικών.

Στη μαύρη αυτή λίστα έπρεπε και πρέπει, αντ' αυτών, να καταχωρηθούν όλοι εκείνοι που η αδυναμία τους στέκεται εμπόδιο για τη σωστή χρήση των υλικών αυτών, για την αρμονική συνύπαρξή τους, για την αποτελεσματική «γονιμοποίησή» τους μέσα στους κόλπους των αρχών οργάνωσης των αντιληπτικών στοιχείων που διέπουν την παραδοσιακή μας αρχιτεκτονική.

Η τεχνολογική εξέλιξη, η έρευνα και η μελέτη οδήγησαν και οδηγούν στην εφεύρεση - ανακάλυψη νέων υλικών με τέτοιες

ιδιότητες, που ουσιαστικά στοχεύουν στην εξυπηρέτηση του ανθρώπου. Ο άνθρωπος απ' την εποχή του σπηλαίου μέσα στη διαχρονική του εξέλιξη (παλαιολιθική - νεολιθική - εποχή και τους λιμναίους οικισμούς, εποχή χαλκού, κλασσική περίοδος, ρωμαϊκά χρόνια, βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδος) έθετε στην υπηρεσία του τα οποιαδήποτε υλικά που ανακάλυπτε. Άλλωστε, αυτά τα υλικά με τις δεξιότητες χρήσης τους καθορίζουν και τα χαρακτηριστικά μνημεία της ακμής και παρακμής της κάθε εποχής. Αναφέρω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στη ζωγραφική, για να κατανοηθεί καλύτερα και περισσότερο η χρήση των υλικών. Ο άνθρωπος είναι στενά δεμένος με τη ζωγραφική. Τα υλικά που χρησιμοποιούσε στη ζωγραφική των σπηλαίων, είναι τελείως διαφορετικά από εκείνα που βρέθηκαν στα Ανάκτορα της Κνωσσού, ενώ αυτά διαφέρουν με τη σειρά τους, εκείνων των επιτοίχων της Σαντορίνης. Επίσης στις τοιχογραφίες των Βυζαντινών ναών χρησιμοποιούνται χρώματα και τεχνικές που εκφράζουν την αντίστοιχη εποχή που εξελίχθηκαν ή εγκαταλείφθηκαν στην Αναγέννηση, με αποκορύφωμα τη μοντέρνα και μεταμοντέρνα περίοδο της ζωγραφικής που συντελέσθηκε επαναστάση τόσο στα υλικά όσο και στις τεχνικές.

ΤΑΙΟΚΤΗΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΘΩ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ιωάννινα: Λόρδου Βύρνας 21
Τηλ. 0651/28.088-26.266

Αυτόματος Τηλεφωνητής
33 469

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βαρζίκας Βύρων
Βαρζίκας Κώστας
Γιαννακός Ευριπίδης
Λαμπρίδης Στάθης
Νικολαΐδης Γιάννης
Τζιάβας Βασίλης
Τζιάβας Φρίξος
Τσαούσης Πηνελόπη

ΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

Γ. Δούβαλη - Ε. Αποστόλου
28 Οκτωβρίου 41

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ
ΤΗΣ ΠΑΛΙΟΡΗΣ

ΣΤΟ ΜΙΚΡΟ ΠΑΠΙΓΚΟ

Παλιές μνήμες ξαναζούν στο Μικρό Παπικό. Το παρόν συναντά το παρελθόν. Το σήμερα καλεί το χθες, καλεί τις αναμνήσεις να ζωντανέουν, να θεριφούν, καλεί τη νέα γενιά να γευτεί κάτι ονειρικό και μακρινό, κάτι απίθανο και συγχρόνως χειροπιαστό. Παρασκευή πρωί ο κόσμος κατευθύνεται στο γραφικό εκκλησάκι της Παλιόρης, ένα τέταρτο μακριά από το Μικρό Μαχαλά. Ευχές ακούγονται από παντού ενώ μέσα στο χαμηλότατο ναό η ψαλμοδία υψώνεται ευχαριστήρια στον ουρανό. Μετά το τέλος της λειτουργίας όλοι μαζί και με συνοδεία τους ήχους του κλαρίνου και του βιολιού αρχίζουν μια σειρά επισκέψεων. Πρώτη στάση των εύθυμων χωριανών αλλά και των παραξενεμένων και γοητευμένων ξένων είναι το σπίτι του δασκάλου κ. Αποστόλου Ανδρέα. Η οικοδόσπινα του σπιτιού, κ. Χαρίκλεια, αρχίζει τα κεράσματα με τον παραδοσιακό φοκά. Ακολουθούν τα τσίπουρα και οι μεζέδες. Το κέφι ανάβει και η εύθυμη συντροφιά μεγαλώνει, καθώς καινούριοι αλλοδαποί καταφάνουν απορημένοι και ξεφαντισμένοι. Ρωτούν με τα σπασμένα ελληνικά τους τι συμβαίνει, ενώ εμείς προσπαθούμε να τους εξηγήσουμε πως η ημέρα αυτή είναι σημαντική μας και ένα παλιό έθιμο αναβιώνει, ένα έθιμο που αντιστάθηκε στην τριβή του χρόνου, της τεχνολογίας και του αυτοματισμού.

Το γλέντι έχει συνέχεια στο σπίτι του προέδρου κ. Οδυσσέα Σκούρη. Η κ. Ναυσικά Σκούρη πηγαυνοέρεται φορτωμένη μεζέδες και πικάντικες λιχουδιές, ενώ ο κ. Οδυσσέας Σκούρης λεβέντικα χορεύει στους ήχους του κλαρίνου του κ. Λευτέρη Χαρέα, το «Μη με κοιτάς που γέρασα κι ασπρίσαν τα μαλλιά μου». Η παρέα, η τόσο πολύμορφη και εύθυμη μαζί, σιγοτραγουδά, γοητευμένη από την ομορφιά που περιλείουν οι στίχοι των τραγουδιών, οι στίχοι των οποίων οι ρίμες χάθηκαν μέσα στα βάθη της ιστορίας, στίχοι των οποίων οι δημιουργοί ξεχάστηκαν ενώ τα αριστουργήματά τους έγιναν κτήμα πολλών γενεών. Και... το γλέντι συνεχίζεται. Σειρά έχει το σπίτι του δασκάλου κ. Αθανασίου Χριστοδούλου. Και εδώ το ίδιο κέφι, τα ίδια κεράσματα. Η οικοδόσπινα κ. Ελεντίνα, τρέχει να εξυπηρετήσει τους πάντες. Όλα παραδοσιακά, όλα σε μια συνεχή προσπάθεια αναβίωσης του χθες, του παρελθόντος, των εθίμων.

Και ο κύκλος των επισκέψεων κλείνει στον νεοενοχρήσαντα ξενώνα των αδελφών Τσουμάνη «Ο ΔΙΑΣ». Η νεολαία δεν... παραδίδεται εύκολα το τσίπουρο κάνει το θαύμα του. Κάτω από τον καυτό ήλιο, απότη και ξυπόλητη συνεχίζει το χορό. Είναι φανερό... Η αγάπη στην ντόπια μουσική, στο δημοτικό τραγούδι είναι, θα λέγαμε, κληρονομική. Τα υλικά δούνα μας, προστάτησαν την πα-

Τα χωριά μας

ράδοση, μετατρέποντας το χωριό μας ένα ισχυρό φρούριο, μια κοινότητα αποφασισμένη να παλέψει για την αγνότητά της, για την πρωτοτυπία της.

Το γλέντι θα συνεχιστεί το βράδυ στην πλατεία του Αϊ-Ταξιάρχη. Ντόπιοι και ξένοι δίνουν τα χέρια και παραδίδονται στους μελωδικούς σκοπούς του κλαρίνου ξεχνούν τα καθημερινά τους προβλήματα, ξεχνούν το σήμερα που τους καταπιέζει, τους κυνηγά. Οι νέοι ξεφαντώνουν ενώ οι γεροντότεροι κάτω από το χαγιάτι της εκκλησίας αναπολούν τα παλιά. Η ώρα περνά... Το πρώτο φως της ημέρας διαπερνά τα φυλλώματα του πλατάνου της εκκλησίας. Ο ήχος του βιολιού και του κλαρίνου σβήνει... Του χρόνου πάλι, να 'μαστε καλά...

Ιωάννα Α. Αποστόλου

ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟ ΔΙΗΜΕΡΟ

—15 και 16 Αυγούστου—

ΣΤΟ ΜΕΣΟΒΟΥΝΙ

Στις 15 Αυγούστου γιορτάστηκε στο Μεσοβούνι η μνήμη της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στην ομώνυμη εκκλησία του χωριού τελέστηκε πανηγυρική λειτουργία και ακολούθησε ο καθηγεμένος αγιασμός. Στις λατρευτικές εκδηλώσεις της ημέρας πήρε μέρος πολύς κόσμος: μόνιμοι κάτοικοι του χωριού και κυρίως παραθεριστές Μεσοβουνιώτες, που ήρθαν στο χωριό για ένα διάστημα μικρό ή μεγάλο, για να ξεκουραστούν, να απολαύσουν τη φύση και την ησυχία κι ακόμα να νιώσουν ευχάριστα στο γενέθλιο τόπο τους, όπου είναι πολλά τα ερεθίσματα, που συντελούν στην εκδήλωση ποικίλων και έντονων συναισθημάτων.

Στα πρόσωπα των προσκεκλημένων εύκολα μπορούσε να διακρίνει κανείς μια χαρακτηριστική έκφραση ευλάβειας, κατανύξης και ιλαρότητας. Αυτά τα συναισθήματα παρουσιάζονται ιδιαίτερα έντονα, έχουν κάτι το ξεχωριστό, όταν δημιουργούνται μέσα σε οικείο περιβάλλον, με το οποίο ο άνθρωπος διατηρεί ισχυρό ψυχικό δεσμό, όταν η επαφή μ' αυτό το περιβάλλον ανακαλεί στον εσωτερικό μας κόσμο, αναμνήσεις, σπινές ζωής, που συνοδεύονται από τα ανάλογα συναισθήματα.

Ο εκκλησιασμός και το προσκύνημα αυτή τη μέρα της μεγάλης γιορτής, η επαφή με το φυσικό περιβάλλον, η επικοινωνία με γνωστά και φίλα πρόσωπα, που βρέθηκαν πάλι στο προσφιλή χώρο του χωριού τους μετά από ένα αρκετό χρονικό διάστημα αποπνοίας, προσφέρει σε κάποιο βαθμό ψυχική ανανέωση, εκείνο που αναζητάει ο άνθρωπος της εποχής μας.

Από νωρίς το βράδυ της γιορτής —15 Αυγούστου— άρχισε το πανηγύρι στην πλατεία του χωριού και διάρρηξε όλη τη νύχτα και συνεχίστηκε την επομένη μέρα από το βράδυ ως το ξημέρωμα.

Συμμετείχε αρκετός κόσμος από

το Μεσοβούνι και από τα γύρω χωριά. Το συγκρότημα λαϊκών οργάνων του Τζιχάνι έδωσε ευχάριστο τόνο στην πανηγυρική συγκέντρωση, παίζοντας με πολλή διάθεση και τέχνη ωραίους χορευτικούς σκοπούς, ιδιαίτερα το δεύτερο βράδυ του πανηγυριού κι ενθουσίασε τους χορευτές και γενικά όλους όσους συμμετείχαν στο γλέντι. Τη δεύτερη βραδιά —16 Αυγούστου— το γλέντι κι ο χορός έγινε σχεδόν αποκλειστικά μέσα στον κύκλο των χωριανών, γι' αυτό κι ο ενθουσιασμός ήταν περισσότερος και το κέφι πιο παγιά και έντονο.

Οι νέοι του χωριού αυτό το βράδυ, επηρεασμένοι από την ευχάριστη διάθεση, που δημιουργούσε όλο το γύρω γινώστο και φιλικό περιβάλλον, η καλύτερη προσπάθεια των οργανοπαίκτων και η ευθυμία που προκάλεσε το ποτό, δημιούργησαν ένα πραγματικό ξεφάντομα χορού και γλεντιού, που άφησε σ' αυτούς ζωντανές εντυπώσεις.

Αντίς τις μέρες της γιορτής και του πανηγυριού οι γιορταστικές εκδηλώσεις παίρνουν ένα ιδιαίτερο χρώμα για τον καθένα, που συνδέεται ψυχικά με το χωριό και ιδιαίτερα γι' αυτούς που το επισκέπτονται ύστερα από κάποιο αρκετό χρονικό διάστημα.

Η επαφή με το γύρω φυσικό περιβάλλον, οι φιλικές επικοινωνίες και συζητήσεις με γνωστά και αγνώστα πρόσωπα, οι παραδοσιακοί μουσικοί σκοποί, που παίζονται κι ο χορός, που διαρκεί, ζωντανεύουν αναμνήσεις, φέρνουν στη θύμηση σπινές και γεγονότα, προκαλούν ποικίλα συναισθήματα, απομακρύνουν για λίγο τον άνθρωπο από την πεζή και κουραστική καθημερινότητα.

Βέβαια για την οργάνωση και πραγματοποίηση των γιορταστικών εκδηλώσεων χρειάστηκε φροντίδα και προετοιμασία, την οποία ανέλαβαν το κοινοτικό συμβούλιο, η εκκλησιαστική επιτροπή, οι υπεύθυνοι για την εξυπηρέτηση του κοινού με τη διάθεση ποτών, μεζέδων, αναψυκτικών και άλλα πρόσωπα του χωριού, που βοήθησαν κι αυτά με το δικό τους τρόπο αυτή την προσπάθεια.

Πιστεύουμε ότι η πείρα θα βοηθήσει για ακόμα καλύτερη οργάνωση του πανηγυριού στο μέλλον, που θα είναι ένα κίνητρο για την προσέλευση στο χωριό μας περισσότερων Μεσοβουνιωτών, που ζουν στις διάφορες πόλεις και κυρίως νέων κατά την περίοδο των μεγάλων εορτών και του καλοκαιριού.

X. Δ.

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

ΑΝΘ. ΠΕΛΙΝΑ. — Στον αγαπητό μας Γιώργο Γκολέτση — για τον αξέχαστο Πανωσοδυνητή διηγή — του Φάνη Γκολέτση — και στη μνήμη τέρα του Πάπη, θερμά συγχαρητήρια για την επιτυχία του στη Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών Αθηνών.

Γιώργος Δοβίλης

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
ΣΤΗ ΛΑΪΣΤΑ

Φίλε Κύριε Διευθυντά,

Θα ήθελα να σε παρακαλέσω να δημοσιεύσεις στην εφημερίδα «Το Ζαγόρι μας» λίγα πράγματα που αφορούν την πατρίδα μου τη Λαίστα.

Πατροπαράδοτα η Λαίστα γιορτάζει το 15 Αυγούστου την Κοίμηση της Θεοτόκου, την μεγάλη αυτή γιορτή της Χριστιανοσύνης, με θρησκευτική ευλάβεια.

Τοίμημος είναι ο γιορτασμός που γίνεται με το γλέντι από την παραμονή, ανήμερα της Παναγίας και την επομένη μέρα. Κάθε χρόνο τώρα έρχεται το συγκρότημα λαϊκών οργάνων του τόπου μας με επικεφαλής τον από πάσης πλευράς θαυμαστό Γρηγόρη Καψάλη που παίζει το κλαρίνο του κι ανασταίνει και πεθαμένα. Αυτός είναι ο ξεχωριστός ζαγορίσιος — από τον Ελαφότοπο Κλαρινιώτης Γρηγόρης — που κάνει να συγκεντρώνεται στη Λαίστα πολύς κόσμος το 15 Αυγούστου.

Καθώς όλος ο κόσμος είναι συγκεντρωμένος στην πλατεία και πριν ξεκινήσει ο χορός ο Γρηγόρης Καψάλης με το μικρόφωνο παρακαλεί όλους να γίνει το γλέντι με τάξη, όπως κάθε χρόνο. Στη συνέχεια ομιλεί ο Πρόεδρος του Συλλόγου Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης κ. Ιωάννης Κογκούλης που αναπτύσσει τα πεπραγμένα του συλλόγου για το χρόνο αυτό.

Τα μεσάνυχτα της Παναγίας έγινε η λαχειοφόρος και κληρώθηκαν διάφορα δώρα που προσέφεραν διάφοροι χωριανοί μας για ενίσχυση των σκακίων του συλλόγου μας.

Μεταξύ των άλλων ο κ. Ιωάννης Βασιλειάδης, επίτιμος πρόεδρος του συλλόγου «Η ΛΑΪΣΤΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» με έδρα τη Θεσσαλονίκη, προσέφερε μία γούνα Καστοριάς, αξίας 200.00 (διακοσίων χιλιάδων).

Προσέφερε επίσης για την αποπνοή της εκκλησίας του αγίου Ευσταθίου πέρινα και φρέσκα δαχμάς 150.000 (εκατόν πενήντα χιλιάδες) και προσέφερε να κάνει και το τέμπλο της.

Επίσης για την εκκλησία του Αγίου Χαράλαμπος έδωσε φρέσκα δαχμάς 100.000 (εκατό χιλιάδες).

Το γλέντι έγινε και ο χορός ξεκίνησε και χορεύαν οι φιλοξενούμενοι από τα γύρω χωριά — Ηλιοχώρι — Βουροχώρι — Σκαρνέλι — Τσεπέλοβο — Βοδοίνα κ.λπ. Χορεύαν όπως είναι φυσικό και οι Λαϊστοί κι ο κόσμος όλος έμεινε κατευρατισμένος. Και η ευχή είναι να γίνεται πάντα κάθε χρόνο ο γιορτασμός.

Ιωάννης Τζιμίας

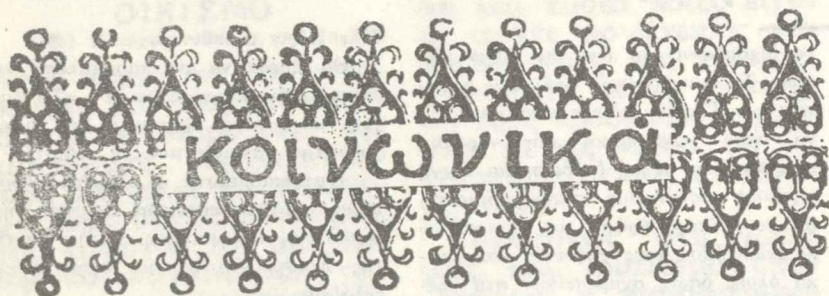
Παπαναστασίου 7, Λάρισα

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ

ΚΑΤΩ ΠΕΛΙΝΑ. — Στην αγαπημένη μας εξαδέλφη Εύη Κοματσέλη, που τελείωσε τη Δημοσία Διοίκηση Παντείου Σχολής, θερμά συγχαρητήρια.

Γιωργάκης Τάκης — Θεοχάρης

Το ΖΑΓΟΡΙ μας, Λόρδου Βύρωνος 21, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

ΒΙΤΣΑ. — Το ζευγάρι Θανάση Βασδέκη απέκτησε αγοράκι.
Να τους ζήσει.
Εκπ. Σύλλογος Βίτσας

— ● ★ ● —

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

ΒΙΤΣΑ. — Συγχαίρουμε α) την οικογένεια του Γρηγόρη Βασδέκη και της Έφης Παλιάτσου, για τα βαφτίσια της χαριτωμένης κορούλας τους Ευρύκλειας,

β) Την οικογένεια της Κωνσταντούλας Τσουμάνη για τα βαφτίσια της κόρης τους Δήμητρας.

Ευχόμαστε να τους ζήσουν και να γεμίζουν με τις χαρούμενες φωνές τους τα σοκάκια της Βίτσας.

Εκπολιτιστικός Σύλλογος Βίτσας

— ● ★ ● —

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ. — Η Τσεπελοβιτοπούλα Γιόλα Β. Χρηστάκου και ο Κώστας Τελεκίδης από τα Γιαννιτσά, αρραβωνιάστηκαν.

Καλά τους στέφανα.

— Η Εύη Βαρδάκα και ο Κώστας Γκόγκος αρραβωνιάστηκαν.

— Ο Γιώργος Διομ. Καραβασίλης και η Ακριβούλα Αχ. Τάγκα αρραβωνιάστηκαν.

— Η Αφρούλα Αλ. Γκούρη και ο Γιώργος Κωνσταντής αρραβωνιάστηκαν.

Καλά στέφανα σ' όλους.

Ε. Γ.

— ● ★ ● —

ΓΑΜΟΙ

— Ο Βασίλης Κώστας και η Ελένη Μπαστιόλη παντρεύτηκαν.

Ευτυχισμένοι σ' όλη τους τη ζωή.

— Ο Μιχάλης Αθ. Βούρβος και η Ηλέκτρα Μαντέλου παντρεύτηκαν.
Να ζήσουν ευτυχισμένοι.

— Η Τσεπελοβιτοπούλα Λουκία Π. Βούρβου και ο Γιάννης Μιχαήλ από την Αρτσιόστα παντρεύτηκαν.

Να ζήσουν ευτυχισμένοι.

— Η Τσεπελοβιτοπούλα Φρειδερίκη Κ. Σουλτάνη και ο Βασίλης Δουδής από το Λούρο παντρεύτηκαν.

Να ζήσουν ευτυχισμένοι.

Ε. Γ.

★

Στην πολυαγαπημένη μας θυγατέρα, αδελφή και θεία Ανδρομάχη Μ. Οικονόμου, οικονομολόγο, που παντρεύτηκε τον εκλεκτό της καρδιάς της

Τριαντάφυλλο Ψαρογιάννη, πολιτικό μηχανικό, ευχόμεθα εγκάρδιως παντοτινή αγάπη και ευτυχία.

Οι γονείς της
Τα αδέρφια της
Η ανεψιά της

★

ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ. — Στις 29 Ιουλίου έγιναν στο χωριό μας οι γάμοι του συγχωριανού μας Βασίλη Π. Στεργίου μετά της Στέλλας Γηράσση.

Το τραπέζι έγινε το βράδυ, στην πλατεία του χωριού, που ήταν κατεστη από τους καλεσμένους που γλέντησαν με πολύ κέφι όλη τη νύχτα.

Πολλά χρόνια είχαμε να δούμε στο χωριό μας ένα τέτοιο παραδοσιακό γάμο.

Να ζήσουν ευτυχισμένα.

Πρόεδρος Αδελφότητας Αγ. Μηνά
Ελευθ. Βαχόλας

— ● ★ ● —

ΘΑΝΑΤΟΙ

ΚΗΠΟΙ. — Πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννινα ο αγαπητός Πλάτων Γεωργίου Δημητριάδης, ταξίαρχος ε. α. με τις τιμές που αξίζει σ' ένα στρατιωτικό. Ο αείμνηστος Πλάτων είχε διατελέσει για καιρό στρατιωτικός Διοικητής στο Ζαγόρι και άφησε σ' όλους τις καλύτερες εντυπώσεις.

Τη γυναίκα του Ελένη και τα παιδιά του Γιώργου και Πελαγία, συλλυπούμεθα εγκάρδια και ευχόμαστε το χόμα που τον σκεπάζει νάναι ελαφρό.

★

Πέθανε στις 27 Αυγούστου και κηδεύτηκε στη Νέα Ιωνία Βόλου η Κα Καρατζά. Στην κηδεία της παραβρέθηκαν πολλοί φίλοι και εκπρόσωποι από διάφορες οργανώσεις που μετείχε.

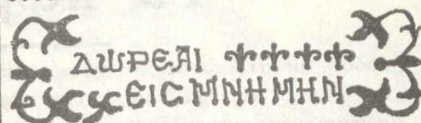
Τελευταία επιθυμία της ήταν να μην κατατεθούν στεφάνια αλλά τα ποσά να διατεθούν για το σπίτι της Γαλήνης Χριστού.

★

ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ. — Στις 21 Αυγούστου απεβίωσε, έπειτα από πολύμηνη αρρώστια στην Αθήνα, η σεβαστή δέσποινα Μαρία Μιχ. Σταμάτη 74 ετών, που ανέλαβε τη ζωή της στη φροντίδα της οικογένειάς της, αλλά είχε και την ικανοποίηση να ιδεί άριστα αποκαταστημένες και τις τρεις θυγατέρες της.

Οι οικείοι της, θέλοντας να αναπαυθεί η μητέρα τους στα πάτρια χωμάτα, μετέφεραν τη σορό της στο Βρυσοχώρι, όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε και ετάφη με τη συμπαράσταση όλων των κατοίκων. Αιώνια της η μνήμη.

Α. Κ.

● Για εκπλήρωση των σκοπών του περιοδικού προσέφεραν:

★ Η κ. ΣΟΤΛΑ ΣΚΛΑΒΗ από το Σκαμνέλι δραχ. ΠΕΝΤΕ χιλιάδες, στη μνήμη του συζύγου της ΔΙΑΜΑΝΤΗ.

★ Η κ. ΔΙΑΗ Κ. ΠΑΛΗΟΥ δραχ. ΠΕΝΤΕ χιλιάδες στη μνήμη του πολυαγαπημένου της συζύγου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

★ Η κ. ΕΛΕΝΗ ΓΕΩΡ. ΠΕΛΕΝΗ δραχ. 3.000 για τα 4 χρόνια από το μακρινό και ατέλειωτο ταξίδι του μοναχικού γιου της ΣΤΑΥΡΟΥ.

● Η Σ.Ε. τους ευχαριστεί

ΝΕΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΣΤΗ Ρ.Ε.Σ.

Με Προεδρικό Διάταγμα ορίστηκε στη θέση του αλησμόνητου Στάθη Λαμπρίδη νέος Σύμβουλος στη Ριζάρειο Σχολή ο συμπατριώτης από το Γρεβενήτι κ. Λεάνδρος Βρανούσης, τ. Δ)ντής του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών.

Είναι η πρώτη φορά που στη γενιά μας τουλάχιστον επροσωπούνται στη Ριζάρειο και τα χωριά του Ανατολικού Ζαγοριού και μάλιστα μ' έναν εκλεκτό αντιπρόσωπό τους σαν τον κ. Βρανούση, κι αυτό αποτελεί πρόσθετο έπακνο γι' αυτούς του τον επέλεξαν.

ΔΩΡΕΕΣ

Με τη συμπλήρωση 40 ημερών από το θάνατο της αξέχαστης αδελφής μας Βασιλικής Μπαλάσκα, προσφέραμε 20.000 δραχ. αντί μνημόσυνου στο άσυλο ανιάτων.

Τα αδέρφια της

Προσφορές
για το Ερώ της
Ζαγορίσιας γυναίκας

- ★ Η κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΠ. ΓΚΙΩΚΑ, στη μνήμη του αγαπημένου της συζύγου Σταυρίδου Δραχ. 20.000
- ★ Ο κ. ΝΕΣΤΩΡ ΤΖΟΤΡΔΑΣ 20.000
- ★ ΑΝΩΝΥΜΟΣ στη μνήμη των αλησμόνητων Πέτρου και Λουκίας Γιαννακού από το Τσεπέλοβο 20.000
- ★ Οι κ. ΣΤΕΛΛΑ και ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΑΜΗΡΙΑΔΗ στη μνήμη της Αγγελικής Κυριαζή 10.000

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

- ★ Η κ. ΚΑΛΛΙΤ Κ. ΚΤΡΙΑΖΗ στη μνήμη της αγαπημένης της αδελφής Άγγυς Δραχ. 50.000